

Latgales plānošanas reģiona Ilgtermiņa attīstības stratēģija 25 gadiem

Latgales plānošanas reģiona Attīstības programma 2010.-2017.gadam

Stratēģiskais ietekmes uz vidi novērtējums

Vides pārskata projekts

PASŪTĪTĀJS:

Latgales plānošanas reģions

Reģ. Nr. 90002181025

Adrese: Atbrīvošanas aleja 95, Rēzekne, LV 4600

Tālr. 65428111, fakss 65421211, e-pasts
latgale@latgale.lv

IZSTRĀDĀTĀJS:

SIA "Grupa 93"

Reģ. Nr. 50103129191

juridiskā adrese: Kr. Barona iela 3-4, Rīga, LV-1050

Tālr.67217043, fakss:67217045, e-pasts:
info@grupa93.lv

grupa93

Daugavpils 2010

Saturs

IEVADS	4
1. LATGALES REĢIONA ATTĪSTĪBAS PLĀNOŠANAS DOKUMENTU MĒRĶI, ĪSS SATURA IZKLĀSTS UN SAISTĪBA AR CITIEM PLĀNOŠANAS DOKUMENTIEM	5
1.1. Latgales stratēģija 2035	5
1.1.1. Mērķi	5
1.1.2. Īss satura izklāsts	5
1.2. Attīstības programma 2010. – 2017. gadam	6
1.2.1. Mērķi	6
1.2.2. Īss satura izklāsts	6
1.3. Stratēģijas un Programmas saistība ar citiem plānošanas dokumentiem	10
2. VIDES PĀRSKATA SAGATAVOŠANAS PROCEDŪRA	11
2.1. Vides pārskata mērķi, galvenie pamatprincipi un metodes	11
2.2. Vides pārskata sagatavošanas procedūra un iesaistītās institūcijas	12
2.3. Sabiedrības līdzdalība	12
3. ESOŠĀ VIDES STĀVOKĻA ANALĪZE	13
3.1. Vides stāvokļa apraksts un vērtējums	13
3.1.1. Dabas resursi	13
3.1.2. Derīgie izrakteņu ieguve	13
3.1.3. Pazemes un virszemes ūdens resursu izmantošana	15
3.1.4. Zemes izmantošana, lauksaimniecības zemju un meža resursi	16
3.1.5. Daba un bioloģiskā daudzveidība	18
3.1.6. Vides kvalitāte	22
3.2. Iespējamās izmaiņas, ja attīstības plānošanas dokumenti netiktu īstenoti	36
3.3. Vides stāvoklis teritorijās, kuras plānošanas dokumenta īstenošana var būtiski ietekmēt	36
4. AR PLĀNOŠANAS DOKUMENTU SAISTĪTĀS VIDES PROBLĒMAS	37
5. STARPTAUTISKIE UN NACIONĀLIE VIDES AIZSARDZĪBAS MĒRĶI	38
5.1. Starptautiskie vides aizsardzības mērķi	38
5.1.3. Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijas vides aizsardzības jomā	38
5.1.2. Eiropas Savienības vides politikas dokumenti	39
5.2. Nacionālie vides politikas dokumenti un vides aizsardzības mērķi	42
6. PLĀNOŠANAS DOKUMENTA UN TĀ IESPĒJAMO ALTERNATĪVU ĪSTENOŠANAS BŪTISKĀS IETEKMES UZ VIDI NOVĒRTĒJUMS	47
6.1. Plānošanas dokumentu vispārējo ietekmju raksturojums	47
6.1.1. Plānotās Daugavpils un Attīstības centru tīkla attīstības ietekme uz vidi	48
6.1.2. Plānoto transporta savienojumu ietekme uz vidi	48
6.1.3. Plānotās ražošanas un uzņēmējdarbības ietekme uz vidi	51
6.1.4. Tūrisma infrastruktūras attīstības ietekme uz vidi	52
6.1.5. Programmas ietekme uz NATURA 2000 teritorijām	53

6.2. Plānošanas dokumentu pozitīvās un negatīvās, tiešās un netiešās, īstermiņa un ilglaicīgās un citas ietekmes	53
6.2.1. Pozitīvās ietekmes – tiešās un netiešās, īstermiņa un ilgtermiņa, pārejošas un noturīgas	54
6.2.2. Iespējamās negatīvās ietekmes – tiešās un netiešās, īstermiņa un ilgtermiņa, pārejošas un noturīgas	55
7. RISINĀJUMI BŪTISKĀS IETEKMES UZ VIDI MAZINĀŠANAI	56
8. IESPĒJAMIE KOMPENSĒŠANAS PASĀKUMI	58
9. IESPĒJAMĀ PĀRROBEŽU IETEKME	60
10. STRATĒGISKĀ NOVĒRTĒJUMA VEIKŠANAS METODES	61
11. PASĀKUMI PLĀNOŠANAS DOKUMENTA ĪSTENOŠANAS MONITORINGA NODROŠINĀŠANAI	62
11.1. Valsts vides monitoringa programma	62
11.1.1. Atmosfēras gaisa kvalitātes monitoringa programma	62
11.1.2. Ūdens monitoringa programma	63
11.1.3. Zemes monitoringa programma	63
11.1.4. Dabas teritoriju monitorings	63
11.2. Plānošanas dokumentu monitorings	64
12. KOPSAVILKUMS	65
IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI	68

Izmantotie saīsinājumi un apzīmējumi

AAA – aizsargājamais ainavu apvidus

ANO – Apvienoto Nāciju Organizācija

CSP – Centrālā statistikas pārvalde

ES – Eiropas Savienība

ĪADT – īpaši aizsargājamās dabas teritorijas

IVN – ietekmes uz vidi novērtējums

LIZ – lauksaimniecībā izmantojamā zeme

LR – Latvijas Republika

LVĢMC – Valsts SIA “Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs”

NAP – Nacionālais attīstības plāns

SIVN – stratēģiskais ietekmes uz vidi novērtējums

VZD – Valsts zemes dienests

Stratēģija - Latgales plānošanas reģiona Ilgtermiņa attīstības stratēģija 25 gadiem

Programma – Latgales plānošanas reģiona Attīstības programma 2010. – 2017. gadam

Ievads

Vides pārskats sagatavots, balstoties uz likuma „Par ietekmes uz vidi novērtējumu” 4.panta 3.daļas prasībām un saskaņā ar Ministru kabineta 2004.gada 23.marta noteikumu Nr. 157 „Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums” nosacījumiem..

Vides pārskata autors – SIA „Grupa 93”. Vides pārskatā izvērtēta divu Latgales plānošanas reģiona attīstības plānošanas dokumentu – Ilgtermiņa attīstības stratēģijas 25 gadiem un Attīstības programmas 2010. – 2017. gadam iespējamā ietekme uz vidi.

Stratēģija ir plānota balstoties uz Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijas 2030 prioritātēm „telpiskās attīstības perspektīva” nacionālo interešu teritorijas „Austrumu robeža” ietvaros. Programma ir Latgales reģiona piedāvājums nākamajam finansēšanas periodam 2014. – 2020.g., lai ieviestu horizontālās darbības programmas (kopumā sabiedriskajai apspriešanai izvirzītas 12 darbības programmas), līdztekus līdzšinējai nozaru plānošanas pieejai. Attīstības programma balstīta vietējās vajadzībās un sadarbībā starp reģiona institūcijām, privāto un nevalstisko sektoru. Latgales plānošanas reģiona Programma ievēro Latgales stratēģiju 2035, Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģiju 2030 (Eiropa 2020). Posmā līdz 2013.gadam Programma pakārtota Vienotā stratēģiskā ietvardokumenta 2007-2013 Darbības programmām, aktīvi sekojot nākamā 2014-2020 finansu perioda plānošanai nacionālā līmenī. Programmu definē Latgales plānošanas reģiona intereses.

Vides pārskatā raksturotas galvenās vides problēmas, vidi piesārņojošie objekti un dots pārskats par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām un objektiem. Tjā ievērtta informācija par starptautiskajiem un nacionālajem vides aizsardzības mērķi, īpaši tiem, kas attiecas uz ilgtspējīgas attīstības nodrošināšanu un plānošanas dokumenta saturu, un par veidu, kā šie mērķi vai apsvērumi, kas saistīti ar vidi, ir ņemti vērā šo Latgales attīstības plānošanas dokumentu vides pārskatā. Pārskatā sniegts stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma procedūras raksturojums, īss plānošanas dokumenta raksturojums, minēti integrētās attīstības programmas ilgtermiņa un vidēja termiņa mērķi un analizēta plānošanas dokumentu iespējamā ietekme uz vidi, kā arī sniegti ieteikumi, lai novērstu vai samazinātu iespējamās negatīvās ietekmes un sniegts iespējamās būtiskās pārrobežu ietekmes novērtējums. Pārskats ietver arī pasākumus plānošanas dokumenta īstenošanas monitoringa nodrošināšanai un kopsavilkumu.

1. Latgales reģiona attīstības plānošanas dokumentu mērķi, īss satura izklāsts un saistība ar citiem plānošanas dokumentiem

Latgales plānošanas reģiona Ilgtspējīgas attīstības stratēģija 25 gadiem (īssais nosaukums "Latgales stratēģija 2035") un Latgales plānošanas reģiona Attīstības programma 2010. – 2017.g. ir reģiona stratēģiski nozīmīgi dokumenti, kas koncentrē reģiona resursus, pašvaldības un dažādu sabiedrības grupu (uzņēmēji, iestādes, nevalstiskais sektors, iedzīvotāji) darbības un investīcijas saskaņotai un mērķtiecīgai rīcībai, kas vērsta uz Latgales plānošanas reģiona ekonomisko attīstību vidējā un ilgtermiņā.

1.1. Latgales stratēģija 2035

1.1.1. Mērķi

Stratēģijas izstrādes mērķis ir noteikt reģiona attīstības politiku, prioritātes un ceļus, kādā veidā Latgalē iespējama izaugsme.

Stratēģijā reģiona attīstībai izvirzīts galvenais (lielais) mērķis: **radīt ienākumus visiem Latgales reģiona iedzīvotājiem.**

Stratēģijā noteikti mērķi galvenā mērķa sasniegšanai:

- Konkurētspējas saglabāšana, salīdzinot ar Skandināviju un Eiropas Savienības valstīm.
- Līdz 2020. gadam stratēģijas mērķis ir dubultot vidējās alga līmeni.
- Ārējās migrācijas un iedzīvotāju skaita samazināšanās apturēšana. Līdz 2035. gadam reģiona iedzīvotāju skaits ir jānotur lielāks ar 300 000 iedzīvotājiem

1.1.2. Īss satura izklāsts

Stratēģija ietver šādas galvenās nodaļas: Latgales stāsts un Latgales portrets (pamatinformācija par reģionu un tā resursiem), Tendences, iespējas, Lielie mērķi, Stratēģiskie virzieni Ieviešanas plāns, Programmu saraksts un Ieviešanas uzraudzība,

Reģionu raksturo bagātība ar dabas resursiem (meži – 39 % no reģiona kopplatības, lauksaimniecībā izmantojamā zeme - 45 %), Skandināvijas, Lietuvas, Igaunijas, Krievijas un Baltkrievijas tuvums. Stratēģijā izvērtētas tendences pasaulē, kuras ievērojamas plānojot reģiona attīstību, ģeopolitikā (uzsvērtā saikne ar apkārtējiem reģioniem), uzņēmējdarbībā un ražošanā (lielo korporāciju izaugsme un dominance), darbaspēkā migrācijā (pieaug darbaspēka starptautiskā migrācija), enerģijas jomā (izsīkst neatjaunojamie enerģija resursi), iedzīvotāju skaita un struktūras izmaiņās (iedzīvotāju skaits pasaulē pieaug, Eiropa – veco un skaits samazinās), urbanizācijā (palielinās pilsētu iedzīvotāju skaits, lauku reģionos – samazinās) un pārtikas jomā (pasaulē palielinās pieprasījums pēc pārtikas).

Stratēģijas galvenais mērķis radīt ienākumus visiem Latgales reģiona iedzīvotājiem, ir sasniedzams attīstīt šādus stratēģiskos virzienus "prasmes", "savienojamība", "pārvaldība" un "efektīvi uzņēmumi".

Plānoti 3 ieviešanas etapi: 2010. – 2014.g.- sagatavošanās, 2014. –2020.g. - aktīvas ieviešanas periods un 2020+ - izvērtējums un jaunu mērķu noteikšana.

Stratēģijas ieviešanai noteiktas 12 darbības programmas: “Fonds”, “Pārtika”, “Pierobeža” “Skola+”, “Daugavpils” “Pasākumi”, “Sociāli atbildīgā Latgale”, “Savienojumi”, “Attīstības centru tīkls”, “Ezeri”, “Novadu programma” un “Zaļā ekonomika”.

Stratēģijā ir ietverts arī tās ieviešanas uzraudzības mehānisms, kurā aprakstīts stratēģijas īstenošanas – attīstības gaita, atbilstība mērķiem un rīcībām, noteikta regulāra pārskatu sagatavošanas nepieciešamība, novērtēšanas un lēmumu pieņemšanas procedūra.

1.2. Attīstības programma 2010. – 2017. gadam

1.2.1. Mērķi

Programmas mērķis nodrošināt stratēģijas ieviešanu, veidojot reģiona piedāvājumu stratēģijas ieviešanai nozaru griezumā nākamam finansēšanas periodam un reģiona piedāvājums reģiona mērķprogrammām (kopumā sastāv no 12 darbības programmām)

Vispārējie mērķi – ienākumu ģenerēšana

Viens no stratēģiskajiem mērķiem – apturēt migrāciju no reģiona.

1.2.2. Īss satura izklāsts

Latgales programma ir Latgales reģiona piedāvājums nākamajam ES finanšu periodam 2014. -2020.g. ieviest 10 reģiona darbības programmas, kā arī uzsākt to realizāciju laika periodā no 2011.gada līdz 2013. gadam (vienotā stratēģiskā ietvardokumenta 2007-2013 darbības programmu un to papildinājumu ietvaros un aktīvi iesaistoties nākamā 2014-2020 ES finanšu perioda plānošanas programmēšanā, paužot reģiona intereses).

Latgales programma definē rīcībspējīgu vidi darbības programmu ieviešanai, nosakot kārtību, resursus un ieviešanā iesaistīto Latgales reģiona institūciju un uzņēmumu lomas.

Attīstības programma balstīta Latgales reģiona vajadzībās un sadarbībā starp reģiona institūcijām, privāto un nevalstisko sektoru.

Nemot vērā reģiona ekonomisko atpalicību, statistikas aprēķinus un ekspertu viedokli, nākotnes prognoze Latgalē rāda negatīvu ainu – sociālā kapitāla zaudēšanu (iedzīvotāju skaita samazināšanos līdz 260 tūkstošiem 2030.gadā, iedzīvotāju novecošanos, jauno cilvēku aizbraukšanu), sociālās problēmas, novājinātu privāto sektoru. Tādēļ Latgales programma ir instruments Latgales stratēģijas ieviešanai, realizējot izvēlētās Darbības programmas, kas mobilizē Latgales resursus (uzņēmumus, pašvaldības, cilvēkus), izmanto vietējos dabas apstākļus un ES pierobežu, lai mazinātu negatīvās tendences, sekotu un iekļautos Latvijas un Eiropas Savienības attīstības procesos.

Stratēģiski izvēlētās prioritārās darbības programmas, kuras vairo pilsētu pievilcību, atbalstīs uzņēmējdarbību un veidos prasmes strādāt ar finanšu resursiem. Pārējās darbības programmas ir pakārtotas laikā un resursos, ar salīdzinoši mazāku ietekmi uz reģiona sociāli ekonomisko attīstību.

Katrā darbības programmā ir programmas pamatojums, mērķis, sadarbības partneri, plānotie tiešie un netiešie ieguvumi, finansējuma avoti, indikatīvais nepieciešamais finansu apjoms, programmas ietvaros atbalstāmās aktivitātes un pasākumi. Darbības programma var saturēt apakšprogrammas.

Par Latgales programmas ieviešanu kopumā ir atbildīgs Latgales plānošanas reģions. Tam ir galvenā un noteicošā loma, formulējot Latgales pašvaldību kopējo viedokli, aizstāvot to vienotās, saskaņotās intereses.

Katras darbības programmas ieviešanu pārrauga kāda no Latgales reģiona institūcijām – valsts iestādes filiāle Latgalē, pašvaldība, izglītības iestāde un citas iestādes - Partneri.

Latgales attīstības programma 2010-2017.gadam sastāv no desmit darbības programmām:

- “Latgale ID” - programma ražošanas attīstībai Latgalē, uzņēmumu atbalsta programma
- “Fonds” - finanšu instrumentu programma, programma darbības programmu finanšu mehānismi, programma projektu kapacitātei
- “Attīstības centru tīkls” (policentriskās attīstības programma) - Pamatota LIAS 2030; Balvi, Ludza, Preiļi, Krāslava, Līvāni, Rēzekne, Daugavpils. Policentriska attīstība
- Transporta un sakaru programma “Savienojumi”
- “Novadu programma”
- “Skola+” - Lauku pakalpojumu un sociālo tīklu programma
- “Sociāli atbildīgā Latgale”- Sociālā programma nabadzības novēršanai un sociālai iekļaušanai; reģiona sociālās kompetences pārākums
- “Ezeri” - Dabas resursu izmantošanas, aizsardzības, tūrisma
- “Latgales reģiona pievilcība” (mārketinga programma)
- “Zaļā ekonomika” - Alternatīvie enerģijas veidi, videi draudzīgas ražošanas un apsaimniekošanas modeļi

Programma “**Latgale ID**” - koncentrēta atbalsta sniegšanai uzņēmējdarbības attīstībai Latgalē

Mērķis ir:

- palielināt privātā sektora saražotās pievienotās vērtības lomu IKP (līdz 76%). Jāpanāk lielāka privātā sektora aktivitāte un augstāks nodarbinātības līmenis - līdz 65% no ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaita.;
- saglabāt esošās 100 tūkst. un radīt jaunas 30 tūkst. jauno darba vietu reģionā līdz 2017.gadam.

Apakšprogrammas (sešas):

- Apakšprogramma „Uzņēmējdarbības izglītība” – bērniem un jauniešiem, mācot uzņēmējdarbības prasmes jau no bērnudārza;
- Apakšprogramma „Inkubatoru tīkls” – jaunajiem uzņēmumiem to darbības sākumā un potenciālajiem uzņēmējiem;
- Apakšprogramma „Sociālā uzņēmējdarbība” – iedzīvotājiem ar zemiem ienākumiem, mazajiem uzņēmumiem, pašnodarbinātajām personām, nevalstiskajām organizācijām un kopienām, ienākumu gūšanai un sociāliem uzdevumiem;
- Apakšprogramma „Augošu uzņēmumu atbalsts” – reģionā strādājošiem esošajiem uzņēmumiem to darbības paplašināšanai, eksportam un produktivitātes paaugstināšanai;
- Apakšprogramma „Investīciju piesaiste” – pašvaldībām investīciju vides sakārtošanai un darbam ar investoriem;

- Apakšprogramma „Nozaru programmas” (pilot programma „Veselīga pārtika” u.c.) –sadarbības stiprināšanai starp dažāda sektoru parteriem produktu izstrādei un noietam Latgales reģiona perspektīvajās ekonomikas nozarēs.

Programma “**Fonds**” - finanšu resursus piesaistīšanai Latgales attīstības projektiem.

Mērķis

- Izveidot jaunus, efektīvus, projektu apjomiem atbilstošus finanšu instrumentus reģionā;
- Maksimāli izmantot Latgalei plānoto ES finansējumu: 2007-2013.g. un piesaistīt piekto daļu no ES finansējuma periodā 2014-2020.g.;
- Izveidot jaunas prasmes jaunu finanšu instrumentu izveidē un lietošanā (ziedojumi, valdība, privātie).

Apakšprogrammas: Mikrofinansējums (finanšu instrumenti maziem projektiem līdz 10 tūkst. EUR), pašvaldību un reģiona finansējums (finanšu instrumenti vidējiem projektiem - 10 tūkst. – 15 tūkst. EUR) un stratēģisko investīciju programma (lielie projekti sākot ar 1,5 milj.EUR).

Programma „**Attīstības centru tīkls**”

Mērķis: Efektīvs, savstarpēji papildinošs pilsētu tīkls ar skaidri iezīmētām pilsētu lomām (profilēm) dažādos ekonomikas sektoros ir galvenais reģiona ekonomiskās izaugsmes dzinējspēks un galarezultātā veicina arī lauku teritoriju attīstību. Mērķis ir palielināt pilsētu konkurētspēju reģionālajā, nacionālā un starptautiskajā mērogā, radot pievilcīgu uzņēmējdarbības vides, tajā skaitā sociālās, izglītības un kultūras jomu attīstību nacionālās, reģionālās un novadu nozīmes attīstības centros, tādā veidā būtiski samazinot iedzīvotāju migrāciju no Latgales.

Apakšprogrammas: „Daugavpils”, „Rēzekne”, „Balvi”, „Līvāni”, „Ludza”, „Krāslava” un „Preiļi”.

Transporta un sakaru programma „**Savienojumi**”

Mērķis: Apvienot valsts un reģiona resursus transporta un sakaru infrastruktūras attīstībai Latgalē, lai īstenotu telpiski integrētu reģiona attīstības politiku un izmantotu Daugavpils un Rēzeknes ekonomikas potenciālu.

Apakšprogrammas (četras) : Latgales reģiona integrētā autoceļu programma, Transporta koridori un ES Austrumu robeža, Daugavpils lidosta un Latgales informatīvā telpa

Novadu programma

Mērķis: Stiprināt novadu centrus, pagastu pārvalžu centrus kā vietējos pārvaldes un pakalpojumu centrus un nodrošināt efektīvu novadu teritoriju pārvaldību.

Programma „**Skola+**”

Mērķis: Mobilizēt izglītības, pašvaldību un kultūras, uzņēmēju un dažādu projektu resursus, lai nodrošinātu sabiedrisko pakalpojumu pārklājumu novados, saglabātu lauku apdzīvojumu, un saglabātu latgalisko kultūru.

Programma „Sociāli atbildīgā Latgale”

Mērķis: Apvienot reģiona pašvaldību sociālo dienestu, visu sektoru sociālās jomas resursus reģiona sociālās kompetences paaugstināšanai (izmantojot Latgales kā viena no Eiropas nabadzīgākā reģiona statusu sociālā finansējuma piesaistei un attīstot reģionu par sociālo prasmju līderi).

Apakšprogrammas (trīs) ”Sociālās drošības pasākumi, Sociālā kompetence un Vienkāršās profesijas”.

Programma „Ezeri”

Mērķis: Attīstīt prasmes dabas ilgtspējīgā apsaimniekošanā un ilgtspējīgu dabas pakalpojumu sniegšanā, pilnveidot videi draudzīgu tūrisma un dabas infrastruktūru

Programmas ietvaros plānots atbalstīt šādus pasākumus: Daugavas apakšprogramma pašvaldībām gar Daugavu (Līvānu, Daugavpils, Krāslavas novadi), Rāznas Nacionālā parka pašvaldību apakšprogramma, ezeru apsaimniekošanas projekti (ūdensobjektu un zivju resursu apsaimniekošana, ūdeņu īpašnieku sadarbības tīkli), peldvietu, ūdenstransporta, atpūtas, makšķerēšanas vietu, ūdenssporta projekti, dabas aizsargājamo teritoriju izmantošana ekonomiskajām aktivitātēm, sportam, aktīvai atpūtai, pilsētu zaļo zonu labiekārtošana, publisko dabas teritoriju labiekārtošana, izglītojoši, pētnieciski un praktiski izziņas projekti, talkas, daudzveidīgi āra aktīvās atpūtas objekti (ar dzīvniekiem, transportu, slēpošanu, utt.), naktsmītņu pakalpojumu kvalitātes uzlabošana, tūrisma notikumi – gadatirgi, svētki, pārgājieni, sacensības, vietējās dabas un kultūrvides resursu izmantošana tūrisma aktivitātēm un lauku tūrisma aktivitātes.

Programma „Latgales reģiona pievilcība” – mārketinga programma

Mērķis:

- parādīt Latgales reģionu kā savdabīgu un pievilcīgu reģionu tā esošajiem un potenciālajiem iedzīvotājiem (interesanta dzīvesvieta), uzņēmējiem pievilcīga teritorija investīcijām) un apmeklētājiem (neaizmirstams piedzīvojums, par ko pastāstīt citiem);
- mobilizēt reģiona pašvaldības, sociālās institūcijas un uzņēmējus vienota/daudzveidīga tēla izveidei un komunikācijai dažādām mērķa auditorijām.

Programma „Zaļā enerģija” – nākotnes zināšanu programma

Mērķis: Programmas „Zaļā enerģija” mērķis ir mobilizēt reģiona resursus energoefektivitātes un atjaunojamo enerģijas avotu izmantošanas palielināšanai, videi draudzīgas ražošanas un apsaimniekošanas modeļu izveidei, nākotnes zināšanu praktiskai pielietošanai uzņēmējdarbībā, māsaimniecībās un publiskajā pārvaldē.

Atbalstāmie pasākumi: pašvaldību energoapgādes plānu izstrāde, pašvaldību ēku un pašvaldību iestāžu ēku energoefektivitātes projekti, kompleksie CO₂ emisiju samazinošie pasākumi dzīvojamajās, administratīvajās ēkās un ražošanas objektos, energoservisa uzņēmumu / pašvaldības energoservisa uzņēmumu izveide, pāreja uz atjaunojamiem energoresursiem un koģenerāciju pilsētu siltumapgādē, zaļās enerģijas kompetences centrs (zināšanu iegūšana un apmaiņa par energoefektivitāti un atjaunojamiem energoresursiem), alternatīvo enerģijas kultūru (lini, kaņepes u.c.) audzēšanas un pārstrādes demonstrācijas un pilotprojekti, biogāzes demonstrācijas projekti, ilgtspējīgā transporta projekti (biogāzes izmantošana sabiedriskajam transportam un privātajam

autotransportam, alternatīvo transportu veidu izmantošanas palielināšana), dzīvojamā fonda ilgtspējīgas siltināšanas projekti.

1.3. Stratēģijas un Programmas saistība ar citiem plānošanas dokumentiem

Stratēģijas un Programmas izstrādē ir ņemts vērā nākamais programmēšanas periods no 2014. gadam, kas prasa pārskatīt līdzšinējos un definēt jaunus reģiona stratēģiskos attīstības virzienus, izvērtējot iepriekšējos periodos sasniegto. Stratēģijai ir tieša saistība ar valstī izstrādātajiem jaunajiem plānošanas dokumentiem, kas sagatavo pamatu attīstības finansēšanai pēc 2014. gada, - Latvijas ilgtermiņa attīstības stratēģija (LIAS), Latvijas attīstības stratēģiskais plāns (LSAP) 2010-2013.g., plānotais jaunais Nacionālais attīstības plāns (NAP) 2014-2020.g. un iezīmē galvenos valsts attīstības virzienus tuvākajā vidējā un tālākā perspektīvā.

Tāpat Stratēģijas un Programmas izstrādē un ieviešanā nozīmīgi ir tas, ka valstī turpinās pārvaldes administratīvo un teritoriālo struktūru reformēšana, kas izpaudusies jauna administratīvi teritoriālā (ATR) iedalījuma izveidē, kur galveno lomu spēlē novadi un lielās pilsētas, valsts reģionālās pārvaldes struktūrvienības. Vienlaikus svarīga ir valsts pārvaldes reorganizācija, pārskatot funkcijas, samazinot izdevumus, efektīvāk veicot darbu rada jaunu plānošanas situāciju arī Latgales reģionā. Jaunās izveidotās pašvaldības uzsākušas jaunu teritorijas attīstības plānošanas dokumentu izstrādi. Latgales reģiona attīstības stratēģijas un programma ir dokumenti, uz kuriem balstīties jaunu plānošanas dokumentu izstrādē vietējā plānošanas līmenī.

Valstī tiek pārveidota plānošanas dokumentu sistēma, saistot dažāda termiņa, atbildības līmeņu, plānošanas procesus vienkopus, padarot tos uzraugāmākus, nodrošinot to sasaisti ar finansējuma segumu. Šajā kontekstā Stratēģija un Programma ir saistīta ar Attīstības plānošanas sistēmas likumu, grozījumiem Reģionālās attīstības likumā, Teritorija attīstības plānošanas likumprojektu un plānotās jaunajām Reģionālās politikas pamatnostādnēm.

Abiem plānošanas dokumentiem ir tieša saistība ar to, ka starptautiski nozīmīgs kļūst Baltijas jūras reģions, kur izstrādāta Baltijas jūras reģiona attīstības stratēģija, pieaugošā starptautiskā sadarbība šajā reģionā ir mērķēta uz dziļāku integrāciju, tai pat laikā palielinot konkurenci starp nozīmīgākajiem attīstības centriem. Arvien lielāku nozīmi iegūst Austrumu - Rietumu kravu tranzīts un enerģētiskie avoti. Nozīmīga kļūst Baltijas jūras telpa un tās izmantošana enerģētikas un tranzīta jomā un tāpat - šīs telpas plānošana. Tiek sagaidīts, ka jaunu lielu starptautisku projektu realizācija enerģētikas un tranzīta jomā, paplašinās mobilitāti reģionā, paplašinās Latgales reģiona iesaisti starptautiskā loģistikas telpā un dažādos enerģētiskos avotus.

2. Vides pārskata sagatavošanas procedūra

Latgales reģiona attīstības plānošanas dokumentu stratēģiskais ietekmes uz vidi novērtējums (SIVN) ir process, kura mērķis ir uzlabot šo reģionālas nozīmes politikas, politikas plānošanas dokumentu kvalitāti, sagatavojot vides pārskatu, vērtējot to iespējamās būtiskās ietekmes uz vidi un jau plānošanas procesā novērst vai mazināt to īstenošanas iespējamās negatīvās ietekmes uz apkārtnējo vidi un tās kvalitāti, kā arī informēt un iesaistīt sabiedrību plānošanas procesā.

Vides pārskats ir sagatavots atbilstoši Ministru Kabineta 23.03.2004. noteikumu Nr.157 „Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums” un likuma „Par ietekmes uz vidi novērtējumu” (30.05.2001., ar grozījumiem līdz 10.11.2009.) nosacījumiem. Šie normatīvie akti nosaka, to, ka stratēģisko novērtējumu veic plānošanas dokumentiem, kuru īstenošana var būtiski ietekmēt cilvēku veselību un vidi, tai skaitā reģionāla līmeņa plānošanas dokumentiem, un arī tiem, kuri saistīti ar Eiropas Savienības līdzfinansējuma izmantošanu, ja plānošanas dokumentus izstrādā vai pieņem pašvaldības institūcijas.

2.1. Vides pārskata mērķi, galvenie pamatprincipi un metodes

Vides pārskata mērķi ir novērtēt esošo vides situāciju atbilstoši plānošanas dokumentu saturam un detalizācijas pakāpei, noteikt būtiskās iespējamās ietekmes uz vides kvalitāti un bioloģisko daudzveidību, informēt sabiedrību par plānošanas dokumentiem un ar to ieviešanu saistītajām iespējamām būtiskajām ietekmēm uz vides kvalitāti Latgales plānošanas reģionā, kā arī sniegt rekomendācijas būtisku vides ietekmju mazināšanā un nepieciešamības gadījumā piedāvāt kompensēšanas pasākumus.

Vides pārskata sagatavošana ir balstīta uz plānošanas dokumentu atbilstības vērtējumu vides un dabas aizsardzības, kā arī ilgtspējīgas attīstības principiem, mērķu, uzdevumu un prioritāro rīcību iespējamo būtisko ietekmju vērtējumu. Galvenie principi SIVN veikšanā un Vides pārskata sagatavošanā ir vides aspektu integrācija attīstības plānošanas dokumentos, piesardzība lēmumu pieņemšanā un procesa pārskatāmība.

Vides pārskata sagatavošanā izmantotas šādas metodes:

- esošās situācijas analīze (saistībā ar plānošanas dokumentu saturu pieejamo vides datu analīze);
- konsultēšanās ar vides institūcijām;
- plānotās situācijas (mērķu, uzdevumu un prioritāro programmu) analīze, izvērtējot iespējamo ietekmi uz vidi
- plānoto izmaiņu realizācijas ietekmes veida un būtiskuma novērtējums
- sabiedrības viedokļa noskaidrošana un iestrāde vides pārskatā.

2.2. Vides pārskata sagatavošanas procedūra un iesaistītās institūcijas

Gatavojot vides pārskata projektu atbilstoši Ministru Kabineta 23.03.2004. noteikumu Nr.157 „Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums” 7.¹ un 9. punkta prasībām ir notikusi konsultēšanās ar Vides pārraudzības valsts biroju par vides pārskata saturu un detalizācijas līmeni, par institūcijām un organizācijām, kurām nosūtīt plānošanas dokumentu un vides pārskata projektus, lai saņemtu komentārus un priekšlikumus, par iespējamo plānošanas dokumentu pārrobežu ietekmi un vides pārskata projekta sabiedriskās apspriešanas sanāksmes nepieciešamību.

Vides pārraudzības valsts birojs 2010. gada 16. septembra vēstulē Nr.7-01/1085 (kopiju skat. atsevišķi “Pārskatā par SIVN Vides pārskata sabiedrisko apspriešanu” 4. pielikumā) ir norādījis, ka Vides pārskatā ir jāiekļauj tikai tāda informācija, kas ir nepieciešama attiecīgajā plānošanas stadijā, kā arī tāda informācija, kas iegūta iepriekšējās plānošanas stadijās. Birojs ir noteicis, ka komentāru un priekšlikumu saņemšanai plānošanas dokumentu un vides pārskata projekti ir jānosūta Vides valsts dienesta Daugavpils un Rēzeknes reģionālajai vides pārvaldei, Dabas aizsardzības pārvaldei un Veselības institūcijas atbildīgajai struktūrvienībai, kā arī to, ka izstrādātajam ir jānodrošina Vides pārskata sabiedriskā apspriešana un sabiedriskās apspriešanas sanāksmes, vēršot uzmanību uz to, ka paziņojums par sabiedrisko apspriešanu ir jānosūta Birojam ievietošanai mājas lapā.

2.3. Sabiedrības līdzdalība

Vides pārskata sabiedriskā apspriešana notika no 2010. gada 08. oktobra līdz 16. novembrim, divas sabiedriskās apspriešanas sanāksmes - 2010.gada 8.novembrī Rēzeknē, Atbrīvošanas alejā 95, Rēzeknes novada domes lielajā zālē plkst. 10.00 un Daugavpilī, Dobeles ielā 30, Daugavpils novada kultūras centrā plkst.15.00. Sabiedriskās apspriešanas sanāksmē Rēzeknē tika izteikti priekšlikumi precizēt esošās situācijas raksturojuma informāciju attiecībā uz atkritumu apsaimniekošanu, ezeru platībām un kvalitāti, diskutēts par plānošanas dokumentu iespējamām ietekmēm uz dabas, tostarp ezeriem un Natura 2000 teritorijām.

Interesenti ar dokumentiem varēja iepazīties Latgales plānošanas reģiona mājas lapā www.latgale.lv, sadaļā Latgales plānošanas reģions, sabiedriskās apspriedes un izstrādājamo plānošanas dokumentu mājas lapā www.latgalestrategija.lv.

Sabiedrība rakstiskus priekšlikumus un atsauksmes par vides pārskata projektu varēja iesniegt līdz 2010.gada 16.novembrim. Rakstiski priekšlikumi no sabiedrības pārstāvjiem netika saņemti.

Par attīstības plānošanas dokumentu sabiedriskās apspriešanas procesu, sanāksmēm un to ietvaros saņemtajiem priekšlikumiem, plānošanas dokumentu izstrādātājs ir sagatavojis pārskatu (pieejams atsevišķā dokumentā) un līdz ar šo SIVN vides pārskata projektu iesniedz Birojam.

3. Esošā vides stāvokļa analīze

Esošā vides stāvokļa analīzē ir sniegta informācija par vides stāvokli un dabas resursu izmantošanu reģionā, nozīmīgākajā ietekmē, ko rada antropogēnā slodze. Nodaļā norādītas ar vides stāvokli, dabas resursu izmantošanu un antropogēnajām slodzēm saistītās tēmas, kuras ir jāņem vērā ieviešot Stratēģiju un Programmu. Apraksts ir veidots ar mērķi attiecināt starptautiskos un valsts vides politikas mērķus uz Stratēģijā un Programmā risinātajiem jautājumiem.

Latgales reģiona vides kvalitāte nav viendabīga – nozīmīgākās vides riska teritorijas ir Rēzeknes un Daugavpils naftas produktu pārkraušanas stacijas, citi naftas produktu termināli, piesārņojuma pārrobežu pārnese pa Daugavu avāriju gadījumā Baltkrievijā, gruntsūdens piesārņojums no lielākām vēsturiski piesārņotām vietām. Atmosfēras gaisa, trokšņa ūdens piesārņojums būtisks ir lielās pilsētās – Daugavpilī un Rēzeknē, iespējams arī Balvos, Ludzā, Līvānos. Otrs problēmu loks ir virszemes ūdeņu – atsevišķu upju vai to posmu un ezeru eutrofikācija, ko nosaka gan vēsturiskais piesārņojums, kas uzkrājis ūdenstilpēs, gan dažos gadījumos – pārlietu lielas apmeklētāju radītās slodzes.

3.1. Vides stāvokļa apraksts un vērtējums

3.1.1. Dabas resursi

Pēc pēdējās pieejamās valsts prognozes, ja derīgo izrakteņu ieguve saglabāsies 2003. gada līmenī, ir aplēsts, ka izpētīto būvmateriālu izejvielu krājums saimnieciskajā aprītē esošajās atradnēs pietiks sekojošam laika periodam (Resursu patēriņa novērtējums, Latvijas Vides aģentūra, 2004):

- ģipšakmens – 50 gadiem;
- smilts – 100 gadiem;
- smilts-grants maisījums – 200 gadiem;
- dolomīts – 210 gadiem;
- māls – 1130 gadiem;
- kaļķakmens – 1310 gadiem.

Latvija kopumā ir pietiekami labi nodrošināta ar būvmateriālu izejvielām. Jaunu smilts un smilts-grants atradņu izpēti un apguvi prognozējama vietās, kur ieplānoti liela vēriena autoceļu būvniecības darbi.

3.1.2. Derīgie izrakteņu ieguve

Latgales teritorijas neviendabīgā ģeoloģiskā uzbūve un veidošanās apstākļi radījuši dažādību minerālresursu jomā. Latgalē atrodas lielākās Devona laika māla, dolomīta atradnes, kūdras iegulas - līdzenajā daļā, ievērojamas smilts grants atradnes - augstienēs. Tikai neliela daļa zemes dzīļu resursu tiek intensīvi izmantoti. Latgales reģionā atrodas 4 valsts nozīmes derīgo izrakteņu atradnes – 2 māla atradnes - Kupravas un Nīcgales, Griščātu grants un smilts atradne un Pērtnieku dolomīta atradne¹.

¹ Atbilstoši 2005. gada 21.jūnija Ministru kabineta noteikumiem Nr.448 "Noteikumi par valsts nozīmes derīgo izrakteņu atradnēm un to izmantošanas kārtību, valsts nozīmes derīgo izrakteņu izmantošanas kārtību, kā arī zemes dzīļu izmantošanas atļauju vai licenču izsniegšanas konkursa vai izsoles kārtību"

Galvenos zemes dzīļu resursus veido smilts, grants, māls, dolomīts, kūdra un sapropelis, kā arī pazemes dzeramie ūdeņi.

Latvijas derīgo izrakteņu reģistrā² no Latgales plānošanas reģiona teritorijas ir reģistrētas 552 būvmateriālu atradnes un 1189 kūdras atradnes. Vairums no tām ir izstrādātas vai ieguve tajās ir pārtraukta. 2009. gadā plānošanas reģionā aktīvā aprītē bija 74 derīgo izrakteņu atradnes³, t.sk. 4 dolomīta, 7 kūdras, 2 sapropeļa un pārējā 61 atradne smilts-grants un/vai smilts ieguvei. 2009. gadā reģionā no bilances ir izslēgtas 23, no jauna iekļautas – 11 atradnes (smilts atradnes: Dubrovkas, Janova, Kannova, Naudaskalns, Vanagi!, smilts-grants un smilts atradnes: „Feimaņi”, „Grantiņi II”, „Niriņi 3”, „Pazlauga 2”, „Sloboda”, „Vāverīte”, „Zīlāni”, sapropeļa atradnes: „Pilveļu ezers”, „Vēveru ezers”).

Lielākais derīgo izrakteņu ieguves apjoms 2009.g. reģionā ir bijis smilts-grants un smilts atradnēs. Pavisam iegūti 198,39 tūkst.m³ šo derīgo izrakteņu, kas veido gan tikai 8 % no kopējā ieguves apjoma valstī. Vislielākais ieguves apjoms ir bijis atradnē „Pazlauga” Baltnavas novadā (aptuveni trešā daļa no reģionā iegūtā apjoma), kā arī atradnēs „Zīlāni”, „Kalnāji”, „Elerne”, „Ozupiene” un „Zemzari”. Smilts un grants tiek izmantota būvniecībai, ceļu būvei, remontam un uzturēšanai, tostarp pašvaldību ceļu uzturēšanai. 2010. gada 1.janvārī akceptētie smilts-grants un smilts krājumi reģionā ir 34564,6 tūkst.m³ (19 % no valstī akceptētajiem) un novērtētie – 4963,23 tūkst.m³ (6 %,salīdzinot ar valsts N krājumiem). Lielākie akceptētie krājumi ir Rēzeknes novada atradnēs „Lipuški” un „Ismeri-Lipuški”, kā arī Riebiņu novada atradnē „Skangelj”.

Smilts ieguve reģionā, salīdzinot ar ieguvi valstī, 2009. gadā ir bijusi neliela – 25,51 tūkst.m³ (3 % no kopējā ieguves apjoma). Smilts akceptētie krājumi ir 3663,35 tūkst.m³, novērtētie – 251,45 tūkst.m³.

Kvarca smilšu ieguve reģionā 2009.g. ir 60,45 tūkst.m³ (divas trešdaļas no šī apjoma iegūtas atradnē „Elerne III” Daugavpils novadā). Kvarca smiltis izmanto būvniecībai, ceļu būvei un remontam. Šo derīgo izrakteņu akceptētie krājumi – 1924,43 tūkst.m³, novērtētie – 652,48 tūkst.m³.

2009. gadā Latgales plānošanas reģiona teritorijā tika iegūti 116,65 tūkst.m³ dolomīta jeb 17 % no visa Latvijā iegūtā apjoma. Dolomītu SIA „Vlakon”, SIA „Alberts GS”, SIA „Latgales dolomīts” un SIA „Saulkalne S” iegūst šķembām ceļu būvei. Akceptētie dolomīta krājumi 2010.g. 1.janvārī reģiona atradnēs kopā ir 3803,35 tūkst.m³ (jeb 7 % no valsts krājumiem), novērtētie krājumi – 692,9 tūkst.m³.

Kūdra tiek iegūta izmantošanai lauksaimniecībā. 2009.gadā reģiona iegūts 38,66 tūkst.m³ kūdras, no kā aptuveni divas trešdaļas iegūtas Kņavu purvā Viļānu novadā. Kūdras akceptētie krājumi reģionā ir 5009,52 tūkst.m³.

Vienīgās divas sapropeļa atradnes Latvijā 2009.g. darbojās Rēzeknes novadā: Pilveļu ezers (Sakstagala pagastā) un Vēveru ezers (Feimaņu pagastā). Sapropeļa ieguve tajās bija neliela - 190 m³. To akceptētie krājumi 2010.g. 1.janvārī ir 73,65 tūkst.m³ (ar mitrumu 60%). Sapropelis tiek izmantots augsnes ielabošanai.

Salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, būvmateriālu izejvielu (smilts un smilts-grants, dolomīta) ieguves kopējam apjoma reģionā ir tendence samazināties, kas saistāms ar būvniecības, tostarp ceļu būvniecības apjomu samazināšanos.

² VSIA „Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūras” (LVGMC) reģistrs

³ Atbilstoši „Derīgo izrakteņu krājumu bilances par 2009. gadu”, LVGMC, 2010. informācijai

Derīgo izrakteņu ieguves pieprasījums reģionā ir saistīts galvenokārt ar liela mēroga valsts investīciju projektu realizāciju – ceļu būvi. Tādēļ, pieaugot investīcijām reģionā, kā arī ieviešot pašlaik izstrādātos reģiona ilgtermiņa un vidēja termiņa plānošanas dokumentus, kuros arī plānota ceļu infrastruktūras attīstīšana, derīgo izrakteņu ieguve reģionā palielināsies.

3.1.3. Pazemes un virszemes ūdens resursu izmantošana

Latgale ir bagāta gan ar pazemes, gan ar virszemes ūdeņiem. Latgale reģionā ūdensapgādei izmanto galvenokārt Pļaviņu – Amulas un Arukilas- Amatas ūdens horizontu kompleksus.

Kopš deviņdesmito gadu sākuma samazinās ūdens ņemšana no pazemes ūdeņiem, taču pēdējos gados šis samazinājums ir daudz lēnāks (1.tabula).

Galvenie ūdens patērētāji ir iedzīvotāji, (~ 90% no kopējā apjoma), kas ir izskaidrojams ar lēnu ražošanas attīstību.

Arī virszemes saldūdens resursi vērtējami kā lieli. Tā ieguves apjomi pēdējos gados ir nedaudz pieauguši (2.tabula).

Daugavpils reģionā vienas no lielākajām saldūdens atradnēm ir „Ziemeļi” un „Vingri” (Līksnas pagasts), kas nodrošina ar ūdens resursiem gandrīz visu Daugavpils pilsētu. Šīs ūdensgūtnes raksturo plašs intensīvas infiltrācijas apgabals un karsta teritorija.

Bijušajā Rēzeknes rajonā lielākais virszemes ūdeņu izmantotājs ir zivju audzētava "Nagli".

1. tabula Pazemes ūdens ieguve (tūkst.m³) Latgales reģionā

(Avots: VSIA „Latvijas Vides ģeoloģijas meteoroloģijas centrs” datu bāze „Valsts statistiskais pārskats Nr.2 Ūdens”)

Teritorija*	2005.	2006.	2007.	2008.**
Rēzeknes pilsēta	1928,91	2009,83	1968,81	235,63
Rēzeknes rajons	131,56	1402,03	136,62	2899,70
Balvu rajons	670,49	726,85	790,31	684,08
Ludzas rajons	945,04	948,29	1007,56	1011,23
Daugavpils	6919,88	7021,94	6915,42	6335,49
Daugavpils rajons	1143,50	1204,54	1041,42	27665,69
Krāslavas rajons	1149,10	1162,73	1141,91	1210,31
Preiļu rajons	1548,08	1550,42	1600,45	3894,85
Kopā reģionā:	14436,55	16026,64	14602,50	43936,97

* - šajā informācijā nav ietverti 2009. g. dati, kuri ir apkopoti atbilstoši jaunajam administratīvajam iedalījumam un tādēļ nav tieši salīdzināmi ar iepriekšējā perioda datiem

** - 2008.g. ir mainījies valsts statistiskā pārskata „2-Ūdens” datu ievadīšanas sistēma datu bāzē (to veic uzņēmums), NACE klasifikācija, tādēļ 2008. g. dati nav tieši salīdzināmi ar iepriekšējo gadu datiem.

2. tabula Virszemes ūdens ieguve (tūkst.m³) Latgale reģionā

(Avots: VSIA „Latvijas Vides ģeoloģijas meteoroloģijas centrs” datu bāze „Valsts statistiskais pārskats Nr.2 Ūdens”)

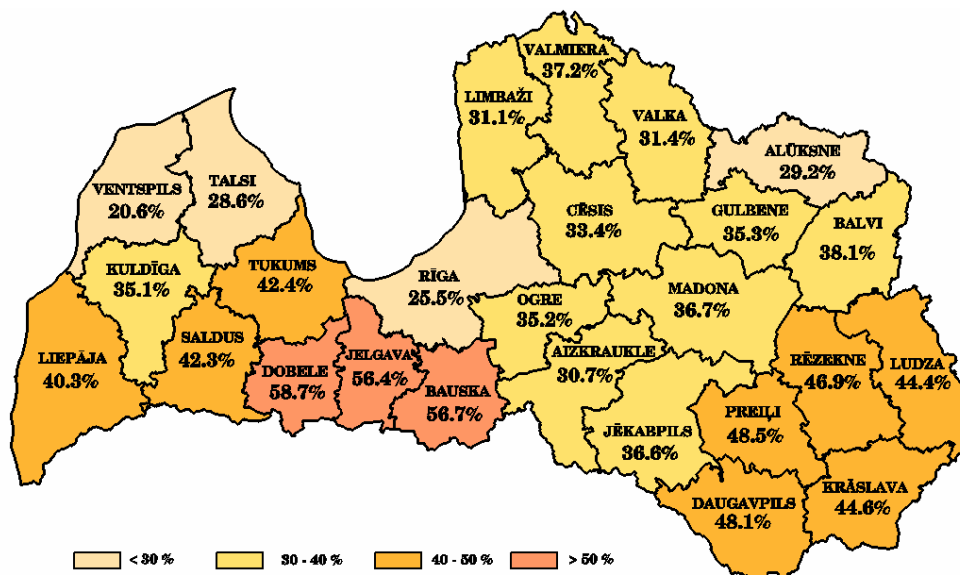
Teritorija*	2005.	2006.	2007.	2008.**
Rēzeknes pilsēta	32,46	37,15	34,80	31,56
Rēzeknes rajons	17339,80	16070,80	17230,30	19312,40
Balvu rajons	0,00	0,00	0,00	0,00
Ludzas rajons	0,00	0,00	0,00	0,00
Daugavpils	55,43	49,17	81,78	56,24
Daugavpils rajons	0,00	0,00	0,00	108,60
Krāslavas rajons	0,00	0,00	0,00	0,00
Preiļu rajons	0,00	0,00	0,00	0,00
Kopā reģionā:	17427,69	16157,12	17346,88	19508,80

* - šajā informācijā nav ietverti 2009. g. dati, kuri ir apkopoti atbilstoši jaunajam administratīvajam iedalījumam un tādēļ nav tieši salīdzināmi ar iepriekšējā perioda datiem

** - 2008.g. ir mainījies valsts statistiskā pārskata „2-Ūdens” datu ievadīšanas sistēma datu bāzē (to veic uzņēmums), NACE klasifikācija, tādēļ 2008. g. dati nav tieši salīdzināmi ar iepriekšējo gadu datiem.

3.1.4. Zemes izmantošana, lauksaimniecības zemju un meža resursi

Lauksaimniecībā izmantojamo zemju īpatsvars Latgales reģionā 2009.gadā vislielākais ir bijušajos Daugavpils - 48,1%, Preiļu- 48,5% un Rēzeknes- 46,9% rajonos, bet pēc faktiskajām platībām visvairāk lauksaimniecības zemju ir Rēzeknes rajonā - 131 717,3 hektāri. Lauksaimniecībā izmantojamās zemes īpatsvars Latvijā attēlots 1.attēlā.

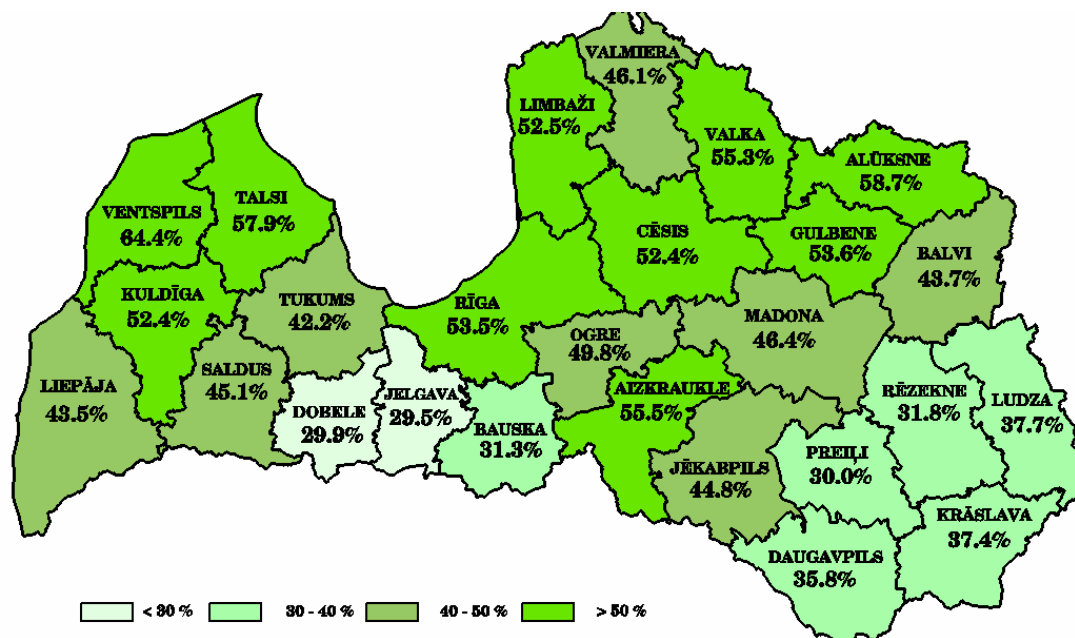

1. attēls. Lauksaimniecībā izmantojamās zemes īpatsvars Latvijā uz 01.01.2009. (% no rajona teritorijas). Avots: Valsts zemes dienests

Lauksaimniecībā izmantojamo zemi iedala aramzemē, ilggadīgajos stādījumos, pļavās, ganībā un neizmantotajā lauksaimniecības zemē. Vislielākais aramzemes īpatsvars ir Preiļu rajonā- 74,4%. Vislielākais neizmantotās lauksaimniecības zemes īpatsvars no lauksaimniecībā izmantojamās zemes ir Ludzas rajonā - 28,7% un Krāslavas rajonā - 16%. Latgalē kopumā neizmantoto lauksaimniecības zemju īpatsvars no visām LIZ, saskaņā ar VZD un CSP datiem, ir 11,5%. Savukārt, pēc Lauku atbalsta dienesta 2010.g. apsekojuma, Latgales reģionā nekoptas ir 17% no visām LIZ. Vislielākais nekopto lauksaimniecības zemju īpatsvars, pēc LAD datiem, ir Rēzeknes pilsētā – 72%, Zilupes novadā – 37%, Ludzas novadā – 29%, Aglonas novadā – 24%, Daugavpils novadā – 21%. Pārējos novados nekopto LIZ īpatsvars ir zemāks par 20%.

Pēc zemes uzskaites datiem zemes lietošanas veidu sadalījums ir stabils un būtiski nemainās. Saglabājas pēdējos gados novērojamā tendence samazināties lauksaimniecībā izmantojamās zemes platībai un palielināties mežu platībai. Viens no risinājumiem, ko atbalsta valsts līmenī, un, kam ir pieejams ES fondu finansējums, ir neizmantoto platību apmežošana. Citi risinājumi lauksaimniecības zemju izmantošanai ir palielināt platības netradicionālo kultūru ražošanai, alternatīvā lauksaimniecība, kā arī pasākumi iegūtas ražības paaugstināšanai. Pozitīvas tendences ir graudu ražošanā - ražība pamazām pieaug, taču graudaugu sējumu platības vairs būtiski nemainās un ražas reģionā ir caurmērā par 12 - 34 % zemākas nekā citviet Latvijā.

Meži. Pēc Centrālās statistikas pārvaldes datiem, 2009. gadā meži aizņēma 561,8 tūkstošus ha jeb 38,6% no reģiona kopplatības. Lielākās mežu platības ir bijušo Balvu un Ludzas rajonu teritorijās, attiecīgi 43,7% un 37,7% no to platības. Vismazāk mežu ir bijušo Preiļu un Rēzeknes rajonu teritorijās, attiecīgi 30,0% un 31,8% no rajona teritorijas (skatīt 1.attēlu).

2. attēls. Mežu īpatsvars Latvijas teritorijā uz 01.01.2009.(procentos no rajona platības) Avots: Valsts zemes dienests.

Pateicoties augstai produktivitātei (vidējā krāja 200 m³/ha) un mežaudzēs dominējošām saimnieciski vērtīgām koku sugām (priede, egle, bērzs) sausieņu meži Latvijā ir saimnieciski nozīmīgākie. Vismazāk sausieņu mežu ir Ziemeļlatgalē.

Mežu atjaunošanas darbu tempi saimnieciskajos mežos palielinās un tos var uzskatīt par apmierinošiem. Lai palielinātu koksnes pieaugumu, liela daļa mežaudžu ir meliorēti. Visvairāk nosusināto mežu ir Ziemeļlatgalē. Salīdzinot Latgali ar citiem reģioniem, šeit lielāks ir privāto mežu īpatsvars. Līdzīgi kā citviet Latvijā, ir raksturīga meža platību palielināšanās tendence.

3.1.5. Daba un bioloģiskā daudzveidība

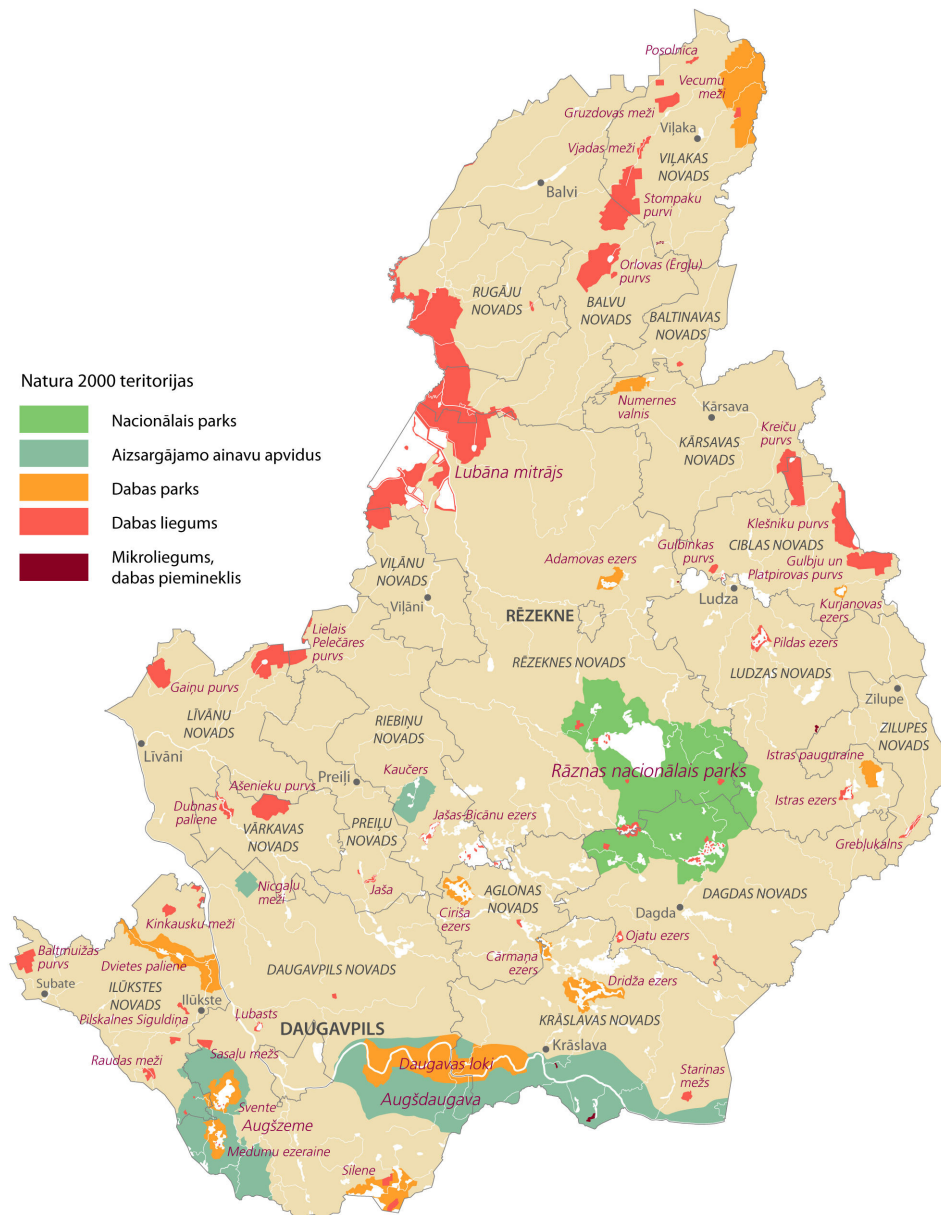
Daugavas ieleja un plašais sateces baseins, kas nosaka lielo ūdensputnu, kukaiņu, molusku daudzveidību, bet purvi – lielu ziemeļu klimatam tipisko sugu daudzveidību. Lielajos meža masīvos Latgalē sastopamas taigas sugas, kas ieceļo no Krievijas (lāči). Daugavas senlejā, Piedrujas sausajās pļavās un citās smilšainajās un atklātajās vietās savukārt sastopamas daudz stepju un citas dienvidu sugas (tauriņi, vaboles, sēnes un citas).

Dabas resursu un it īpaši bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu galvenokārt nodrošina aizsargājamo teritoriju tīkls, taču arī ārpus aizsargājām teritorijām reģionam raksturīgas bioloģiskai daudzveidībai nozīmīgas teritorijas un objekti.

Pavisam Latvijā ir 633 ar likumu vai Ministru kabineta noteikumiem apstiprinātas īpaši aizsargājamās dabas teritorijas, kas katrā atbilst kādai no septiņām aizsargājamo teritoriju kategorijām (dabas rezervāti, nacionālie parki, biosfēra rezervāts, dabas liegumi, dabas parki, aizsargājamie ainavu apvidi, dabas pieminekļi), kas savstarpēji atšķiras ar teritorijas izveidošanas mērķiem, teritorijas platību un dažādu aizsardzības pakāpi - atļautajām un aizliegtajām darbībām.

Latgales reģionā daļēji vai pilnīgi atrodas daudzas piecdesmit astoņas (58) īpaši aizsargājamās dabas teritorijas vai objekti. No tām piecdesmit četras ir Eiropas Savienības nozīmes aizsargājamās dabas teritorijas *Natura 2000*: viens nacionālais parks (Rāznas nacionālais parks), četri aizsargājami ainavu apvidi (Augšdaugava, Augšzeme, Kaučers un Nīcgales meži), 37 dabas liegumi, 10 dabas parki un 2 dabas pieminekļi (3.attēls). Ainavu apvidi izveidoti plašākām ainaviski vērtīgām teritorijām, kas ietver bioloģiski vērtīgas teritorijas, no kurām nozīmīgākajām ir noteikti stingrāki aizsardzības statusi (dabas parki, dabas liegumi). *Natura 2000* teritorija - aizsargājamais ainavu apvidus "Augšzeme" ietver dabas parkus "Medumu ezeraine" un "Svente", dabas liegumus "Bardinska ezers", "Medumu ezera salas", "Skujines ezers" un "Sventes ezera salas", "Augšdaugava" – dabas parks "Daugavas loki". Latgales reģionā astoņpadsmit *Natura 2000* ir C tipa, t.i. teritorijas, kas noteiktas īpaši aizsargājamo sugu un īpaši aizsargājamo biotopu aizsardzībai un 36 B tipa, t.i. teritorijas, kas noteiktas īpaši aizsargājamo sugu, izņemot putnus, un īpaši aizsargājamo biotopu aizsardzībai.

Dabas aizsardzības teritorijas reģionā koncentrējas Daugavas ielejā un tās apkārtnē, tā ziemeļu daļā – Lubāna mitrāju komplekss, purvi un meži, centrālajā daļā atrodas Rāznas nacionālais parks un citas atsevišķas aizsargājamās teritorijas

3. attēls Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju – NATURA 2000 izvietojums reģionā

Lubānas īpaši aizsargājamo teritoriju komplekss - dabas liegums „Lubāna mitrājs” izveidots, lai nodrošinātu Latvijas lielākā iekšzemes mitrāju kompleksa vienotu aizsardzību. Tas ir unikāls Eiropas un pasaules nozīmes dabas komplekss ar izcilu nozīmi daudzu īpaši aizsargājamo sugu populāciju un biotopu saglabāšanai. Lubāns un zivju dīķi ir viena no svarīgākajām caurceļojošo ūdensputnu atpūtas un barošanās vietām valstī, kā arī viena no piecām labākajām ligzdošanas vietām 29 Eiropas īpaši aizsargājamām putnu sugām – mazajam ērglim, jūras ērglim, mazajam gulbim, ziemeļu gulbim, griezei, ķikutam un citām. Tajā sastopamas vairākas pasaulē apdraudētas putnu sugas – ķikuts, grieze, jūras ērglis, zivju ērglis. Lubāns ir Latvijas lielākais ezers. Tas ir eitrofs ezers ar iegrimušo ūdensaugu un peldaugu augāju atradne, kurā sastopama

mazlēpe *Hydrocharis morsus-ranae*, skaujošā glīvene *Potamogeton perfoliatus*, spožā glīvene *Potamogeton lucens*. Lubāna mitrāja kompleksā ietilpst arī daudz aizsargājamu biotopu - upju palieņu pļavas, neskarti augstie purvi, purvaini meži, neskarti augstie purvi, boreālie (ziemeļu) meži, melnalkšņu staignāji un citi.

Latgales telpiskās attīstības perspektīvā šīs teritorijas galvenā funkcija ir dabas aizsardzība, kā arī ekoloģiskais tūrisms. Latvijas mērogā iespējams runāt arī par īpašo, ar mitrājiem saistīto kultūrvēsturisko mantojumu, un ekonomiskajiem aspektiem. Vissenākās Latvijā zināmās cilvēku apmetnes atrodas pie ūdeņiem arī Lubāna apkārtnē. Attīstoties tūrismam, arvien populārākas gan vietējo, gan ārvalstu tūristu vidū kļūst dabas takas, kurās ir iespēja iepazīt Latvijas mitrājus apdzīvojošo sugu daudzveidību un savdabību. Purvos ir saglabājušās reliktas augu un kukaiņu sugas, kuru attīstība citās - straujāk mainīgās ekosistēmās nebūtu iespējama. Pateicoties plašajiem un maz skartajiem masīviem, purvi ir dzīvesvieta retām un apdraudētām putnu sugām, kā arī nozīmīga apmetne migrējošajām sugām pavasara un rudens caurceļošanas laikā.

Nozīmīga daļa *Natura 2000* teritoriju ir koncentrēta reģiona centrālajā daļā. Tajā atrodas Rāznes nacionālais parks. Nacionālais parks ir izveidots, lai saglabātu dabas vērtības, kā arī raksturīgo Latgales kultūrainavisko vidi plašā Latgales teritorijā. Te konstatēti 14 ES Biotopu direktīvas 1.pielikuma biotopi. Eitrofi ezeri aizņem 14% no teritorijas. Samērā liela pļavu daudzveidība (4 Eiropas nozīmes pļavu biotopu tipi). Viens no ainaviski izcilākajiem ezeriem - Ežezers - ar 26 salām, kuras klātas galvenokārt ar platlapu koku mežiem. Sastopami arī egļu meži un avoti. Nozīmīga ozolu mežu, boreālo mežu un minerālvielām bagātu avotu aizsardzības teritorija salās. Vairākās salās konstatēta zaļā divzobe un Lielajā salā dzeltenā dzegužkurpīte (ES Direktīvas sugas). Salu meži piemēroti dzeņu ligzdošanai. Tā galvenie attīstības mērķi ir saistīti ar labvēlīga aizsardzības statusa nodrošināšanu īpaši aizsargājamiem biotopiem un sugām. Nacionālā parka attīstības mērķi ir arī:

- būt vismaz Latvijas mēroga populārai apmeklējumu vietai, kurā dabas aizsardzības prasībām atbilstoši tiek izmantoti teritorijas tūrisma un sabiedrības izglītošanas resursi, ir ierīkota un uzturētas atbilstoša teritorijas dabas, ainavu un kultūras vērtību apskates, izziņas, aktīvās atpūtas, sporta un izglītības infrastruktūra;
- veicināta teritorijas ilgtspējīga attīstība, saskaņojot dabas un kultūras vērtību aizsardzību un saglabāšanu ar teritorijas ekonomisko attīstību.

Ārpus īpašai aizsargājamām teritorijām arī daudzviet satopamas īpaši aizsargājamu augu sugu atradnes (Aizsargājamo atradņu reģistrā ārpus ĪADT reģistrētas 457 atradnes) vai dzīvotnes (īpaši putnu un kukaiņu), kas kopā ar aizsargājamo teritoriju vērtībām, nosaka reģiona bioloģisko daudzveidību.

Latgales ainaviskās dabas teritorijas un kultūras mantojums, t.sk. īpaši aizsargājamās teritorijas ir nozīmīgs reģiona ekotūrisma resurss, ko veido divas daļas ar trim pamatteritorijām: Augšzemes augstienes divām paugurainēm - Ilūkstes un Skrudalienas, kuras nošķir Laucesas upes ieleja, un Augšdaugavas ielejas. Šajā teritorijās ir izveidoti vairāki dabas parki, aizsargājamo ainavu apvidi un dabas liegumi. Šeit ir gan ainaviski pievilcīgi skati, gan iespējas aktīvi atpūsties uz ezera, veikt mācību ekskursijas-pārbraucienus ar laivu vai pārgājienus.

Galvenie objekti Augšzemē – Augšzemes aizsargājamo ainavu apvidus, Svences dabas parks un Medumu ezeraines dabas parks ar ezera salām, kas veido daudzveidīgu ekotūrisma iespēju bāzi..

Galvenie objekti ir Augšdaugavas aizsargājamo ainavu apvidus un Daugavas loku dabas parks. Augšdaugava aptver plašu teritoriju ap Daugavas upes ieleju tās augštecē. Tā ir viena no ainaviski pievilcīgākajām Latvijas teritorijām. Upes ieleja ar daudzajiem lokiem veido dažādas augtenes un dzīvotnes. Tas pats attiecas arī uz pauguraiņu nogāzēm.

Ezernieki, Dagdas un Istras pauguraines – Zilo ezeru zeme. Areāls aptver lielu skaitu Latgales augstienes ezeru, kā arī starp tiem esošos pilskalnus un kalnus ar Lielo Liepukalnu ieskaitot (augstākais kalns Latgalē –289m). Šeit ir arī vairāki dziļākie Latvijas ezeru (dziļākais, Dridzis – 65,1m). No dabas aizsardzības viedokļa šeit ir vairāk ierobežota bioloģiskās daudzveidības dabiskā populācija, jo neskartā dabas vide ir izteikti fragmentāra (saposmota) un mazāks ir mežu vienlaidus segums. Katrs no ezeriem ar sev apkārt esošo pakalnu nogāzēm veido it kā, savu iekšējo sistēmu.

No aktivitāšu viedokļa šeit ir iespējamās visas fiziskās ceļošanas aktivitātes. Ziemā slēpošanas pārgājieni vai nobraucieni, kamanas un pārgājieni uz zirgiem, vasarā velopārgājieni, izjādes ar zirgiem, īsāki pārgājieni un ceļojumi ar kājām, braucieni ar laivām pa savienotajiem ezeriem u.c. Īpaši nozīmīga šajā teritorijas ir makšķerēšana, kā arī aktīvā atpūta pie ezeriem.

Lubāna ezers ar apkārtni. Visā areālā vēl atrodas virkne mazāku (bet ne mazāk būtisku) aizsargājamo objektu, kuri tā vai citādi ir ļoti cieši saistīti ar purvu ekosistēmu.

Latgalei ir nozīmīgs tūrisma attīstības potenciāls Latvijas mērogā un nākotnē ārpus tā robežām, kam raksturīga liela virszemes ūdeņu daudzveidība, ainaviski pievilcīga lauku vide, ievērojamas valsts meža platības, kurās ir nodrošināta publiska pieejamība ikvienam Latvijas iedzīvotājam - A/S „Latvijas valsts meži” ik gadus izveido un labiekārto jaunas atpūtas vietas to pārvaldītājās teritorijās.

Galvenās problēmas ir reģiona dabas teritoriju resursu iesaiste reģiona tūrisma piedāvājumā un infrastruktūras trūkums. Īpaši aizsargājamām dabas teritorijām pārsvarā nav izstrādāti dabas aizsardzības plāni, nav arī individuālo aizsardzības un izmantošanas noteikumu⁴, kas detalizēti noteiktu atļautās un aizliegtās darbības šajās teritorijās, ietvertu teritoriju infrastruktūras plānojumu, kas balstīts uz pieļaujamo slodžu izvērtējumu. Bez tam ĪADT trūkst ekotūrisma atbilstošas infrastruktūras, ko nosaka gan dabas aizsardzības plānu, gan investīciju piesaistes nepietiekamība. Turpmāk reģiona dabas teritorijā nozīmīga ir vides infrastruktūras izveide, lai šīs teritorijas atbilstoši tām noteiktām pieļaujamām slodzēm varētu uzņemt apmeklētāju plūsmu. Svarīgi, lai reģionā būtu iespējams sadalīt apmeklētāju plūsmas atbilstoši to interesēm un piedāvājuma spektrs būtu plašs, tādejādi novēršot pārslodzes atsevišķās teritorijās.

⁴ Vides pārskata sagatavošanas laikā reģionā tikai 17 ĪADT ir izstrādāti un apstiprināti dabas aizsardzības plāni, individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi ir 7 teritorijās, pārējos gadījumos darbības ĪADT regulē vispārējie noteikumi (2010. gada 16. marta Ministru kabineta noteikumi Nr.264).

3.1.6. Vides kvalitāte

Vides kvalitāti reģionā ietekmē dažādi cilvēka saimnieciskās darbības veidi – lauksaimniecības produkcijas ražošana – graudaugu audzēšana, gaļas un piena lopkopība, derīgo izrakteņu ieguve, sadzīves notekūdeņu novadīšana vidē, katlu māju izmeši, autotransporta radītais piesārņojums, pārrobežu ūdens un gaisa piesārņojums, mežsaimniecība (meža izciršana), būvniecība, esošās atkritumu izgāztuves, pieaugošā rekreācija un tūrisms.

Atmosfēras gaisa kvalitāte

Vissvarīgākais dokuments gaisa aizsardzībā, kuram pievienojusies arī Latvija, ir Kioto protokols. Atbilstoši ES nostājai Latvijai kopējās siltumnīcefekta gāzu (SEG) emisijas laikā no 2008. līdz 2012. gadam jāsamazina par 8%, salīdzinot ar 1990.gadu. Tās rada enerģētika (ieskaitot apkuri), transports, lauksaimniecība un atkritumu saimniecība. Šīs jomas ir attīstītas arī Latgales reģionā.

Ievērojamu oglekļa dioksīda piesaisti fotosintēzes procesā veic meži. Latgales reģionā tie aizņem 39 % no kopējās reģiona platības.

SEG emisiju mazināšanā būtiska nozīme ir kurināmā veidiem. 2009.gadā Latgales plānošanas reģionā koksne, šķelda vai malka bija nozīmīgākais kurināmais (69 % no kopējā izmantotā kurināmā apjoma⁵). Pārsvārā kā kurināmo izmanto malku, kuru iegūst no izcirstās apaļkoksnes, šķeldu un kokapstrādes atlikumus. Koksni plaši izmanto gan centralizētajā, gan vietējā, kā arī individuālajā siltumapgādē. Lauku teritorijās galvenokārt kurināmo izmanto koksni. Apdzīvotās, vietās, īpaši izbūvējot jaunas katlu mājas vai rekonstruējot esošās, kā kurināmo sāk izmantot dabasgāzi (reģiona kurināmā sastāvā 2009.g. 17 % ir dabasgāze).

Saskaņā ar reģionālo vides pārvalžu datiem, kopējais piesārņojuma apjoms kopš 90. gadu sākuma ir samazinājies apmēram uz pusi. Ņemot vērā energoresursu cenu pieaugumu pēdējo 10 gadu laikā, ir izmainījusies arī patērēto energoresursu struktūra – ievērojami ir sarucis mazuta patēriņš, toties ievērojami ir pieaugusi koksnes izmantošana.

Stacionāro piesārņojuma avotu inventarizācija pilnīgu priekšstatu par atmosfēras gaisa piesārņošanu nedod, jo piesārņojošo emisiju daudzums ir iegūts aprēķinu ceļā. Ne visām sadedzināšanas iekārtām (sevišķi tādām, kuru ievadītā siltumjauda ir no 0,2 līdz 0,5 MW) ir tehniskās pases, kurās būtu norādīta iekārtas jauda.

2009. gadā nelielos apjomos kā kurināmo lieto mazutu (3 % kopējā kurināmā sastāvā) un ogles (1%), kas rada sēra dioksīda izmešus.

Kopumā lielais koksnes īpatsvars kurināmā izmantošanas struktūrā ir pozitīvs rādītājs, jo radītie izmeši nesatur sēru, kas izraisa atmosfēras nokrišņu paskābināšanos. Arī kopējam katlu emisiju daudzumam ir tendence samazināties. Ņemot vērā turpmāko paredzamo energoresursu sadārdzināšanos, daudzviet reģiona centralizētajās

⁵ Atbilstoši valsts statistiskā pārskata „2Gaiss” datiem Latgales plānošanas reģiona teritorijā dabasgāzi kā kurināmo 2009.g. izmantoja 94613,997 tūkst.m³ jeb 67838 t, dīzeldegvielu – 42092 t, sašķidrināto gāzi – 52 t, šķidro kurināmo – 552 t, mazutu – 11949 t, ogles – 5229 t, malku – 30946 t, šķeldu – 219080 t, pārējo koksni 20569 t, kūdras 66 t un nelielos apjomos citus kurināmos veidus.

siltumapgādes sistēmās arī turpmāk būs jāveic rekonstrukcija un pasākumi enerģijas efektīvākai izmantošanai, kā arī jārisina kurināmā veidu nomaīņa.

Latgalē, kur 45 % no kopējās platības aizņem lauksaimnieciski izmantojama zeme, ir liels potenciāls izmantot salmus enerģijas ražošanai, biogāzi, kura veidojas organisko vielu sadalīšanās procesos atkritumu saimniecībā (arī notekūdeņu attīrīšanas iekārtās) un lauksaimniecībā.

3. tabula Kopējais iekārtu skaits un to radītais gaisa piesārņojums Latgales reģionā 2009. gadā

(Avots: VSIA „Latvijas Vides ģeoloģijas meteoroloģijas centrs” datu bāze „Valsts statistiskais pārskats Nr.2 Gaiss”)

Teritorija	Izmeši kopā, t/gadā	Iekārtu skaits	Piesārņojošo vielu daudzumi, t/gadā				
			Slāpekļa dioksīds	Cietās daļiņas (PM ₁₀)	Oglekļa monoksīds	Oglekļa dioksīds	Sēra dioksīds
Rēzekne	21430,93	143	9,84	7,08	0,00	21211,98	25,53
Rēzeknes rajons	3845,69	66	44,04	4,84	148,58	3584,36	9,00
Balvi	99,57	17	0,9235	0,00	80,26	0,00	0,71
Balvu rajons	533,08	23	12,41	0,26	65,24	427,56	1,02
Ludza	671,37	8	36,91	0,00	125,72	461,23	0,58
Ludzas rajons	397,09	15	3,93	29,91	26,33	336,47	1,20
Daugavpils	55642,62	628	195,80	20,59	150,43	54923,26	122,49
Daugavpils rajons	7806,82	140	65,81	9,45	294,97	7007,24	14,93
Krāslava	1775,49	24	59,25	0,00	265,97	1416,90	8,04
Krāslavas rajons	742,54	37	1,40	0,16	46,26	655,93	1,46
Preiļi	131,28	14	29,12	0,00	89,00	0,00	0,00
Preiļu rajons	1847,12	53	2,95	0,00	156,51	1632,65	0,00
Kopā:	69547,40	1168	260,33	21,01	1369,01	64003,34	184,97

Līdz 2009. gada 31. jūlijam Rēzeknē darbojās valsts gaisa kvalitātes monitoringa stacija (Atbrīvošanas alejā 108) autotransporta ietekmes novērtēšanai. Šajā stacijā ir veiktas gaisu piesārņojošo vielu sēra dioksīda, slāpekļa dioksīda, ozona, cieto daļiņu, smago metālu (svina, kadmija, niķeļa, arsēna) un benzola koncentrāciju mērījumi. Atbilstoši monitoringa stacijas datiem laikā no 2005. gada līdz stacijas slēgšanai 2009. gadā stacijā atsevišķos gados tika pārsniegti atmosfēras gaisa kvalitātes robežlielumi cietajām daļiņām PM_{2,5} - 2008. un 2009.g. atbilstoši vidējās koncentrācijas 21,8 µg/m³ un 19,8 µg/m³, kas pārsniedz apakšējo piesārņojuma sliekšni cilvēka veselības aizsardzībai – 12 µg/m³. 2008. gadā paaugstināta ir arī vidējā koncentrācija cietajām daļiņām PM₁₀ (29,3 µg/m³, kas pārsniedz apakšējo piesārņojuma sliekšni cilvēka veselības aizsardzībai – 10 µg/m³) un benzolam – gada vidējās koncentrācijas bija 7,9 µg/m³ pārsniedz robežlielumu (5 µg/m³) cilvēka veselības aizsardzībai, kurš stājas spēkā 2010. gadā. 2006. un 2007. gadā gaisa kvalitātes robežlielumi monitoringa stacijā

„Rēzekne” netika pārsniegti. Savukārt 2005. gadā konstatēti robežlielumu pārsniegumi sēra dioksīdam un slāpekļa dioksīdam. Sēra dioksīda pārsniegums izskaidrojams ar sēra saturoša kurināmā lietošanu, kas turpmākajos gados ir mazinājusies. Slāpekļa dioksīda paaugstinātās koncentrācijas ir radījis autotransports.

Latgales plānošanas reģionam nav veikts kopējais atmosfēras gaisa piesārņotājielu izkliežu aprēķins, bet ievērojot līdzīgu aprēķinu un pārskatu informāciju, kas ir sagatavoti gan par visu Latvijas teritoriju, gan pilsētām – piemēram, Rīgai, Jūrmalai, var apgalvot, ka stacionārie avoti nav nozīmīgākais atmosfēras gaisa piesārņotājs. Tāpat kā citviet Latvijā, galvenais gaisa piesārņojuma avots Latgales plānošanas reģionā ir autotransports.

Ievērojot gaisa kvalitātes monitoringa datus Rēzeknē un arī citās pilsētās (Liepājā, Ventspilī, Rīgā) var uzskatīt, ka arī Daugavpilī ir iespējami gaisa piesārņotājielu robežlielumu pārsniegumi.

Tādēļ, ieviešot Latgales reģiona plānošanas dokumentos ietvertās aktivitātes apdzīvotās vietās, īpaši Daugavpilī un Rēzeknē, ir jāpievērš uzmanība gaisa kvalitātei, nepieciešamības gadījumā jāveic gaisa piesārņotājielu izkliežu aprēķins un konkrēto risinājumu līmenī jāplāno vai jāprojektē pasākumi gaisa kvalitātes uzlabošanai.

Trokšņa līmenis

LR likumā „Par piesārņojumu” noteikts, ka trokšņa stratēģiskās kartes ir jāsagatavo aglomerācijām, aglomerācijām ar vairāk nekā 250 000 iedzīvotāju, autocelļiem, uz kuriem satiksmes intensitāte ir vairāk nekā seši miljoni transportlīdzekļu gadā, dzelzceļa līnijām, uz kurām satiksmes intensitāte ir vairāk nekā 60 000 vilcienu sastāvu gadā, un lidostām, kurās satiksmes intensitāte ir vairāk nekā 50 000 gaisakuģu gadā (karšu izstrādes termiņš). Likums nosaka karšu izstrādes termiņu līdz 2007.gada 30.martam, bet rīcības plānus trokšņa samazināšanai — līdz 2008.gada 30.aprīlim.

Latgales plānošanas reģionā nav aglomerāciju ar vairāk nekā 250 000 iedzīvotājiem, tādēļ Latgales pilsētām trokšņu stratēģiskā kartes nebija obligāti jāsagatavo. Pēc šī Vides pārskata izstrādātāju rīcībā esošās informācijas trokšņa stratēģiskās kartes nav gatavotas arī dzelzceļiem. VAS „Latvijas dzelzceļš” stacijās veic kontrolmērījumus. Nav informācijas par to, ka iedzīvotājiem no dzelzceļa vai staciju darbības ir trokšņa diskomforts. Piemēram, atļaujā B kategorijas piesārņojošai darbībai stacijā „Rēzekne 2” (izsniegta VAS „Latvijas dzelzceļš” Rēzeknes RVP 14.08.2007., avots: http://old.vpvb.gov.lv/ippc/atlauja/B8a/LDZ_rezekne.pdf) nav izvirzītas prasības prettrokšņa pasākumu veikšanai stacijā, esošās situācijas raksturojumā sniegta informācija, ka stacijai tuvumā (200 m attālumā) esošajās ēkās naktīs iedzīvotājiem nav diskomforta apstākļi. Savukārt, Veselības inspekcijas Latgales kontroles nodaļa (skat. 2. pielikumā) informē, ka iedzīvotāji, kuri dzīvo blakus automaģistrālēm un dzelzceļam izjūt trokšņa diskomfortu.

Attīstot transporta infrastruktūru, īpaši Daugavpils lidostu ir jāveic trokšņu līmeņu novērtējumi un, ja nepieciešams jāplāno prettrokšņa pasākumi.

Virszemes ūdeņu kvalitāte

Latgale ir īpaši bagāta ar virszemes ūdeņiem. Šeit ir 972 ezeri un ūdenskrātuves, no kurām 72 ūdenstilpes ir ar platību virs 100 ha un 351 ūdenstilpes ar platību no 10 līdz 100 ha (Latvijā kopējais ezeru skaits - 2256). Latgale līdz ar to ir ezeriem bagātākā Latvijas daļa. Latgalē atrodas divi Latvijas lielākie un zivsaimnieciski nozīmīgākie ezeri - Rāzna (57,8 km²) un Lubāns (82,1 km² pie normāla ūdens līmeņa).

Latgales plānošanas reģions atrodas Daugavas baseinu apgabalā. Latgales reģiona upes ietilpst Daugavas un Veļikajas sateces baseinos, izņemot Kreunas baseinu un nelielu daļu no Dienvisusējas, kuras atrodas Lielupes baseina apgabalā. Garākās upes ir Daugava (garums 352 km, baseins 24,7 tūkst. km² Latvijā), Dubna (124 km, 2,78 tūkst. km²), Rēzekne (116 km, 1,16 tūkst. km²) un Malta (115 km, 0,73 tūkst. km²) u.c.

Latgales centrālajā un austrumu daļā – teritorijā starp Rēzekni, Daugavpili un Krāslavu ir liela ezeru koncentrācija (šajā reģionā ir pavisam 745 ezeri). Tiem ir nozīmīga loma reģiona tūrisma un rekreācijas potenciāla veidošanā. Daudzi ezeri ir vienlīdz nozīmīgi gan zivsaimniecībai, gan arī tūrismam un rekreācijai: Sīvera, Irmas, Rušona, Riču ezeri. Latgalē atrodas Latvijas visdziļākie ezeri: Drīdzis (dziļākais Baltijā), Garais un Geraņimovas – Ilzas ezers. Raksturīgi, ka daudzi ezeri savā starpā ir savienoti ar caurtekām un kanāliem, veidojot lielas ezeru sistēmas.

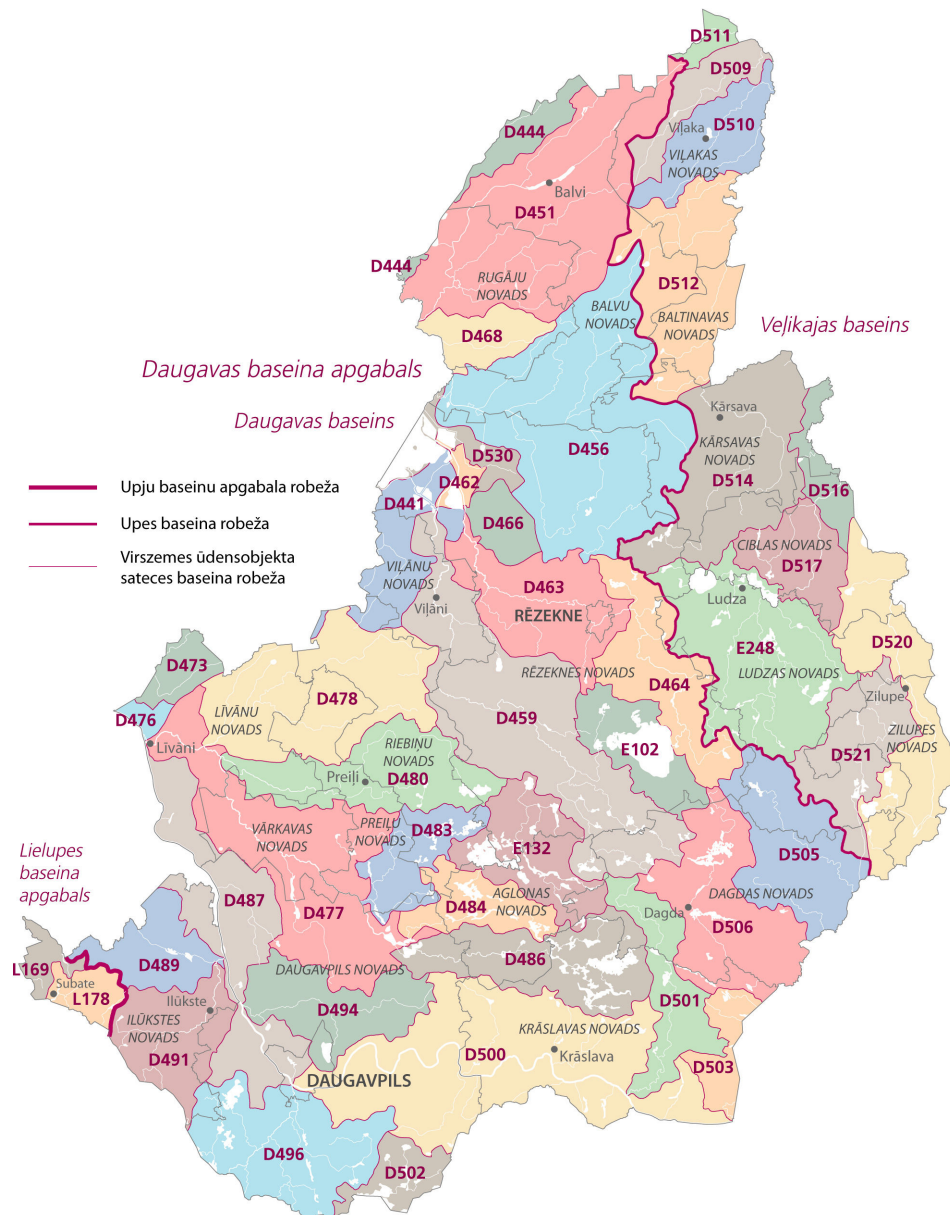
Saskaņā ar Ūdens apsaimniekošanas likumu līdz 2015.gadam valstī ir jāsasniedz laba virszemes un pazemes ūdeņu kvalitāte, bet īpaši bīstamo vielu emisija ūdeņos pilnībā jāpārtrauc līdz 2020.gadam. Atbilstoši likuma nosacījumiem upju sateces baseinu apgabalu apsaimniekošanu nosaka apsaimniekošanas plānā.

2009. gadā ir izstrādāts un apstiprināts Daugavas baseina apgabala apsaimniekošanas plāns. Tas ietver virszemes un pazemes ūdensobjektu vērtējumu, tiem noteiktus ekoloģiskās kvalitātes mērķus un pasākumu programmas šo mērķus sasniegšanai.

Latgales reģionā pilnībā vai daļēji ietilpst 44 ūdensobjekti (apsaimniekošanas pamatvienības), kuriem Daugavas baseina apgabala apsaimniekošanas plānā ir izdalīti tiešie sateces baseini (4.attēls). No tiem 10 atrodas Veļikajas, 32 – Daugavas baseinā un 2 – Lielupes sateces baseinā, 41 ūdensobjekts ar tā tiešo sateces baseinu noteikts upēm, 3 – ezeriem (Rāznas ezeram, Rušonam un Lielajam Ludzas ezeram). Savukārt 146 ezeri (to spoguļvirsmas) izdalīti kā atsevišķi ūdensobjekti, nenosakot to tiešo sateces baseinu robežas.

Saskaņā ar plānā ietverto ekoloģiskās kvalitātes vai potenciāla vērtējumu reģionā augsta ūdens kvalitāte ir 2 ūdensobjektos, laba ekoloģiskā kvalitāte novērtēta pavisam 100, vidēja - 53, slikta – 13 un ļoti slikta – 22 ūdensobjektiem.

Upju kategorijas ūdensobjektiem ekoloģiskās kvalitātes vērtējumu noteicošie rādītāji ir biogēno vielu fosfors un slāpekļa koncentrācijas. Augsta ekoloģiskā kvalitāte ir Meirānu kanālam un Laucesas upei, vidēja – Rēzeknei (D462), Daugavai posmā no Jēkabpils līdz Daugavpilij (divi ŪO – D476, D486), Dubnai, Leiksnai, Aiviekstei (D530SP), Ludzai ar Čodarānu upi, Dienvidsusējai un Kreunas baseinam, slikta ekoloģiskā kvalitāte ir reģionā ir 2 upēm – Feimankai un Rēzeknei lejpus Rēzeknes (D463), pārējām upēm – ekoloģiskā kvalitāte ir laba. Upju ūdensobjektu ķīmiskā kvalitāte ir laba.

4. attēls Virszemes ūdensobjekti un to tiešie sateces baseini Latgales reģionā (LVĢMA, 2009)

Lielākās reģiona upes Daugavas kvalitāte posmā lejpus Daugavpils (D476, D487) ir vidēja. Tās kvalitāti nosaka būtiska punktveida (Daugavpils pilsētas notekūdeņi) un difūzā piesārņojuma slodze (lauksaimniecības zemes, barības vielu izskalošanās no lauksaimniecības un meža zemēm, kas rodas augšņu dabisko īpašību dēļ). Punktveida piesārņojuma slodze Daugavas baseina apgabala plānā ir novērtēta kā būtiska vēl arī Dubnā, Leiksnā, Daugavā augšpus Daugavpils (D500) un Dienvisusēja. Izklīdētā piesārņojuma slodze vēl ir būtiska Leiksnas tiešajā sateces baseinā. Aiviekstē (D468) ūdens kvalitāte vērtēta kā laba, ar maz izteiktu antropogēnu ietekmi. Rēzeknes upe vērtēta kā stipri ietekmēta ar sliktu ūdens kvalitāti lejpus Rēzeknes pilsētas, ko rada ietekme no pilsētas attīrīšanas iekārtām.

Ezeru ūdensobjektiem ekoloģiskās kvalitātes vērtējumu pārsvarā nosaka fitoplanktona biomasa, kura to eutrofikācijas dēļ daudzās (48) ezeru ūdensobjektos ir paaugstināta un nosaka ezera ekoloģiskās kvalitātes vērtējuma atbilstību vidējai, sliktai vai par ļoti sliktai ekoloģiskās kvalitātes klasei. Parasti paaugstināta fitoplanktona biomasa ir saistīta arī ar biogēno vielu, hlorofila *a* koncentrācijas paaugstinātu līmeni vai sliktu ūdens caurredzamību. Ļoti slikts ekoloģiskās kvalitātes vērtējums ir Lubānam, Tiskādu, Bižu, Križutu, Pārtavas, Viķu, Feimaņu, Lielajam Kalupes, Eikša, Vīragnes, Černostes, Sila, Smilģīnas, Šēnheidās, Viļakas, Lielajam Ludzas, Audzeļu ezeram, kā arī Cirišam, Dziļezeram, Plušonam un Zilezeram, slikts – Pērkonu, Vertukšņas, Sološu, Ismeru-žagatu, mazajam Kalupes, Pelēča, Aksjonovas, Abiteļu, Baltajam un Pildas ezeram, 42 reģiona ezeru ūdensobjekti atbilst vidējai ekoloģiskajam stāvoklim, pārējie gandrīz puse plānā izdalīto ezeru ūdensobjektu (71 ŪO) – labai ekoloģiskajai kvalitātei. Ezeru ķīmiskā kvalitāte ir laba.

Daugavas upes baseina apgabala plānā ietvertais ezeru ūdensobjektu vērtējums parāda, ka daudzi Latgales ezeri ir antropogēni ietekmēti. Tajos attīstās eutrofikācijas procesi, ko ir rada ūdens bagātināšanās ar barības vielām gan senāk, gan arī vēl tagad. Eutrofikācija ir īpaši izteikta ezeros, kuros vēsturiski ilgstošā periodā ir ievadīti nepietiekami attīrīti sadzīves un ražošanas notekūdeņi (piemēram, Lielais Ludzas ezers, kā arī sekļajos (piemēram, Lubāns, Sološu ezers, Feimaņu ezers, Černostes ezers), mazajos ezeros - līdz 10 ha, kuru ekosistēmas pašattīrīšanās spējas ir mazākas nekā lielo ezeru.

Visvairāk ietekmētie ir ezeri, kuru krastos izvietotas pilsētas un apdzīvotas vietas, kā arī ezeri, kas ir populāri atpūtas un tūrisma objekti bez pienācīga apkārtnes labiekārtojuma vai apmeklētāju slodzes ir pārāk lielas. Piemēram, monitoringa atskaišu rezultāti liecina, kā tādām populāram Latgales ezeram kā Čortoks pēdējos gados kvalitāte (palielinās ezera aizaugšana ar aļģēm, bojāta krasta zemsedze, pieaug atkritumu daudzumi) ir samazinājusies tieši pieaugušās rekreācijas slodzes rezultātā.

Barības vielu pieplūde upēs un ezeros, kas rodas cilvēka saimnieciskā sadarbības rezultātā veicina ūdeņu aizaugšanu, samazinās to rekreācijas vērtība, mainās piekrastes veģetācija, ezeros veidojas saporopelis. Kā nozīmīgi punktveida slodzes radītāji reģionālo vide pārvalžu pārskatos ir minēti arī lielie reģiona lauksaimniecības objekti (cūku audzēšanas kompleksi SIA "Sēļi", AS „Latgales bekons”, SIA "Šķaunes bekons", SIA "Miķelāni", vistu audzēšanas un olu ražošanas komplekss SIA "Daugavpils putni", kuros pastāv ražošanas notekūdeņu un vircu (šķidrmēslu) utilizācijas problēma.

Nelabvēlīgi ūdens ekosistēmas ietekmē arī HES, dambju ierīkošana, meliorācija un citas darbības, kas maina dabisko hidroloģisko režīmu. Daugavas baseina apgabala plānā vairākiem ūdensobjektiem - Bolupei, Neretai, Dubnai, Ošai, Feimankai, Kirai, Rītupei, Ludzai un Ludzai ar Čodarānu upi, kā arī Zilupei ir atzīmēta būtiska morfoloģiskā slodze.

Daugavas baseina apgabala plānā reģiona virszemes ūdensobjektiem ir noteikts mērķis sasniegt labu ekoloģisko stāvokli (ekoloģisko un ķīmisko kvalitāti) 2015. gadā. Dažiem objektiem, ievērojot ūdens apmaiņas laiku ezeros, hidromorfoloģisko pārveidojumu raksturu un citus apstākļus noteikts izņēmums mērķa ieviešanai, dodot laika pagarinājumu līdz 2021. vai 2027. gadam. Laika pagarinājums mērķa ieviešanai līdz 2021.gadam noteikts upēm Bolupei, Rēzeknei (D462SP), Feimankai un Leiksnai, ezeriem – Bižu, Križutu, Pārtavas, Viķu, Feimaņu, L.Kalupes, M.Kalupes, Eikša, Plušonam un Zilezeram, bet līdz 2027.gadam diviem ezeriem – Lubānam un Lielajam Ludzas ezeram.

Tādēļ, lai saglabātu un uzlabotu Latgales ūdeņu kvalitāti, to rekreācijas potenciālu, vienlaikus ar Daugavas un Lielupes (2 VŪO) baseina apgabala plānā ietverto pasākumu īstenošanu ūdeņu piesārņojuma samazināšanas jomā, attīstot tūrismu, ir svarīgi noteikt pieļaujamās slodzes ūdensobjektos un plānot tām atbilstošu infrastruktūru, organizēt apmeklētāju plūsmas tās vienmērīgi sadalot pa blakus esošajiem dabas objektiem, ierobežojot apmeklējumus pret slodzēm jutīgākajos objektos. Pieaugot tūristu plūsmai ir jārēķinās ar pieaugošo rekreācija slodzi iecienītākajos Latgales ezeros – ir nepieciešams labiekārtot piekrastes teritorijas, nodrošināt to sakopšanu un uzraudzību, kā arī mērķtiecīgi virzīt, sadalīt un izklaidēt apmeklētāju plūsmas pa reģiona ūdensobjektiem, lai novērstu pārslodzes apmeklētākajos ezeros un upju posmos.

Ūdeņu pārrobežu piesārņojums

Latgales reģionā vairākos ūdensobjektos – Ilūkste, Laucesa, Daugava (D500), Dienvidsusēja, kā arī Galiņu, Skirmas, Lauces, Sitas, Riču un Baltais, ezers, kā arī Pītelis un Zilezers nonāk pārrobežu piesārņojums no Daugavas ūdens kvalitāti lielā mērā ietekmē pārrobežu piesārņojums no Lietuvas, Baltkrievijas un Krievijas. Ir aprēķināts, ka no Baltkrievijas teritorijas Daugavā nonāk aptuveni 7000 t kopējā slāpekļa un 860 t kopējā fosfora gadā. Taču biogēnu koncentrācija Daugavā pierobežā ir līdzīga kā lejpus Daugavpils pilsētas, kas norāda uz labu upes pašattīrīšanās procesu intensitāti. Pārrobežu monitoringa stacijā uz Daugavas ir laba ūdeņu kvalitāte, tādēļ pārrobežu piesārņojumam no Baltkrievijas nav būtiska ietekme uz Daugavas ūdeņu ekoloģisko kvalitāti. Tā kā Baltkrievijā Daugavas krastos ir izvietotas pilsētas ar nozīmīgiem rūpniecības uzņēmumiem, Daugavas ekosistēmai nozīmīgāks ir bīstamo vielu un vienreizēja piesārņojuma risks.

Biogēnās vielas - slāpeklis un fosfors – no reģiona teritorijas nonāk Krievijā, taču, ievērojot šī baseina upju labo ekoloģisko stāvokli un aprēķinātās iespējamās piesārņojošo vielu noplūdes no baseina (921 t kopējā slāpekļa un 20 t kopējā fosfora gadā), slodze no reģiona ūdensobjektiem nerada būtisku slodzi uz ūdeņiem Krievijas Federācijā.

Lielupes baseina ūdensobjektā Dienvidsusēja (L169) nonāk pārrobežu piesārņojums no Lietuvas, kas Lielupes baseina apgabala plānā ir vērtēts kā būtisks pārrobežu piesārņojums. Plānā uzsvērts, ka laba ekoloģiskā stāvokļa sasniegšanai Lielupes baseina ūdeņos ir nepieciešama Lietuvas pilnvērtīga iesaistīšanās pārrobežu upju aizsardzībā.

Prioritārie zivju ūdeņi

Saskaņā ar Ministru kabineta noteikumiem Nr. 118 (pieņemti 12.03.2002., grozījumi izdarīti ar MK noteikumiem Nr. 446, 01.10.2002.) "Noteikumi par virszemes un pazemes ūdeņu kvalitāti", Latvijā noteikti prioritārie lašveidīgo un karpveidīgo zivju ūdeņi. No tiem Latgales reģionā atrodas 31 ezers un 12 upes. Lielākais prioritāro zivju ezeru skaits Latvijā ir Latgales reģionā, kurā ir arī lielākais ezeru blīvums. Latgales reģionā prioritārajiem zivju ūdeņiem noteiktos robežlielumu pārsniedz 4 lašveidīgo zivju ezeriem (Rāznas, Bešona un lejas ezeram, Sīveram), 3 karpveidīgo zivju upēm (Rēzeknei, Maltai un Zīlupei) un 3 karpveidīgo zivju ezeriem (Lubānam, Cirmas un Lielajam Ludzas ezeram). Prioritāro lašveidīgo zivju ūdeņos problēmas rada nepietiekams izšķīdušā skābekļa daudzums, bet karpveidīgo zivju ūdeņos – paaugstināta amonija jonu (NH₄⁺) koncentrācija, ko var attiecināt uz organiskā piesārņojuma radītajām sekām.

Peldūdeņu kvalitāte

Peldūdeņu kvalitātes uzraudzība tika veikta 67 iekšzemes Latgales reģiona peldvietās. Nacionālais peldvietu kvalitātes sertifikāts Zilais karogs kopš 2005.gada peldsezonas tiek piešķirts Daugavpils pilsētas Lielajam Stropu ezeram.

Monitoringa rezultāti rāda, ka:

- Peldēšanās ierobežojumi mikrobioloģiskā piesārņojuma dēļ visbiežāk tika noteikti Rēzeknes upes peldvietā Rēzeknē,
- Izvērtējot peldvietu ūdens kvalitāti reģiona peldvietās, mikrobioloģisko rādītāju robežlielumiem laikā no 2005. gada ir konstatēti peldvietā Daugavā Līvānos, Dubnā Līvānos, Rēzeknē Rēzeknes pilsētā, Maltas upē Viļānos, kā arī peldvietās „Ezermala 1” un „Ezermala 2” Balvu ezerā, Pelēču ezerā Aizkalnes pagastā, Feimankas ūdenskrātuvē Vārkavas pagastā un Kovšu ezerā Rēzeknē.
- Īslaicīgās mikrobioloģiskās kvalitātes prasības kopš 2005. gada neatbilst normatīvajos aktos noteiktajam vairākās peldvietās: 10 peldvietās upēs, 31 peldvietā ezeros. Īslaicīgajiem pārsniegumiem nav stabils raksturs, tie raksturo epizodisku peldūdeņu kvalitātes pasliktināšanos.

Paredzot tūrisma attīstību Latgalē 25 gadu perspektīvā, ir jāsecina, ka esošais apzinātais peldvietu skaits ir nepietiekams un noteikti neuzrāda patieso peldvietu skaitu. Tikai neliela daļa no pārbaudītajām peldvietām ir labiekārtotas. Mikrobioloģisko rādītāju dati liecina par fekālā piesārņojuma klātbūtni peldvietu ūdeņos. Tā kā peldvietu labiekārtošanas izmaksas ir augstas, it īpaši blīvi apdzīvotās viestās un pilsētās, vietējām pašvaldībām ir nepieciešama papildus atbalsta programma to labiekārtošanai. Daudzviet zemes ap publiskajiem ezeriem ir privātpašumā, un pašvaldībām nav iespējas nodrošināt publisku peldvietu izveidi.

Peldvietu ūdeņu kvalitātes uzlabošana ir saistāma ar baseinu apgabalu apsaimniekošanas plānu ieviešanu.

Slodze no notekūdeņu attīrīšanas iekārtām

Latgales reģionā 2009. gadā kopā vidē no uzskaitītajām 229 notekūdeņu izplūdes vietām virszemes ūdensobjektos ir novadīti 27489,76 tūkst.m³, no tiem par normatīvi tīriem uzskatāmi 98% notekūdeņu (5. tabula). Lielākais notekūdeņu izvadīšanas vietu skaits ir Rēzeknes novadā (48 kopā ar pilsētu) un Daugavpils pilsētā un novadā (kopā 32).

Pēdējo piecu gadu laikā normatīvi attīrīto notekūdeņu īpatsvars ir pieaudzis - 2004. gadā tas bija 85 %, kas izskaidrojams ar ūdenssaimniecības projektu ieviešanu reģionā.

Normatīvi neattīrītus notekūdeņus apkārtējā vidē vēl novada no Viļānu, Baltinavas, Kārsavas, Zilupes, Rēzeknes, Daugavpils un Viļakas novadiem.

Svarīgi, ka gan ar neattīrītajiem, gan attīrītajiem notekūdeņiem virszemes ūdeņos tiek novadītas biogēnās vielas (2009. gada dati 4. tabulā), kas sekmē to eitrofikāciju. Tādēļ svarīgi ir uzlabot mazo apdzīvoto vietu (līdz 2000 iedzīvotājiem) notekūdeņu savākšanas sistēmas izveidi un attīrīšanas līmeņa uzlabošanu, kas jau tiek plānots Daugavas baseina apsaimniekošanas plānā.

5. tabula Notekūdeņos paliekošais piesārņojums ar biogēnajām vielām – kopējo slāpekli un fosforu 2009.g.

(Avots: VSIA „Latvijas Vides ģeoloģijas meteoroloģijas centrs” datu bāze „Valsts statistiskais pārskats Nr.2 Ūdens”)

Teritorija	Notekūdeņu apjomi*	Kopējais fosfors, t/gadā	Kopējais slāpeklis, t/gadā
Daugavpils	919,20	8,95	37,23
Aglonas novads	6,02	0,15	1,53
Baltinavas novads	6,25	0,07	0,58
Balvu novads	100,37	0,68	13,91
Ciblas novads	13,22	0,24	1,60
Dagdas novads	16,68	0,50	1,88
Daugavpils novads	92,52	1,54	10,25
Ilūkstes novads	18,28	0,73	5,02
Kārsavas novads	24,78	0,53	2,92
Krāslavas novads	344,38	7,57	43,53
Līvānu novads	2,78	0,02	0,20
Ludzas novads	65,44	2,21	11,42
Preiļu novads	34,46	0,70	1,45
Rēzeknes novads	357,56	9,41	38,47
Riebiņu novads	19,05	0,38	3,00
Rugāļu novads	4,18	0,03	0,21
Vārkavas novads	1,80	0,06	0,38
Viljakas novads	8,79	0,13	0,98
Viljānu novads	17,21	0,45	2,37
Zilupes novads	17,26	0,23	1,87
Kopā:	2070,24	34,57	178,79

*- uzrādīti notekūdeņu apjomi, par kuriem ir piesārņojuma dati

6. tabula Notekūdeņu novadīšana virszemes ūdeņos un to attīrīšanas pakāpe 2009.gadā

(Avots: VSIA „Latvijas Vides ģeoloģijas meteoroloģijas centrs” datu bāze „Valsts statistiskais pārskats Nr.2 Ūdens”)

Teritorija	Novadīšanas vietu skaits (izplūdes)	Kopā novadītie notekūdeņi	tai skaitā					
			Ar att. norm. tīri	Ar att. norm. netīri	Bez att. norm. tīri	Bez att. norm. netīri	Lietus	Citi
Daugavpils	3	4611,77	4606,55	0,00	5,23	0,00	0,00	0,00
Aglonas novads	4	55,87	55,87	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Baltinavas novads	3	17,06	0,00	0,00	0,00	17,06	0,00	0,00
Balvu novads	19	547,54	487,17	45,68	0,00	14,69	0,00	0,00
Ciblas novads	8	95,29	86,56	8,73	0,00	0,00	0,00	0,00
Dagdas novads	8	151,08	118,10	2,19	0,00	0,00	0,00	30,79
Daugavpils novads	29	410,11	358,36	13,34	0,00	0,00	12,70	25,71

Teritorija	Novadīšanas vietu skaits (izplūdes)	Kopā novadītie notekūdeņi	tai skaitā					
			Ar att. norm. tīri	Ar att. norm. netīri	Bez att. norm. tīri	Bez att. norm. netīri	Lietus	Citi
Ilūkstes novads	12	227,13	223,73	0,00	3,40	0,00	0,00	0,00
Kārsavas novads	15	136,32	107,79	0,00	17,09	11,44	0,00	0,00
Krāslavas novads	11	106,73	57,92	7,10	32,60	0,00	0,00	9,10
Līvānu novads	9	438,06	424,93	0,00	0,56	3,37	0,00	9,21
Ludzas novads	17	473,97	450,89	1,03	20,00	0,23	0,00	1,81
Preiļu novads	5	359,38	327,60	0,00	19,50	0,00	0,00	12,28
Rēzeknes novads	48	19390,60	424,69	57,25	18828,65	7,17	0,00	72,84
Riebiņu novads	8	79,46	71,76	0,00	0,00	0,00	0,00	7,70
Rugāju novads	3	31,95	25,87	6,08	0,00	0,00	0,00	0,00
Vārkavas novads	3	26,67	26,67	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Viļakas novads	8	75,61	61,85	7,57	6,19	0,00	0,00	0,00
Viļānu novads	8	134,25	113,49	20,76	0,00	0,00	0,00	0,00
Zilupes novads	8	120,92	104,97	7,77	0,00	8,18	0,00	0,00
Kopā:	229	27489,76	8134,75	177,51	18933,23	62,14	12,70	169,44

Vides riski

Piesārņotās un potenciāli piesārņotās vietas. Latgales reģionā ir apzinātas 352 piesārņotas un potenciāli piesārņotas vietas, no tām 11 ir piesārņotas. Lielākā daļa piesārņoto vietu – apmēram puse, atrodas pilsētās.

Rūpnieciskā riska objekti.

Naftas un naftas produktu vadi - Daugavpils rajona Salienas, Vecsalienas, Skrudalienas, Laucesas, Kalkūnes, Sventes un Šēderes pagastos.

Maģistrālie gāzes vadi - Rīga – Daugavpils - Preiļu rajona Turku, Rožupes, Jersikas un Rožkalnu pagastos, Daugavpils rajona Kalupes, Vaboles, Maļinovas un Līksnas pagastos un Daugavpilī

Stratēģiskās (valsts) nozīmes dzelzceļa līnijas, pa kurām tiek pārvadātas arī bīstamās kravas :

1. Zilupe – Krustpils - Jelgava -Tukums II – Ventspils : Ludzas rajona Zaļesjes, Briģu, Nirzas, Isnaudas un Cirmas pagastos, Zilupē un Ludzā, Rēzeknes rajona Lendžu, Griškānu, Verēmu, Ozolmuižas, Sakstagala, Sokolku, Viļānu un Dekšāru pagastos, Rēzeknē un Viļānos, Preiļu rajona Sīļukalna pagastā, Madonas rajona Varakļānu pagastā,

2. Indra – Daugavpils – Krustpils – Rīga: Krāslavas rajona Indras, Kalniešu, Skaistas, Krāslavas, Kombuļu, Ūdrīšu un Izvaltas pagastos, Daugavpilī, Daugavpils rajona Biķernieku, Naujenes, Līksnas, Vaboles, Kalupes un Nīcgales pagastos, Preiļu rajona Jersikas un Turku pagastos un Līvānos,
3. Kārsava - Rēzekne – Daugavpils – Eglaine, Kurcums: Ludzas rajona Malnavas, Salnavas un Mežvidu pagastos un Kārsavā, Rēzeknes rajona Bērzgales, Ilzeskalna, Verēmu, Ozolmuižas, Ozolaines, Lūznavas, Silmalas, Maltas, un Feimaņu pagastos, Rēzeknē, Preiļu rajona Rušonu un Pelēču pagastos, Daugavpils rajona Višķu, Dubnas, Maļinovas, Naujenes, Līksnas, Kalkūnes, Laucesas, Demenes un Medumu pagastos, Daugavpilī.

Reģionā pašlaik darbojas trīs uzņēmumi, uz kuriem attiecas 2005. gada 19.jūlija Ministru kabineta noteikumu Nr. 532 “Noteikumi par rūpniecisko avāriju riska novērtēšanas kārtību un riska samazināšanas pasākumiem” 14.punkta prasība izstrādāt rūpniecisko avāriju novēršanas programmu:

1. SIA “East – West Transit”, Rēzeknes naftas bāze, Komunālā iela 6, Rēzekne
2. SIA “LDZ ritošā sastāva serviss”, Lokomotīvu remonta centra Daugavpils ražotne, 2.Preču iela 30, Daugavpils
3. SIA “Omega Holding”, Daugavpils naftas bāze, Jelgavas iela 2a, Daugavpils

Naftas bāzēs notiek saimnieciskā darbība ar naftas produktiem, Lokomotīvu remonta centra Daugavpils ražotnē ar naftas produktiem un „citām viegli uzliesmojošām vielām un maisījumiem.

Savukārt četriem uzņēmumiem, saskaņā ar iepriekšminēto Ministru kabineta noteikumu 15. punkta prasībām ir jāizstrādā drošības pārskats un civilās aizsardzības plāns:

1. SIA “LatRosTrans”, LRDS “Ilūkste”, Pašulienes ciems, Šēderes pag., Daugavpils raj.
2. SIA “Latvijas propāna gāze”, Daugavpils gāzes uzpildes stacija, Jelgavas iela 2, Daugavpils.
3. SIA “InterGaz”, gāzes termināls, Valņu iela 30, Daugavpils.
4. Valsts aģentūra “Materiālās rezerves”, filiāle Rēznas, Noliktavas iela 1, Rēzekne

Nacionālas nozīmes paaugstinātas bīstamības transporta risku teritorijas ir:

1. Autoceļš A6 Rīga – Daugavpils -Krāslava- Latvijas-Baltkrievijas robeža (Pāternieki);
2. Autoceļš A12 Jēkabpils- Rēzekne- Ludza – Latvijas-Krievijas robeža (Terehova);
3. Autoceļš A13 Latvijas-Krievijas robeža (Grebņeva) - Rēzekne - Daugavpils – Latvijas-Lietuvas robeža (Medumi);
4. Autoceļš A14 Daugavpils apvedceļš;
5. Autoceļš A15 Rēzeknes apvedceļš.

Applūstošās teritorijas

Ledus iešanas periodā Daugavā no Daugavpils līdz Aizkrauklei, var rasties ledus sastrēgumi, kuru rezultātā applūst pieguļošās platības. “Nacionālas nozīmes paaugstināta riska teritoriju” projektā kā paaugstināta applūšanas riska teritorijas ir noteiktas teritorijas ap Lubāna ezeru, kas ietver arī Rēzeknes lejteces platības. Applūstošās teritorijas un plūdu riska teritorijas tiek noteiktas un parādītas vietējo pašvaldību plānojumos.

Valsts nozīmes jonizējošā starojuma objekti Latvijā

Gamma starojuma iekārta “AGAT-R” Co-60 1,61 . 1014 SIA “Daugavas slimnīca”, Siguldas 24, Daugavpils

Stratēģija un Programma Reģiona teritorijas plānojums nerisina riska novēršanas pasākumus, tas tikai shematiski attēlo nacionālas nozīmes riska teritorijas un ievērtē tās plānojot perspektīvo izmantošanu. Rīcības un atbildību avārijas gadījumos nosaka Nacionālais civilās aizsardzības plāns, kā arī rajonu un vietējo pašvaldību izstrādātie civilās aizsardzības plāni. Nacionālas nozīmes riska teritorijās nav izvietojama dzīvojamā apbūve.

Atkritumu apsaimniekošana

Latgales plānošanas reģions iekļaujas trīs atkritumu apsaimniekošanas reģionos: Austrumlatgales, Dienvidlatgales un Malienas. Atkritumu apsaimniekošanu reģionos veic saskaņā ar atkritumu apsaimniekošanas plāniem, kas ir izstrādāti katram reģionam⁶.

Saskaņā ar valsts statistiskā pārskata „3BA” informāciju (6. tabula) reģionā radīto atkritumu daudzumam laikā periodā no 2005. līdz 2009.gadam (ieskaitot) ir tendence samazināties. 2009.gadā radīto sadzīves atkritumu daudzums ir ievērojami samazinājies. Tas sastāda vairs tikai 5 daļu no 2005. vai 2006. gadā radītā sadzīves atkritumu apjoma. Bīstamo atkritumu apjomi arī ir samazinājušies: 2009.gadā, salīdzinot ar 2005. gadu, par 29 %. 2009. gadā vidēji uz vienu iedzīvotāju plānošanas reģionā tika radīti 95,3 kg, 2005. gadā – 413 kg sadzīves atkritumu.

Jāatzīmē, ka līdz 2005. gadam (pat 2006.gadam) radīto atkritumu daudzumam bija tendence palielināties⁷. Radīto atkritumu daudzuma samazināšanās šajā vides pārskatā apskatītajā periodā 2005. – 2009.g. izskaidrojama ar to, ka pēdējos gados ekonomisku apsvērumu dēļ ir slēguši savu darbību vai to samazinājuši. 2007. gadā sadzīves atkritumu reģionā radīja 550 uzņēmumi un organizācijas, bīstamos atkritumus – 296, bet 2009. gadā – sadzīves atkritumus - 305, bīstamos – 158 uzņēmumi un organizācijas. Laikā no 2005. līdz 2009. gadam ir arī mainījusies atkritumu veidu, daudzumu un plūsmu uzskaite.

⁶ Austrumlatgales atkritumu apsaimniekošanas plāns apstiprināts ar Ministru kabineta 2007.gada 7.jūnija rīkojumu Nr.354, Dienvidlatgales – ar 2007. gada 07.jūnija rīkojumu Nr.353, Malienas – ar 2008. gada 06.marta rīkojumu Nr.114. Vides pārskata sagatavošanas laikā minētajos plānos ir sagatavoti grozījumi

⁷ Latgales plānošanas reģiona teritorijas plānojums. Vides pārskats. Latgales reģiona attīstības aģentūra. 2006.

6. tabula Latgales plānošanas reģiona teritorijā radītais sadzīves un bīstamo atkritumu daudzums no 2005. līdz 2009. gadam

(Avots: VSIA „Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs” datu bāze „Valsts statistiskais pārskats par bīstamajiem un sadzīves atkritumiem „Nr.3-A”)

Administratīvā teritorija	Radītais sadzīves atkritumu daudzums, t					Radītais bīstamo atkritumu daudzums, t				
	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.
Daugavpils	10991	7675	22131	24252	13553	3531	3179	1966	1925	2493
Rēzekne	21361	28132	6758	6271	2229	172	313	213	86	123
Balvu rajons	21361	28497	2331	1319	1862	11	43	39	4	3
Daugavpils rajons	2725	3642	4004	5807	4382	15	75	43	240	35
Krāslavas rajons	3602	44552	13601	2924	1418	23	84	57	27	57
Ludzas rajons	3314	5491	2524	1760	2045	20	28	207	174	5
Preiļu rajons	64796	39055	2756	13435	1707	73	5	18	184	39
Rēzeknes rajons	11496	5464	5629	4338	4994	47	57	76	44	16
Kopā reģionā	139648	162508	59734	60106	32188	3893	3784	2619	2683	2770

Reģionā centralizēta atkritumu savākšanai, šķirošanai un kompostēšanai, ieviešot atkritumu apsaimniekošanas reģionu plānus ir izbūvēti un darbojas trīs jauni sadzīves atkritumu poligoni: Austrumlatgales reģionā – „Križevnieki” Ozolaines pagastā (apsaimniekotājs SIA „Austrumlatgales atkritumu apsaimniekošanas sabiedrība”), Dienvidlatgales reģionā – „Cinīši” Dēmenes pagastā (apsaimniekotājs SIA „Atkritumu apsaimniekošanas Dienvidlatgales strappašvaldību organizācija”) un „Kaudzītes” Litenes pagastā (apsaimniekotājs SIA „Alba 5”), kas no plānošanas reģiona apkalpo bijušā Balvu rajona teritoriju. Poligoni ir projektēti atbilstoši vides aizsardzības prasībām, nodrošinot tajos piesārņojošo vielu savākšanu.

Nešķīrotos sadzīves atkritumus reģionā vāc un transportē uz poligoniem šādi uzņēmumi (2009.g.): SIA „Atkritumu apsaimniekošanas Dienvidlatgales strappašvaldību organizācija”, SIA „Austrumlatgales atkritumu apsaimniekošanas sabiedrība”, SIA „Daugavpils specializētais autotransporta uzņēmums”, SIA „SA Serviss”, SIA „L&T” Latgales filiāle, SIA „Veolia vides serviss”, SIA „Ludzas apsaimniekotājs”, SIA „Preiļu saimnieks”, SIA „Nelsens”, SIA „Marss” Ludzas filiāle, SIA „DOVA”, arī SIA „Jēkabpils pakalpojumi”, bet atsevišķu atkritumu veidus: metālu pieņem SIA „Latgales krāsainie lietņi”, SIA „Dīlers”, SIA „Alu metāls”, SIA „Eco Industry”, papīru - SIA „Līgatnes papīrfabrika”, SIA „DOVA”, stiklu - SIA „EKO-Latgale”, elektriskās un elektroniskās iekārtas - SIA „Zaļais punkts”.

Šī vides pārskata sagatavošanas laikā 2010. gada nogalē visi trīs atkritumu reģionu apsaimniekošanas plāni tiek grozīti un papildināti, lai izbūvētos atkritumu poligonos varētu modernizēt, ieviest inovatīvu sadzīves atkritumu apsaimniekošanas sistēmu, veicinot atkritumu šķirošanu un pārstrādi, samazinot poligonā deponējamo atkritumu apjomu un ietekmi uz vidi un cilvēku veselību.

Vienlaikus ar sadzīves atkritumu izbūvi notiek esošo izgāztuvju slēgšana un rekultivācija, kas lokāli pēc to rekultivācijas pabeigšanas uzlabos vides stāvokli to apkārtnē, novēršot turpmāku piesārņojošo vielu izskalošanos augsnē, virszemes un pazemes ūdeņos, īpaši gruntsūdeņos.

No Latgales plānošanas reģionā radītajiem atkritumiem, tiek pārstrādāta neliela daļa: 2009.g. tiek pārstrādāti tikai 12 % (jeb 3898,81 t) no sadzīves atkritumiem un 2,4 % (jeb 67,525 t) no bīstamajiem atkritumiem. Tas izskaidrojams ar to, ka reģionu atkritumu saimniecības, ieviešot atkritumu apsaimniekošanas plānus, straujāk sāk attīstīties tikai pēdējos gados. Reģionā ir plānots arī ieviest atkritumu dalīto vākšanu, ierīkojot atkritumu vākšanas laukumus un centrus, ierīkot dalītās atkritumu vākšanas vietas iedzīvotājiem un veicot citus pasākumus. Pašlaik pirmie dalītās atkritumu vākšanas konteineri ir pieejami pilsētās. Atkritumu dalītās vākšanas ieviešana ir nākamais solis, lai nodrošinātu sekmīgu jaunbūvēto poligonu darbību un vides stāvokli plānošanas reģiona.

Bīstamos atkritumus: gan sadzīves, gan iestāžu un ražošanas uzņēmumu, savāc specializēti uzņēmumi. Savāktie bīstamie atkritumi tiek nogādāti pārstrādei uzņēmumos Latvijā (uz SIA „Līgatnes papīrfabriku”, SIA „Lampu demerkurizācijas centru”) un pat ārzemēs (Lielbritānija, Skandināvijas valstis). Plānošanas reģionā luminiscentās lampas pieņem SIA „Bīstamo atkritumu serviss”, SIA „Hrona”, SIA „Preiļu saimnieks”, SIA „DOVA”, medicīniskos vai atkritumus, kuri rodas ārstniecības procesā - SIA „Lautus”, SIA „Idals” (nodod pārstrādei uz Lielbritāniju), riepas, eļļas, azbestu saturošus izolējošus materiālus un būvmateriālus, plastmasu - SIA „EKO-Latgale”, SIA „Eco Industry”, svina akumulatorus - SIA „Kuusakoski”, SIA „Alu metals”, SIA „Auto starts tirdzniecība” un motoreļļas, pārneseļļas, eļļas filtrus un citus ar bīstamām vielām piesārņotus materiālus - SIA „Saujiņa”, SIA „Hrona”, SIA „Corvus Co”.

Sadzīves bīstamie atkritumi pašlaik pārsvarā tiek savākti kopā ar sadzīves atkritumiem. Ir uzsākta atsevišķu veidu vākšana veikalos un iestādēs. Turpmāk reģionā ir vairāk jāattīsta šādas vākšanas vietas tirdzniecības centros un citviet.

Bīstamo atkritumu uzglabāšanu drīzumā (pēc darbības uzsākšanas, kas plānota 2011.gadā) varēs veikt Zebrenes poligonā bīstamo atkritumu uzglabāšanai (Dobeles novada Zebrenes pagastā), kas tika izbūvēts vienotas bīstamo atkritumu apsaimniekošanas sistēmas ieviešanai Latvijā. Poligonā varēs noglabāt arī pašlaik uzņēmumos uzkrātos bīstamos atkritumus. Plānots, ka šo atkritumu transportēšanu uz izgāztuvi nodrošinās atkritumu īpašnieks.

Izveidotā atkritumu pasaimniekošanas sistēma, to turpmāk attīstot, nodrošinās atkritumu savākšanu no uzņēmumiem, iedzīvotājiem, reģiona apmeklētājiem un tūristiem arī saistībā ar reģiona ilgtermiņa un vidēja termiņa plānošanas dokumentos ietverto pasākumu ieviešanu.

3.2. Iespējamās izmaiņas, ja attīstības plānošanas dokumenti netiktu īstenoti

Latgales reģiona plānošanas dokumenti – Stratēģija un Programma ir reģionāla līmeņa attīstības plānošanas dokumenti, kas formulē Latgales plānošanas reģiona ilgtermiņa vīziju 25 gadiem, izvirza stratēģiskos mērķus un nosaka divpadsmit darbības programmas šo mērķu sasniegšanai. Stratēģija iezīmē reģiona jaunā attīstības perioda (turpmākie 25 gadi) attīstības prioritāros virzienus saistībā ar Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijā noteiktajām prioritātēm, bet Programma rada pamatu investīciju piesaistei reģionam un LIAS 2030 ieviešanai reģionā.

Ja Latgales attīstības plānošanas dokumenti netiktu īstenoti, reģionā nenotiktu mērķtiecīga LIAS 2030 ieviešana, reģionam netiktu piesaistītas investīcijas, kuru nepieciešamība ir apzināta šo plānošanas dokumentu izstrādē, noskaidrojot vietējās vajadzībās un sadarbībā starp reģiona institūcijām, privāto un nevalstisko sektoru. Ja plānošanas dokumenti netiks ieviesti, tiks kavēta reģiona ekonomiskā attīstība, tās iekšējās plānotās struktūras (attīstības centru tīkla) izveide, transporta infrastruktūras attīstība, inovācijas inkubatoru, jaunu tehnoloģiju attīstība un ražotņu, ar to saistīto darba vietu izveide.

Bez tam tas sekmētu dabas teritoriju, tostarp īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vērtības bioloģiskās vērtības mazināšanos, kas jau tagad ir atzīmēta kā vides problēma reģionā. Tūrisma infrastruktūras izveides trūkums, atsevišķos gadījumos veicinātu ezeru ekoloģiskā stāvokļa pasliktināšanos, kas ir novēršama mērķtiecīgi organizējot apmeklētāju plūsmas un labiekārtojot vidi atbilstoši vides aizsardzības prasībām, nodrošinot notekūdeņu savākšanu un attīrīšanu un organizējot atkritumu savākšanu.

Tātad, vērtējot sagaidāmo ietekmi uz vidi situācijā, kad Latgales attīstības plānošanas dokumenti netiek īstenoti, var izdalīt šādus galvenos aspektus: ierobežotas iespējas ekonomiskajai attīstībai, transporta un tūrisma infrastruktūras izveidei, kā arī dabas teritoriju bioloģiskās vērtības mazināšanās un atsevišķu ezeru ekoloģiskā stāvokļa turpmāku pasliktināšanos.

3.3. Vides stāvoklis teritorijās, kuras plānošanas dokumenta īstenošana var būtiski ietekmēt

Kā teritorijas, kuras izstrādāto attīstības plānošanas dokumentu ieviešana var ietekmēt ir jāmin:

1. Latgales plānošanas reģiona pilsētas, kuras ir darbības programma "Attīstības centru tīkls" plānoto pasākumu objekts Pamatota LIAS 2030; Balvi, Ludza, Preiļi, Krāslava, Līvāni, Rēzekne, Daugavpils. Policentriska attīstība
2. Daugavpils pilsēta, kurā vēl bez iepriekšminētās programmas plānots īstenot darbības programmu "Daugavpils", kas plānota kā starptautiskas pilsētas programma
3. Latgales transporta infrastruktūra un tās izvietojuma tieša apkārtnē
4. Ezeri - Dabas resursu izmantošanas, aizsardzības, tūrisma, Natura 2000 teritorijas.

Taču, Latgales plānošanas reģiona attīstības plānošanas dokumentos nav ietverti konkrēti risinājumi darbības programmu ieviešanai, lai varētu spriest par to ietekmes būtiskumu.

4. Ar plānošanas dokumentu saistītās vides problēmas

Latgales attīstības plānošanas dokumentu – Stratēģijas un Programmas, īpaši Stratēģijas detalizācija nav tāda, lai precīzi noteiktu ar šo plānošanas dokumentu ieviešanu saistītās vides problēmas. Taču, izvērtējot šos dokumentus, var secināt, ka dažu Programmā ietvertu darbības programmu ieviešana iespējams būs saistīta gan ar vides problēmām, gan to risinājumiem.

Jau iepriekš (3.nodaļa) atzīmēts, ka pilsētās, īpaši Daugavpilī un Rēzeknē Latgales reģiona kontekstā ir nozīmīga antropogēnā ietekme gan uz gaisa piesārņojumu, ir grunts un augsnes, īpaši vēsturiskais, piesārņojums, pilsētu virszemes ūdeņu noteces rezultātā kopumā pasliktinās virszemes ūdeņu kvalitāte lejpus pilsētām, raksturīgi paaugstināti trokšņa līmeņi un vibrācijas dzelzceļa līniju tuvumā, atsevišķās ražošanas teritorijās. Stratēģijas un Programmas darbības programmu “Attīstības centru tīkls”, “Daugavpils” un “Savienojumi” ieviešana ir saistīta ar vidi pilsētās kopumā, taču jāuzsver, ka šo darbības programmu ieviešana, piesaistot investīcijas, attīstot jaunas tehnoloģijas un projektēšanā paredzot mūsdienīgus risinājumus, daudzas no vides problēmām arī atrisinās vai minimizēs jaunbūvējamo objektu iespējamo ietekmi uz vidi (prettrokšņa pasākumi, videi draudzīga kurināmā izvēle, vides pieejamība un citi pasākumi).

Darbības programmas “Savienojumi” ieviešana ir saistīta ar atmosfēras gaisa kvalitāti, trokšņa un vibrāciju līmeni šo objektu tieša tuvumā. Taču līdzīgi kā minēts attiecībā uz vides problēmām pilsētās, arī šīs darbības programmas ieviešana ir saistīta ar iespējām risināt esošās un minimizēt jauno vai rekonstruēto transporta infrastruktūras objektu radīto ietekmi. Jāatzīmē gan, ka transporta infrastruktūras attīstība ir saistīta arī ar slodzes uz vidi palielināšanos gan tieši šo infrastruktūras objektu apkārtnē, gan netieši, reģionam iesaistoties infrastruktūras izmantošanā, pilsētās, apdzīvotās vietās vai atsevišķu ražošanas objektu tuvumā. Transporta infrastruktūras attīstība, pieaugošais transporta līdzekļu skaits iespējams var būt saistīts ar apstākļiem sugu un biotopu aizsardzībai.

Vides problēmas ir apskatāms arī saistībā ar darbības programmas “Ezeri” ieviešanu – slodzes palielināšanās, tūrisma infrastruktūras izveide, organizētas apmeklētāju plūsmas, kas var sekmēt ūdens ekoloģiskā stāvokļa uzlabošanu, īpaši aizsargājamo biotopu, īpaši aizsargājamo augu un dzīvnieku sugu atradņu vai dzīvotņu aizsardzību NATURA 2000 teritorijās. Jāatzīmē, ka slodzes palielināšanās varbūt saistīta ar stāvokļa pasliktināšanos iepriekšminēto vides aspektu kontekstā.

5. Starptautiskie un nacionālie vides aizsardzības mērķi

Izvērtējot Stratēģijas un Programmas saturu, šajā nodaļā apskatīti tie vides aizsardzības jomā noteiktie mērķi, kuri attiecas uz šo attīstības plānošanas dokumentu saturu, tostarp arī ilgtspējīgas attīstību.

Vides aizsardzības jomā pastāv valstu starptautiskie mērķi, kuri definēti noslēgtajās starpvalstu konvencijās un līgumos. Kaut gan šīs konvencijas tiešā neattiecas uz attīstības plānošanu reģionālajā līmenī, tomēr tās ir saistošas Latvijai kopumā, un plānošanas dokumentos paredzētie pasākumi nedrīkst būt pretrunā ar konvencijās noteiktajiem mērķiem un pamatprincipiem.

5.1. Starptautiskie vides aizsardzības mērķi

5.1.3. Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijas vides aizsardzības jomā

Nozīmīgākie starptautiskie ilgtspējīgas attīstības mērķi un principi noteikti Apvienoto Nāciju Organizācijas (ANO) Riodežaneiro konferencē „Par vidi un attīstību”, kas notika 1992. gadā. Konferencē tika parakstīta **deklarācija “Par vidi un attīstību”**. Kopš šīs konferences ilgtspējīga attīstība tiek skaidrota kā “attīstība, kas nodrošina šodienas vajadzību apmierināšanu, neradot draudus nākamo paaudžu vajadzību apmierināšanai”.

Šīs konferences ietvaros tika akceptēts Rīcības plāns 21. gadsimtam (Agenda 21), parakstītas **ANO Vispārējās konvencijas “Par bioloģisko daudzveidību” un “Par klimata pārmaiņām”**, un parakstīta Rio Deklarācija “Par vidi un attīstību”. Konvencija **par bioloģisko daudzveidību** – Riodežaneiro konvencija (1992.g.). Šīs konvencijas uzdevumi, kas veicami saskaņā ar tajā ietvertajiem atbilstošajiem nosacījumiem, ir bioloģiskās daudzveidības saglabāšana, dzīvās dabas ilgtspējīga izmantošana un godīga līdztiesīga ģenētisko resursu patērēšanā iegūto labumu sadale, ietverot gan pienācīgu pieeju ģenētiskajiem resursiem, gan atbilstošu tehnoloģiju nodošanu, ņemot vērā visas tiesības uz šiem resursiem un tehnoloģijām, gan pienācīgu finansēšanu.

Johannesburgā, 2002. gadā notikušajā ANO galotņu sanāksmē tika pieņemts **Ilgtspējīgas attīstības ieviešanas plāns** (balstīts uz Riodežaneiro deklarāciju), kuru parakstīja arī Latvija. Šis plāns nosaka trīs galvenos mērķus, kas ir jāsasniedz, lai nodrošinātu ceļu uz ilgtspējīgu attīstību. Tie ir nabadzības novēršana, ilgtspējīgu patēriņa un ražošanas modeļu maiņa, kā arī dabas resursu aizsardzība un pārvaldība.

1992. gadā Riodežaneiro tika pieņemta ANO Vispārējā konvencija **par klimata pārmaiņām**, kuras mērķis ir stabilizēt siltumnīcefekta gāzu koncentrācijas atmosfērā un samazināt antropogēno ietekmi uz klimatu. Latvijas Republikas Saeima šo konvenciju ratificēja 1995. gadā, bet 1997. gadā konvencija tika papildināta ar Kioto protokolu, kuru Latvija ratificēja 2002. gadā.

Konvencija **par starptautiskās nozīmes mitrājiem**, īpaši kā ūdensputnu dzīves vidi. Ramsāres konvencija (1971). Šīs konvencijas izpratnē mitrāji ir platības ar purviem, dumbrājiem vai ūdeņiem, kuri var būt dabiski veidojušies vai mākslīgi, kā arī var būt nemainīgi (pastāvīgi) vai īslaicīgi. Konvencijas izpratnē ūdensputni ir putni, kuri ekoloģiski ir atkarīgi no mitrājiem, tāpēc nepieciešama to aizsardzība. Latvijā ratificēta 1995.gadā. Latvija ir apstiprinājusi starptautiskās nozīmes Latvijas mitrāju sarakstu, no kuriem Lubānas mitrāju komplekss un Teiču un Pelečāres purvi (reģionā – Pelečāres purvi) atrodas Latgales plānošanas reģiona teritorijā. Mitrāju aizsardzība un apsaimniekošana Latvijā tiek veikta atbilstoši LR likuma “Par īpaši aizsargājamām teritorijām” un saistībā ar to izdoto normatīvo aktu nosacījumiem.

Konvencijas **par Baltijas jūras reģiona jūras vides aizsardzību**. Helsinku konvencijas (1974, 1992). Šīs konvencijas attiecas uz jūras vides un Baltijas jūras areālu aizsardzību, kas aptver ūdenstilpni un jūras dibenu, ietverot tajā dzīvojošos resursus un citas jūras dzīvības formas.

Konvencija **par Eiropas dzīvās dabas un dabisko dzīvotņu aizsardzību**. Bernes konvencija (1979). Šīs Konvencijas mērķi ir aizsargāt savvaļas floru un faunu un to dabiskās dzīvotnes, īpaši tās sugas un dzīvotnes, kuru aizsardzībai nepieciešama vairāku valstu sadarbība, un arī veicināt šādu sadarbību. Īpašs uzsvars likts uz apdraudētajām un izzūdošajām sugām, tai skaitā apdraudētajām un izzūdošajām migrējošajām sugām.

1979. gada Ženēvas Konvencija **par robežšķērsojošo gaisa piesārņošanu lielos attālumos**. Konvencijas mērķis ir aizsargāt cilvēku un viņa apkārtējo vidi no gaisa piesārņošanas un censties ierobežot un, ciktāl tas iespējams, pakāpeniski samazināt un novērst gaisa piesārņošanu, arī robežšķērsojošo piesārņošanu lielos attālumos.

Vīnes Konvencija par ozona slāņa aizsardzību (1985). Tās uzdevums ir aizsargāt cilvēka veselību un vidi pret nelabvēlīgu ietekmi, kura ir vai varētu rasties tādas cilvēka darbības rezultātā, kura izmaina vai varētu izmainīt ozona slāni.

Bāzeles konvencija **par bīstamo atkritumu, ieskaitot ķīmikālijas, pārrobežu kustību un to iznīcināšanu starptautiskajās tirdzniecības procedūrās**, ieskaitot Londonas vadlīnijas par informācijas apmaiņu attiecībā uz ķīmikālijām starptautiskajā tirdzniecībā noslēgta 1989. gadā. Tā regulē valstu tiesības aizliegt bīstamo atkritumu importu un eksportu, kā arī pasākumus bīstamo atkritumu rašanās iespējas samazināšanai līdz minimumam, lai nenotiktu piesārņojums ar bīstamiem atkritumiem.

ANO Ģenerālajā asamblejā 2000. gada septembrī 191 organizācijas dalībnieks pieņēma **ANO Tūkstošgades deklarāciju** – pasaules mēroga projektu ar apņemšanos līdz 2015. gadam ievērojami samazināt ārkārtīgu nabadzību visās tās izpausmēs. Viens no astoņiem Tūkstošgades attīstības mērķiem, kas izriet no šīs deklarācijas un ir kļuvis par vienu no galvenajiem elementiem starptautiskajai sadarbībai attīstības jomā, ir nodrošināt vides ilgtspējību.

Latgales plānošanas reģions ir bagāts ar dabas resursiem, bioloģiskai daudzveidībai nozīmīgām vietām, tas robežojas ar Krieviju, Baltkrieviju, Igauniju un Lietuvu, tādēļ iepriekšminēto ANO politikas dokumentu prioritātes un pamatnostādnes attiecībā uz ilgtspējīgu attīstību, bioloģisko daudzveidību, darbībām ar dabas resursiem pārrobežu kontekstā ir aktuāli plānojot šī Latvijas reģiona attīstību.

5.1.2. Eiropas Savienības vides politikas dokumenti

Kopienas stratēģiskās vadlīnijas. ES līmeņa politikas plānošanas dokuments, kurā definēti kohēzijas politikas finansējuma izlietošanas prioritārie virzieni, kuriem būtu jāparādās dalībvalstu izstrādātajos plānošanas dokumentos, kurš tiek sagatavots kā kopienas līmeņa stratēģisks dokuments, kas nosaka vispārējo ietvaru Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda investīcijām 2007. – 2013. gadu periodā. Turklāt šīs vadlīnijas paredzētas arī kā atsauces dokuments, ko dalībvalstis un reģioni izmantotu, gatavojot savus individuālos ES fondu plānošanas dokumentus jaunajam programmēšanas periodam.

Eiropas Savienības **ilgtspējīgas attīstības stratēģijas** (Gēteborgas stratēģijas) mērķis ir nodrošināt augsta līmeņa vides aizsardzību, sociālo vienlīdzību un kohēziju, ekonomisko labklājību, kā arī aktīvi veicināt ilgtspējīgu attīstību visā pasaulē. Stratēģijas

galvenās darbības 2005. gadā bija vērstas uz tādām lielām problēmām kā klimata pārmaiņas un tīra enerģija, draudi sabiedrības veselībai, sociālā atstumtība, demogrāfija un migrācija, dabas resursu pārvalde, ilgtspējīgs transports, kā arī nabadzība un attīstība pasaulē. Šīs lielās problēmas ir savā starpā saistītas, piemēram, atjaunojamās enerģijas izmantošana un klimata pārmaiņas vai klimata pārmaiņas un nabadzība. Tā kā problēmas ir savstarpēji saistītas, tādām jābūt arī risinājumiem.

Kopienas Lisabonas stratēģija (2000.g.). Stratēģijas pamatmērķis ir panākt, lai ES kļūtu par konkurētspējīgāko, uz zināšanām balstīto ekonomisko bloku pasaulē, veicinot ekonomisko izaugsmi, sociālo kohēziju un vides aizsardzību. 2001.gadā stratēģija tika papildināta Gēteborgas Eiropas Savienības Padomes sanāksmē par ilgtspējīgo attīstību, pievienojot Lisabonas procesam ekoloģisko aspektu. Tādejādi stratēģija skar trīs būtiskus aspektus - ekonomiskā atjaunotne, sociālā atjaunotne un ekoloģiskā atjaunotne. Gēteborgā ekoloģijas jomā tika noteiktas 4 prioritātes:

- klimata maiņa: siltumnīcas efekta samazināšana, palielinot elektrības ražošanu no atjaunojamiem avotiem;
- pāreja no „ceļu transporta” uz citiem- videi draudzīgākiem transporta veidiem;
- sabiedrības uzvedība: reaģēt uz iedzīvotāju bažām par pārtikas drošību un kvalitāti, ķīmisko vielu lietošanu, infekcijas slimībām;
- resursu racionāla pārvaldība.

Vides aizsardzības sfērā definētie nozīmīgākie uzdevumi ir panākt ekoloģiski pieļaujamu un efektīvu dabas resursu izmantošanu un vides piesārņojuma samazināšanu.

ES 6. vides rīcības programma 2001. – 2010. gadam, kas nosaka ES uzdevumus un darbības, kas jāveic, lai sasniegtu ES nospraustos vides aizsardzības mērķus. Rīcības programmas uzdevumi ir:

- vides aizsardzības prasību integrācija citos Kopienas politikas dokumentos – tai skaitā vides politikas integrācija sektorpolitikās, ekonomisko instrumentu izmantošana vides mērķu sasniegšanā un vides aizsardzības principu izmantošana telpiskajā plānošanā;
- klimata izmaiņu samazināšana – tai skaitā energoresursu taupīšanas pasākumus un aviācijas radīto emisiju samazināšana;
- daba un bioloģiskā daudzveidība – dabisko sistēmu aizsardzība un to funkcionēšanas atjaunošana, kā arī bioloģiskās daudzveidības samazināšanās apturēšana gan ES mērogā, gan globāli;
- vide un veselība – cilvēka rīcības rezultātā radušos indīgo vielu, kuras ievērojami ietekmē vai izraisa risku cilvēku veselībai, izskaušana;
- citi mērķi saistīti ar augstāku resursu izmantošanas efektivitāti un efektīvāku atkritumu apsaimniekošanu, ilgtspējīgu attīstību kandidātvalstīs, globālās partnerattiecības un integrēta dialoga veidošanu.

ES gaisa aizsardzības tematiskās stratēģijas (21.09.2005.) mērķis ir sasniegt tādu gaisa kvalitāti, kas nerada negatīvas sekas un riskus cilvēku veselībai un videi. Šī stratēģija nosaka mērķus veselības un vides jomā, kā arī emisiju samazināšanas mērķus attiecībā uz galvenajām piesārņojošām vielām.

ES Enerģētikas stratēģijas mērķis ir veicināt biomasas izmantošanu enerģijas ieguvē – jo īpaši biodeģvielas ražošanu, lai attīstītu atjaunojamās enerģijas iegūšanu.

ES tematiskā stratēģija „Dabas resursu ilgtspējīga izmantošana” pieņemta 2005.gadā, un tās mērķis ir samazināt negatīvo ietekmi uz vidi, ko izraisa dabas resursu izmantošana augošā ekonomikā un nodrošināt ekonomikas „atsaistīšanu”.

ES Vides un veselības aizsardzības rīcības plāna 2004. – 2010. gadam mērķis ir mazināt piesārņotas vides izraisītu slimību izplatību, nosakot pasākumus un iniciatīvas par to, kā labāk izprast saistību starp vidi un veselību un noskaidrot, kā vides nelabvēlīga ietekme var izraisīt epidemioloģiskas sekas.

Latgales plānošanas reģiona Ilgtspējīgas attīstības stratēģija 25 gadiem un attīstības programma 2010. – 2017. gadam, tajos iekļautie mērķi, rīcības un attīstības programmā ietvertās mērķprogrammas risina Eiropas Savienības politikas plānošanas dokumentos noteikto mērķu sasniegšanu, atbilst to pamatnostādņēm. Stratēģijas un Programmas ieviešana nodrošinātu attīstību un virzību uz šajos dokumentos noteikto mērķu sasniegšanu Latgales plānošanas reģionā.

Konkrēti mērķi vides aizsardzības jomās un ceļš to sasniegšanai tiek noteikts **Eiropas Kopienas direktīvās**. Galvenās direktīvas, kuras attiecas uz Stratēģijas un Programmas saturu ir minētas turpmāk šajā nodaļā.

Eiropas Padomes Direktīva 92/43/EEK (1992.g.) par dabisko biotopu, savvaļas floras un faunas aizsardzību (**Biotopu direktīva**). Šīs Direktīvas mērķis ir sekmēt bioloģisko daudzveidību, aizsargājot dabiskās dzīvotnes un savvaļas floru un faunu dalībvalstu teritorijā.

Pasākumus, ko veic saskaņā ar šo Direktīvu, izstrādā tā, lai saglabātu un atjaunotu to dabisko dzīvotņu un savvaļas floras un faunas sugu labvēlīgu aizsardzības statusu, kas ir nozīmīgas Eiropas Savienībā. No 198 biotopiem, kuri atzīti par apdraudētiem Eiropā, 58 ir sastopami arī Latvijā. Šī mērķa realizēšanai tiek izveidots vienots Eiropas ekoloģiskais tīkls *NATURA 2000*, kas nodrošina Eiropai nozīmīgu dabisko dzīvotņu veidu saglabāšanu un atjaunošanu tās dabiskās izplatības areālā. *NATURA 2000* tīkls ietver īpaši aizsargājamās teritorijas, ko dalībvalstis ir noteikušas, ievērojot Eiropas Padomes Direktīvu 79/409 (1979.) **par savvaļas putnu aizsardzību**. Tā kā vairākām Eiropā apdraudētām putnu sugām Latvijas populācijas veido ievērojamu daļu no kopējā indivīdu skaita, kā arī Latviju šķērso nozīmīgi putnu migrācijas ceļi, tad šīs direktīvas prasību ieviešana Latvijai kā Eiropas Savienības dalībvalstij ir ļoti nozīmīga. Latgales plāno sāns reģionā ir 73 *NATURA 2000* teritorijas, tādēļ, plānojot reģiona attīstību no vienas puses ir svarīgi iesaistīt šīs teritorijas reģionā attīstībā (tūrisma un vides izglītības piedāvājumos), bet vienlaikus ir jānodrošina dabisko dzīvotņu putnu ligzdošanas vietu saudzēšanu vai, ja nepieciešams, labvēlīga aizsardzības statusa nodrošināšanu, apstākļu uzlabošanu.

Eiropas Kopienas Direktīva 2000/60/EC (2000.) nosaka Kopienas pasākumu ietvaru ūdens politikas jomā (**Ūdens struktūrdirektīva**). Tās mērķis ir izveidot Kopienas pasākumu ietvaru vienotai iekšzemes virszemes ūdeņu, pārejas ūdeņu, piekrastes ūdeņu un pazemes ūdeņu aizsardzībai, lai novērstu un mazinātu ūdeņu piesārņošanu, veicinātu ilgtspējīgu ūdens izmantošanu, aizsargātu ūdens vidi, uzlabotu ūdens ekosistēmu stāvokli un mazinātu plūdu un sausumu ietekmi. Direktīvā virszemes ūdeņu aizsardzībai noteikts mērķis sasniegt labu ekoloģisko stāvokli, pazemes ūdeņiem – labu ķīmisko un kvantitatīvo stāvokli. Latvijā Ūdens struktūrdirektīvas prasības reglamentē LR “Ūdens apsaimniekošanas likums”. Saskaņā ar šo likumu (2009. gadā) ir izstrādāti upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas plāni, kuros ir novērtēts virszemes un pazemes ūdensobjektu stāvoklis, noteikti to ekoloģiskās kvalitātes mērķi un izstrādāts programmas to sasniegšanai. Latgales plānošanas reģions izvietojas Daugavas baseina

apgabalā, kas ietver arī Veļikajas sateces baseinu Latvijas teritorijā. saskaņā ar kuru ir veikta integrētu upju baseinu apgabalu (Jūrmalas pilsētai aktuāli – Lielupes apgabals) apsaimniekošanas plānu izstrāde, kas ir jāņem vērā teritorijas plānojumos.

Eiropas Padomes Direktīva 1975/442/EEK (1975.) **par atkritumiem** un Eiropas Padomes Direktīva 1991/689/EEC **par bīstamajiem atkritumiem**. Latvijā šīs Direktīvas pārņem Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāns 2003. – 2012.gadam, kas paredz valstī veidot reģionālus sadzīves atkritumu poligonus un uzstādīt atbilstošas atkritumu apstrādes iekārtas, bet esošo, normatīviem neatbilstošo izgāztuvju slēgšanu un rekultivēšanu.

Eiropas Padomes Direktīva 2001/42/EK (2001.) „**par noteiktu plānu un programmu ietekmes uz vidi novērtējumu**”. Šīs direktīvas mērķis ir nodrošināt augstu vides aizsardzības līmeni un veicināt noturīgu attīstību, sekmējot ekoloģisko apsvērumu integrēšanu plānu un programmu sagatavošanas un pieņemšanas procesā, nodrošinot, lai saskaņā ar šo direktīvu veiktu vides novērtējumu tādiem plāniem un programmām, kam var būt būtiska ietekme uz vidi. Šīs direktīva prasības Latvijā ir ieviestas saeimā pieņemot LR Likumu “Par ietekmes uz vidi novērtējumu

Eiropas Ainavu konvencija (2000.). Konvencijas mērķis ir veicināt ainavu aizsardzību, apsaimniekošanu un plānošanu, kā arī organizēt sadarbību par ainavu jautājumiem Eiropā. Konvencija atzīst ainavas kā svarīgu cilvēku dzīves kvalitātes daļu jebkurā vietā – pilsētās un laukos. Ņemot vērā pārmaiņas lauksaimniecībā, mežsaimniecībā, rūpnieciskās ražošanas un minerālu ieguves paņēmienos, kā arī reģionālajā un pilsētu plānošanā, transportā, infrastruktūrā, tūrismā un atpūtā, notiek ainavu pārveidošanās. Lai saglabātu ainavu nozīmīgo loma kultūras, ekoloģijas, vides un sociālajā jomā, kā arī ainavas kā saimnieciskajai darbībai labvēlīgu resursu, konvencija uzsver ainavu aizsardzības, apsaimniekošanas un plānošanas nepieciešamību.

5.2. Nacionālie vides politikas dokumenti un vides aizsardzības mērķi

Viens no nozīmīgākajiem vides politikas plānošanas dokumentiem, uz kuru tiek balstīta lielākā daļa nacionālo politikas un attīstības plānu, stratēģiju un programmu ir **Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes**. Šo pamatnostādņu mērķi ir:

- Latvijai jāveido labklājības sabiedrība, kura augstu vērtē un attīsta demokrātiju, līdztiesību, godīgumu un savu kultūras mantojumu;
- Latvijai jāveido stabila tautsaimniecība, kas nodrošina sabiedrības vajadzības, vienlaicīgi panākot, lai ekonomiskās izaugsmes tempi pārsniegtu vides piesārņojuma un resursu patēriņa tempus;
- Latvijai jānodrošina droša un veselību neapdraudoša vide pašreizējai un nākamajām paaudzēm;
- Latvijai jānodrošina pietiekami pasākumi bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai un ekosistēmu aizsardzībai;
- Latvijai sabiedrībā jāattīsta atbildīga attieksme pret dabas resursiem un nepārtraukti jāpaaugstina resursu izmantošanas efektivitāte;
- Latvijai no starptautiskas palīdzības saņēmējas valsts pakāpeniski jāklūst par valsti, kas spēj pati nodrošināt savas vajadzības un nepieciešamības gadījumā pat sniegt palīdzību citām valstīm;

- Latvijai jānodrošina vides jautājumu integrācija un jāattīsta plašs vides politikas līdzekļu pielietojums visās citās nozaru politikās;
- Latvijai jānodrošina, lai tirgus ekonomikas mehānismi kalpotu ilgtspējīgai attīstībai;
- Latvijai jānodrošina sabiedrības līdzdalība ilgtspējīgas attīstības procesos;
- Latvijai nepārtraukti jānovērtē tās progress noteikto ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšanā.

Vides politikas pamatnostādnes (apstiprinātas MK 2009.gadā) ir vidēja termiņa politikas plānošanas dokuments, kurā atspoguļota esošā situācija, formulēti vides politikas mērķi, risināmās problēmas, politikas pamatprincipi un politikas rezultāti, kā arī rīcības virzieni politikas mērķu sasniegšanai. Vides politikas virsmērķis ir nodrošināt iedzīvotājiem iespēju dzīvot tīrā un sakārtotā vidē, īstenojot ilgtspējīgu attīstību, saglabājot vides kvalitāti un bioloģisko daudzveidību, nodrošinot dabas resursu ilgtspējīgu izmantošanu, kā arī sabiedrības līdzdalību lēmumu pieņemšanā un informētību par vides stāvokli.

Būtiskākās identificētās un risināmās problēmas pamatnostādnēs, kuras ir aktuālas arī Latgales plānošanas reģiona teritorijā, ir šādas:

- 1) tiek pārsniegti gaisa kvalitātes normatīvi Latvijas lielākajās pilsētās, un lielākais gaisa piesārņojuma īpatsvars nāk no transporta emisijām;
- 2) citu nozaru plānošanas dokumentos nepietiekami atspoguļoti dažādi vides faktori - gaisa kvalitāte un troksnis, plānojot transporta plūsmas, ģeoloģiskie riski, plūdu riski, rūpniecisko avāriju risku novēršanas pasākumi;
- 3) sabiedrības izpratnes trūkums par saimnieciskās darbības veida un paņēmieni saistību ar dabas vērtību ilglaicīgu pastāvēšanu;
- 4) trūkst ilgtermiņa sistemātisku zinātnisko pētījumu par iespējamo klimata pārmaiņu ietekmi uz Latvijas vidi, klimata pārmaiņu radītiem riskiem, klimata ietekmes samazināšanas pasākumu ietekmi uz tautsaimniecību, kā arī nav izstrādāti ekonomiskie un sociālie piemērošanās pasākumi un programma to īstenošanai;
- 5) finansējuma trūkums normatīvajos aktos noteikto prasību izpildes kontrolei.

Piedāvātie risinājumi:

- 1) veikt plānveida sabiedrības izglītošanu, informēšanu un veicināt sabiedrības līdzdalību vides aizsardzības pasākumu plānošanā un ieviešanā;
- 2) veicināt valsts institūciju un privāto uzņēmēju sadarbību;
- 3) vides aizsardzības institūciju rīcībspējas paaugstināšana;
- 4) veicināt vides jautājumu integrēšanu un aktualizēšanu citu nozaru politikās;
- 5) samazināt visu tautsaimniecības sektoru energointensitāti, izstrādājot un ieviešot tādus ekonomiskos politikas instrumentus, kas veicinātu produktu un pakalpojumu ar augstu pievienoto vērtību ražošanu, tai skaitā pārstrukturējot kopējo nodokļu slogu, t.i., realizējot zaļo nodokļu reformu.

Latgales plānošanas reģions ir bagāts ar ūdeņiem, īpaši ezeriem, tādēļ plānošanas dokumentos ūdens kvalitātes jautājumam ir jāpievērš pastiprināta uzmanība. Viens no

vides politikas mērķiem ir gaisa aizsardzība, t.i. normatīviem un ilgtermiņa mērķiem atbilstošas gaisa kvalitātes nodrošināšana un uzlabošana vietās, kur tā nav apmierinoša.

Nacionālais attīstības plāns (NAP) izstrādāts saskaņā ar Reģionālās attīstības likumu laika posmam no 2007. līdz 2013. gadam. Plāna mērķis ir sekmēt līdzsvarotu un ilgtspējīgu valsts attīstību un nodrošināt Latvijas konkurētspējas paaugstināšanu citu valstu vidū. Tas ir Latvijas ieguldījums ES dalībvalstu kopējā stratēģijā un Lisabonas programmas īstenošanā.

Rīcības programma komunālo notekūdeņu un bīstamo vielu radītā virszemes ūdeņu piesārņojuma samazināšanai. Rīcības programma ir izstrādāta laikposmam no 2004. līdz 2020.gadam. Programmas mērķis ir samazināt piesārņojumu, kas radies komunālo notekūdeņu novadīšanas dēļ, un bīstamo vielu radīto virszemes ūdeņu piesārņojumu. Tā nodrošinās Eiropas Kopienas padomes 1991.gada 21.maija direktīvas „Par komunālo notekūdeņu attīrīšanu” (91/271/EEC) un Eiropas Kopienas padomes 1976. gada 4. maija direktīvas „Par piesārņojumu, ko rada bīstamas vielas, kas tiek novadītas ūdens vidē” ieviešanu Latvijā.

Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāns 2006. – 2012.gadam. Tā galvenais mērķis ir novērst atkritumu rašanos, palielinoties ekonomiskajai izaugsmei, un nodrošināt ievērojamu kopējo radīto atkritumu daudzumu samazināšanu, izmantojot labākas atkritumu rašanās novēršanas iespējas, labākos pieejamos tehniskos paņēmienus resursu izmantošanas efektivitātes palielināšanu un ilgtspējīgākas patērētāju uzvedības veicināšanu.

Sadzīves atkritumu apsaimniekošanas stratēģija 1998. – 2010.gadam. Stratēģijas mērķi ir uzlabot sadzīves atkritumu apsaimniekošanu, kā arī samazināt sadzīves atkritumu un izgāztuvju radīto negatīvo ietekmi uz vidi. Stratēģija paredz uzlabot sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumu kvalitāti un palielināt iedzīvotāju skaitu, kuriem ir pieejami šie pakalpojumi.

Bioloģiskās daudzveidības nacionālā programmas (1999.g.) stratēģiskie mērķi ir saglabāt un atjaunot ekosistēmu un to dabiskās struktūras daudzveidību, saglabāt un veicināt vietējo savvaļas sugu daudzveidību, saglabāt savvaļas sugu, kā arī kultūraugu un mājdzīvnieku šķirņu ģenētisko daudzveidību. Veicināt tradicionālās ainavas struktūras saglabāšanos un nodrošināt dzīvās dabas resursu līdzsvarotu un ilgtspējīgu izmantošanu.

Latvijai un arī Latgales plānošanas reģionam ir raksturīga liela sugu un dabisko biotopu daudzveidība, tāpēc Stratēģijas un Programmas izstrādē un ieviešanā ir jāņem vērā Bioloģiskās daudzveidības nacionālajā programmā noteiktie bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas:

- saglabāt un atjaunot ekosistēmu un to dabisko struktūru daudzveidību;
- saglabāt un veicināt vietējo savvaļas sugu daudzveidību;
- saglabāt lauksaimniecības augu un dzīvnieku šķirņu daudzveidību, veicināt to izmantošanu;
- pilnveidot dabas aizsardzības sistēmu;
- veicināt tradicionālās ainavas struktūras saglabāšanos;
- nodrošināt dzīvās dabas resursu līdzsvarotu un ilgtspējīgu attīstību.

Klimata pārmaiņu samazināšanas programma 2005. – 2010.gadam izstrādāta, lai sekmētu globālo klimata pārmaiņu samazināšanu, īstenojot Apvienoto Nāciju Organizācijas Vispārējās konvencijas par klimata pārmaiņām, tās Kioto protokola un Eiropas Savienības tiesību aktu par klimata pārmaiņām prasības.

Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāns 2006. – 2012.gadam atkritumu apsaimniekošanas jomā nosaka šādus mērķus:

- novērst atkritumu rašanos, palielinoties ekonomiskajai izaugsmei, un
- nodrošināt ievērojamu kopējo radīto atkritumu daudzuma samazināšanu, izmantojot labākas atkritumu rašanās novēršanas iespējas, labākos pieejamos tehniskos paņēmienus resursu izmantošanas efektivitātes palielināšanu un ilgtspējīgākas patērētāju uzvedības veicināšanu.

Attiecībā uz jau radītajiem atkritumiem nodrošināt, ka:

- atkritumi nav bīstami vai arī tie nerada risku videi un veselībai;
- lielākā daļa atkritumu tiek atgriezti atpakaļ ekonomiskajā apritē, it īpaši izmantojot pārstrādi, vai arī tiek atgriezti vidē noderīgā (pie., komposts) vai nekaitīgā formā;
- apglabājamo atkritumu daudzums tiek samazināts līdz minimumam un atkritumi tiek iznīcināti vai apglabāti cilvēka veselībai un videi drošā veidā;
- atkritumi tiek apstrādāti pēc iespējas tuvāk to rašanās vietām.

Latgales plānošanas reģions iekļaujas Austrumlatgales, Dienvidlatgales un Malienas atkritumu apsaimniekošanas reģionos. Šo reģionu atkritumu apsaimniekošanas tiek veikta atbilstoši atkritumu apsaimniekošanas plānos ietvertajiem pasākumiem.

Enerģētikas jomā ir izstrādāts dokuments **Enerģētikas attīstības pamatnostādnes** 2007. – 2016. gadam projekts, taču pašlaik tas vēl nav apstiprināts.

Valsts energoefektivitātes stratēģijas mērķis ir noteikt pasākumu kopu energoefektivitātes paaugstināšanai, lai līdz 2010. gadam Latvijā panāktu primārās enerģijas patēriņa samazinājumu uz nacionālā kopprodukta vienību par 25 %. Stratēģijas pamatā ir sabiedrības informēšana, attiecīgu normatīvu ieviešana un ekonomiska motivācija, galvenokārt atbalstot pašatmaksājošos energoefektivitātes paaugstināšanas pasākumus.

Tā kā Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2001/81/EC ir noteikusi ES dalībvalstīm maksimāli pieļaujamās emisijas noteiktiem atmosfēras piesārņotājiem – sēra dioksīdam, slāpekļa oksīdam, gaistošiem organiskajiem savienojumiem un amonjakam, kurus nedrīkst pārsniegt laika posmā pēc 2010. gada, Latvijā izstrādāta **Rīcības programma valsts kopējo emisiju gaisā samazināšanai**. Programmā doti piesārņojošo vielu, kurām noteikti emisiju ierobežojumi, emisiju aprēķini.

Rīcības programma prioritāro zivju ūdeņu un peldūdeņu piesārņojuma samazināšanai un kvalitātes nodrošināšanai izstrādāta, pamatojoties uz likumu „Par piesārņojumu” un MK 12.03.2002. noteikumiem Nr.118 „Par virszemes un pazemes ūdeņu kvalitāti”, kuros noteiktas Padomes direktīvā 78/659/EEK „Par saldūdeņu kvalitāti” un Padomes direktīvā 76/160/EEK „Par peldūdeņu kvalitāti” izvirzītās prasības. Rīcības

programmā analizēti prioritāro zivju ūdeņu un peldūdeņu galvenie piesārņojuma avoti, noteikti uzdevumi šo ūdeņu kvalitātes uzlabošanai un aplūkotas to īstenošanas iespējas.

Latgales plānošanas reģiona Ilgtermiņa attīstības stratēģija 25 gadiem un attīstības programma 2010. – 2017. gadam mērķi, prioritātes un prioritārās mērķprogrammas atbilst un ir izstrādāti saistībā ar nacionālajos vides politikas dokumentos izvirzītajiem mērķiem.

6. Plānošanas dokumenta un tā iespējamo alternatīvu īstenošanas būtiskās ietekmes uz vidi novērtējums

6.1. Plānošanas dokumentu vispārējo ietekmju raksturojums

Stratēģija un Programma ir Latgales plānošanas reģiona stratēģiski nozīmīgi dokumenti, kas koncentrē reģiona resursus, pašvaldības un dažādu sabiedrības grupu (uzņēmēji, iestādes, nevalstiskais sektors, iedzīvotāji) darbības un investīcijas saskaņotai un mērķtiecīgai rīcībai, kas vērsta uz Latgales plānošanas reģiona attīstību.

Par attīstības plānošanas dokumentu sagaidāmo ietekmi uz vidi šajā pārskatā var sniegt tikai vispārīgu vērtējumu, balstoties uz plānošanas dokumentos iekļautajām programmām, apakšprogrammām un pasākumiem. Jāatzīmē, ka apakšprogrammu izvēsums pasākumu līmenī ir dažāds, atsevišķām programmām minēti tikai nedaudzi iespējamie pasākumi („Zaļā enerģija”, „Novadu programma”), citām izstrādātas apakšprogrammas („Latgale ID”, „Attīstības centru tīkls”), taču arī tās neietver ko konkrētus risinājumus, bet gan apskata pašukumu konkrētās nozares jomās. Reģiona raksturojuma kontekstā kā reģiona īpaša iezīme ir uzsvērtā nepārveidota vide un dabas vērtību kopums (ezeri, Daugavas ieleja, Rāzinas nacionālais parks), kas ir atzīmēts kā reģiona nākotnes kapitāls. Tāpat atzīmēts, ka reģions ir bagāts ar mežiem - viens no svarīgiem dabas resursiem. Stratēģijas galvenais mērķis ir radīt ienākumus visiem Latgales reģiona iedzīvotājiem, kas sasniedzams attīstīt šādus stratēģiskos virzienus “prasmes”, “savienojamība”, “pārvaldība” un “efektīvi uzņēmumi”.

Latgales plānošanas reģiona attīstības plānošanas dokumentu ieviešana kopumā atstās pozitīvu ietekmi uz reģiona attīstību, veicinās Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijas līdz 2030. gadam un Latgales plānošanas reģiona teritorijas plānojuma 2006. – 2026.g. ieviešanu. Izvērtējot Stratēģijas un Programmas mērķus, stratēģiskos virzienus, attīstības programmā ietvertās apakšprogrammas un pasākumus, var secināt, ka tie nav pretrunā ar vides aizsardzības prasībām.

Jāuzsver, ka darbības programmās plānotās aktivitātes nav definētas līdz konkrētu risinājumu līmenim, un tādēļ šajā ietekmes uz vidi novērtējuma procesā nevar spriest par ietekmju būtiskumu. Plānošanas dokumentos ietvertā informācija šobrīd liecina par to, ka plānošanas dokumentiem var nebūt būtiska ietekme uz vidi. To ieviešanas procesā, izstrādājot konkrētus risinājumus, ir jāievēro vides aizsardzības jomas normatīvo aktu prasības, ja nepieciešams, jāveic sākotnējais IVN, ietekmes uz vidi novērtējums un jāparedz pasākumi iespējamo būtisko ietekmju novēršanai, piemērojot videi draudzīgākos risinājumus.

Tāpat šajā plānošanas dokumentu izstrādes stadijā un detalizācijas pakāpē plānošanas dokumentos nav ietvertas alternatīvas to ieviešanai. Taču konkrētu risinājumu izstrādes stadijā, gadījumā, ja būs jāpiemēro IVN process, risinājumiem ir jāizstrādā alternatīvas, kuras ir jāizvērtē IVN procesā un ieviešanai jāizvēlas plānotās darbības alternatīvas ar labvēlīgāko ietekmi uz vidi.

No ietekmes uz vidi aspekta Stratēģijas un Programmas ieviešanā īpaša uzmanība ir jāpievērš apakšprogrammas “Savienojumi” un “Attīstības centru tīkls” ieviešanai, kuru risinājumi transporta, Daugavpils lidostas un pilsētu attīstībā iespējams var būt saistīti ar projektiem, kuru plānotās darbības ir ietekmes uz vidi novērtējuma objekts (autoceļi, dzelzceļi, lidostas, pilsētu attīstības centri) un kuri var ietekmēt dabas teritorijas, tostarp īpaši aizsargājamās dabas teritorijas Natura 2000, pilsētas vai apdzīvotās vietas vides kvalitāti.

Latgales plānošanas reģiona attīstības plānošanas dokumentu stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma procesā identificēts, ka ietekme uz vidi ir iespējama Stratēģijas ieviešanas Programmas darbības programmu “Attīstības centru tīkls”, “Savienojumi”. “Latgale ID”, “Zaļā ekonomika”, un “Ezeri” īstenošanas gadījumā. Šajā nodaļā turpmāk aprakstīts ietekmes un vidi novērtējums saistībā ar iepriekšminēto apakšprogrammu ieviešanu.

6.1.1. Plānotās Daugavpils un Attīstības centru tīkla attīstības ietekme uz vidi

Darbības programmas “Attīstības centru tīkls” ietvaros tiek plānotas septiņas “Daugavpils”, “Rēzekne”, „Balvi”, „Līvāni”, „Ludza”, „Krāslava” un „Preiļi”. Daugavpilī plānots attīstīt ražošanu, pakalpojumus un tūrisma centrs, Rēzeknē – transporta, loģistikas pakalpojumi, ražošana (SEZ), kultūras, izglītības un tūrisma centrs.

Daugavpils plānotā kā multikulturāla, multietniska un multifunkcionāla pilsēta, pārrobežu ekonomiskās attīstības un pakalpojumu centrs, Rēzekne - Austrumlatvijas kultūras, izglītības, radošo industriju un zināšanās balstītas ražošanas centrs. Reģionālas nozīmes centri plānoti Ludzā, Krāslavā, Preiļos, Balvos un Līvānos būs nozīmīgi kultūras un ražošanas centri. Ludzā, Krāslavā un Līvānos galvenās funkcijas būs saistītas ar tranzītu apkalpojošiem un ražošanas uzņēmumiem. Preiļu pilsēta – lauksaimniecības produkcijas pārstrāde atbalsta un tūrisma un sporta centrs. Balvi – mežrūpniecības un kokapstrādes centrs, kā arī transporta mezgls. Līvāni un Krāslava - tūrisma pakalpojumu atbalsta centri.

Šīs pilsētas būs reģiona attīstības virzītājas. Programmā paredzēts saglabāt un attīstīt esošās ražošanas teritorijas un infrastruktūru, maksimāli izmantojot esošās apbūves teritorijas. Programmas ieviešanas ietvaros plānotie pasākumi industriālo parku attīstība un jaunu uzņēmumu izveide, lietīšķo pētījumu – zināšanu un tehnoloģiski ietilpīgo ražošanas centru izveide un daudzfunkcionālo satiksmes mezglu infrastruktūras attīstības projekti ietekmēs vidi.

Attīstoties ražošanai un pakalpojumu sfērai noteikti pieaugs vidē novadītā piesārņojuma apjomi – notekūdeņu daudzums, attīstoties transporta infrastruktūrai un pieaugot automobiļu skaitam- mobilo izmešu apjoms. Pilsētu attīstība ietekmēs virszemes ūdeņu kvalitāti un pilsētu gaisa kvalitāti. Attīstot ražošanu, visnozīmīgākais risināmais jautājums ir veco pamesto ražošanas objektu teritoriju sanācija un revitalizācija, it īpaši Līvānos, Rēzeknē, Daugavpilī. Virszemes ūdeņu kvalitāte, ūdensmalu pieejamība un pludmales būtiski ietekmē pilsētu pievilcību no tūrisma viedokļa, tādēļ Ludzai un Balviem īpaši nozīmīga ir pilsētas ezeru ūdens kvalitāte, labiekārtotu atpūtas vietu izveidošana. Taču jāuzsver, ka mūsdienu tehnoloģiju un valstī pastāvošo vides prasību ieviešana nodrošinās to, ka attīstības centru un īpaši Daugavpils attīstībai tieša negatīva ietekme uz apkārtējo vidi būs minimāla. Attīstībai izmantojot bijušajās ražošanas teritorijas, vides kvalitāte degradētajās, piesārņotajās un potenciāli piesārņotajās vietās, veicot to sakārtošanu vai, ja nepieciešams sanāciju, Programmas ieviešanai uz apkārtējo vidi būs pozitīva ietekme.

6.1.2. Plānoto transporta savienojumu ietekme uz vidi

Latgales reģiona attīstībai svarīgākie plānotie savienojumi ir: Latgales reģiona autoceļu programma, Austrumu-Rietumu multimodālais transporta koridors, Dienvidu-Ziemeļu multimodālais transporta koridors, Rīgas-Daugavpils savienojums, Daugavpils lidosta un platjoslas internets. Minēto savienojumu attīstība, izņemot platjoslas internetu, ir saistīta ar to ietekmi uz vidi.

Apakšprogrammas “Austrumu-Rietumu koridors” plānoti pasākumi Austrumu-Rietumu dzelzceļš/autoceļu attīstībai, esošo robežpārejas punktu ar Krieviju un Baltkrieviju

uzturēšanai, attīstībai un jaunu punktu izveidei. Apakšprogramma saistās arī ar otru apakšprogrammu “Rīga-Daugavpils”, kuras ietvaros plānots attīstīt dzelzceļa savienojumu Rīga-Daugavpils un autosatiksmi ar Rīgu nākotnē projektējot uz izbūvējot divu joslu autoceļu Daugavpils-Rīga un Rēzekne-Rīga.

Abu minēto apakšprogrammas ieviešanu reģionā nodrošina starptautiskas nozīmes maģistrāles un starpreģionālas nozīmes savienojumi.

Lai tiktu nodrošināta ātras satiksmes iespējas optimālai tranzīta un kravu plūsmai, reģiona teritorijas plānojums paredz attīstīt pašreizējos valsts galvenos autoceļus A12, A6 un A13 kā starptautiskas nozīmes auto maģistrāles, uzbūvējot arī jaunus ceļu posmus un loka apvedceļus ap Rēzekni, Daugavpili, Līvāniem un Krāslavu, kā arī paredzēt attīstīt kā starptautisku maģistrāli P 35 Gulbene- Balvi- Viļaka- Krievijas robeža un izbūvēt apvedceļu ap Balviem. Šīs maģistrāles nodrošinās reģiona galveno attīstības centru – Rēzeknes un Daugavpils ātru sasniegšanu no valsts galvaspilsētas Rīgas, lielākajiem centriem kaimiņu reģionos un Krievijā, Baltkrievijā un Lietuvā.

„Austrumu stīga” - Projekts „Austrumu stīga” plānots 256 km garumā maršrutā: Balvu rajona robeža- Kuprava- Viļaka- Baltinava- Kārsava- Ludza- Pilda- Ezernieki- Svariņi- Poreče- Neikšāni- Asūne- Robežnieki- Skuķi- Indra- Krāslava- Kaplava- Saliena- Daugavpils rajona robeža. Autoceļam būs svarīga nozīme apdzīvoto vietu, muitas un robežpārejas punktu, starptautisko autoceļu sasaistē. Jāatzīmē, ka vides pārskata sagatavošanas laikā ir veikta šī projekta realizācija, atsevišķos tā posmos, pārējie ceļi vēl ir rekonstruējami un izbūvējami. Tādēļ virziens „Austrumu stīga” šobrīd vēl nedarbojas plānotajās apjomos un ir turpmāk attīstāms programmas „Savienojumi” ietvaros.

Plānošanas dokumentos „Austrumu stīgas” koncepcija aptver ne tikai ceļu tehnisko parametru uzlabošanu, bet arī apkāpīes infrastruktūras attīstību - degvielas uzpildes staciju, autoservisu, autostāvvietu un kempingu, ceļu kafejnīcu un veikalu tīklu. Tas nodrošinās plašu kvalitatīvu pakalpojumu klāstu gan iedzīvotājiem, gan tranzīta pasažieriem un tūristiem, radot arī jaunas darba vietas vietējiem iedzīvotājiem, veicinātu reģiona Austrumu pierobežas attīstību un stiprinātu saites ar Vidzemes reģiona pilsētām Alūksni Austrumu stīga, savienojoties ar „Ziemeļu stīgu” sasaistīs starptautiskās automaģistrāles Latgales reģionā ar automaģistrāli A1 Vidzemes reģionā. Veidojot vienotu pierobežas attīstības koncepciju ar Vidzemes reģionu, Austrumu stīga varētu saslēgties ar Ziemeļu stīgu.

Šī autoceļa attīstība tiešā tā tuvumā var negatīvi ietekmēt neskartās dabas teritorijas, t.sk. vairākas aizsargājamas dabas teritorijas Rāznes dabas parku, Pildas ezeru, Zvirgzdenes ezera salas, Drīdža ezeru, jo uzlabojot ceļa kvalitāti, pakalpojumu infrastruktūru, pieaugs tūristu skaits, it īpaši individuālo ceļotāju, kas vasarā dodas atpūsties pie Latgales ezeriem. Realizējot projektu Austrumu stīga ir jāvērs uzmanība uz pienācīgas tūrisma infrastruktūras izveidi dabas teritorijās un it īpaši Rāznes dabas parkā un pie Rāznes ezera, kā arī tūrisma piedāvājums jāplašina, lai mazinātu iespējamo slodzi uz minētajām dabas teritorijām.

Apakšprogrammā “Dienvidu-Ziemeļu koridors” plānotie pasākumi skar dzelzceļa un autoceļu kā multimodālās ass attīstību, ka arī esošo robežpārejas punktu ar Krieviju un Baltkrieviju uzturēšanai, attīstībai un jaunu punktu izveidei.

Autoceļš „Dienvidu stīga” Teritorijas plānojums paredz attīstīt Latgales telpiskā struktūrplānā izvirzīto autoceļa trases “Dienvidu stīga” koncepciju. Tā mugurkaulu veido autoceļš P70 (Daugavpils – Aknīste – Nereta –Vecumnieki - Rīga). Šī ceļa

rekonstrukcija un uzlabošana ļoti būtiski veicinās Latgales dienvidu pierobežas attīstību. Tiešā veidā savienojot Daugavpili ar Rīgu, tiks ievērojami samazināts ceļā pavadāmais laiks un atslogots valsts galveno autoceļš A6 Daugavas labajā krastā.

“Dienvidu stīgas” attīstība stimulēs ne tikai Latgales mazo pilsētu Ilūkstes un Subates attīstību, bet arī Aknīstes, Neretas un apkārtējo lauku teritoriju attīstību, kas atrodas Zemgales reģiona pašā perifērijā.

Autoceļš Rīga - Smiltene -Gulbene-Balvi- Viļaka – Latvijas robeža- Pitalova

Reģiona plānojums atbalsta Vidzemes reģiona plānojumā izvirzīto koncepciju par šī autoceļa tālāku attīstību kā starpreģionālas nozīmes ceļu un robežkontroles punkta Vientuļi lomas palielināšanu. Šī ceļa attīstība ievērojami paaugstinās visu Ziemeļu pilsētu tīkla potenciālu nu pastiprinās Balvu un Viļakas pilsētu lomu.

Autoceļš Rēzekne-Gulbene-Smiltene Valmiera. Šis autoceļš stiprinās saites starp diviem nacionālas nozīmes centriem Latgales un Vidzemes reģionos - Rēzekni un Valmieru. Tas kalpos arī kā īsākais un ātrākais ceļš no Latgales uz Valgu un tālāk uz Igaunijas lielākajiem centriem.

Reģionālas un vietējas nozīmes ceļi, to infrastruktūras attīstība nodrošina reģiona apakšprogrammu ieviešanā transporta savienojumu jomā.

Reģionālās nozīmes ceļi nodrošinās labu satiksmi un transporta plūsmu starp novadu nozīmes centriem reģionā un arī labu starpreģionu satiksmi. Šiem ceļiem ir nozīmīga loma Latgales reģiona līdzsvarotā attīstībā, tie nodrošina pieeju galvenajiem ekonomiskajiem centriem un transporta koridoriem. It īpaši svarīgi tas ir perifērijā un pierobežā, kur laba satiksme ir galvenais priekšnoteikums ekonomisko aktivitāšu attīstībai un apdzīvotības saglabāšanai. Šo ceļu uzdevums ir arī nodrošināt atsevišķu reģiona funkcionālo zonu sasaisti. Reģiona plānojums paredz, ka nākotnē vairāki rajona nozīmes ceļi varētu kļūt par reģionālas nozīmes ceļiem. Tāds piemēram ir autoceļš, kas savieno Krāslavu ar Daugavpili gar Daugavas kreiso krastu, arī autoceļi no Dagdas uz Maltu, no Aglonas uz Dagdu, no Kaunatas uz Maltu, no Zilupes caur Pasieni un Ezerniekiem, no Šķaunes un Ludzu, no Maltas uz Viļāniem, no Kārsavas caur Tilžu uz Balviem, Preiļi – Višķi, Preiļi – Līvāni, Preiļi caur Aglonu uz Krāslavu, no Lubānas uz Upatniekiem, no Kārsavas uz Goliševu līdz robežai u.c.

Rajona nozīmes un vietējas nozīmes ceļi. Lai nodrošinātu visu teritoriju sasniedzamību, reģiona līdzsvarotā attīstībā būtiska loma ir rajona nozīmes un vietējas nozīmes ceļiem. Tiem jābūt labā tehniskā stāvoklī un sasaistītiem ar galveno ceļu tīklu.

Apakšprogrammā “Rīga-Daugavpils” plānota dzelzceļa savienojuma ar Rīgu attīstība, nodrošinot nokļūšanu Rīgā no Daugavpils vai Rēzeknes 2 stundu laikā). Esošais dzelzceļu tīkls pašlaik nodrošina reģiona vajadzības, tādēļ netiek paredzētas jaunas dzelzceļa līnijas, bet tiks uzlabota reģiona sasniedzamība galvenajos virzienos. Reģiona attīstības interesēs ir saglabāt un pilnvērtīgi izmantot visu esošo dzelzceļa infrastruktūru gan pasažieru, gan kravu pārvadājumiem. Nav pieļaujama esošo dzelzceļa līniju slēgšana un dzelzceļa infrastruktūras sagraušana – sliežu ceļu, staciju ēku un citu būvju demontēšana vai izsaimniekošana.

Dzelzceļu tīkla attīstības pamatā būs vispārēja pakalpojumu kvalitātes uzlabošana. Dzelzceļš, kā videi draudzīgāks un drošāks transporta veids, ir arī alternatīva autotransportam. Galvenais uzdevums ir dzelzceļa infrastruktūras modernizēšana un uzlabošana. Reģiona teritorijas plānojums atbalsta pasažieru transporta attīstību –

atjaunojot pasažieru satiksmi, tiks būtiski samazināts ceļā pavadāmais laiks un atslogoti autoceļi.

Lai optimizētu pasažieru pārvadājumus pa dzelzceļu un saskaņotu ar autobusu maršrutiem, ir jāizveido vienots tīkls, veicot potenciālā pieprasījuma izpēti, nosakot galveno attīstības centrus, pasažieru plūsmas un saskaņojot laikus.

Latgales teritorijas plānojums atbalsta Vidzemes reģiona un Balvu rajona attīstībai nozīmīgo iniciatīvu par dzelzceļa līnijas Ieriķi – Gulbene – Žīguri – (Pitalova) atjaunošanu un pilnvērtīgu izmantošanu iekšzemes un starpvalstu kravu un pasažieru pārvadājumiem. Dzelzceļa satiksmes uzlabošana ir pozitīvi vērtējama no vides aizsardzības viedokļa, ir atbalstāma dzelzceļa līniju rekonstrukcija un pasažieru pārvadājumu atjaunošana. Dzelzceļa infrastruktūras uzlabojumi un rekonstrukcija prioritāri ir jāveic posmos, kuros tiek pārvadātas bīstamās kravas.

Apakšprogramma “Daugavpils lidosta” attiecas uz gaisa satiksmes attīstību reģionā. Tā uzlabos reģiona sasniedzamību no lielākajiem centriem gan Latvijā, gan kaimiņu valstīs, palielinās reģiona konkurētspēju. Ātra satiksme ar Rīgu un svarīgākajiem centriem kaimiņvalstīs Viļņu, Kauņu, Pēterburgu un Minsku veicinās uzņēmējdarbības un tūrisma attīstību. Programma paredzēta reģionālās lidostas rekonstrukcija Daugavpilī. Lidostas darbības uzsākšana būs saistīta ar trokšņa līmeņu paaugstināšanos tās tiesā apkārtnē. Šis ietekmes novēršanai ir plānoti prettrokšņa pasākumi gan lidostas darbībā, gan apkārtējās apbūves plānojumā un projektos.

Bez tam ir iespējas izmantot mazās aviācijas vajadzībām (tūrisma un biznesa lidojumiem) vēl saglabājušos kādreizējos lauksaimniecības lidlaukus, kas tiek precizēti rajonu un vietējo pašvaldību teritorijas plānojumos. Tādi piemēram ir lidlauki pie Malnavas, Rožupē, Grīvā pie Daugavpils, pie Audriņiem, Stabulniekiem, Vārkavas un citur.

Kopumā plānotā multimodālo transporta koridoru attīstība pozitīvi ietekmēs reģiona pilsētu ekonomiku, uzlabojot to sasniedzamību, kas ir nozīmīgi arī tūrisma attīstībai reģionā, veicinās ekonomisko sadarbību ar Lietuvu, Baltkrieviju, Krieviju, jaunas transporta infrastruktūras izbūves, esošo ceļu rekonstrukcija ietekmes uz vidi samazinoši pasākumi ir jāparedz realizējot konkrētus projektus, un, pieņemot, ka autoceļu attīstība notiks ievērojot visas likumdošanā noteiktās prasības, visiem projektiem tiks veikts sākotnējais ietekmes uz vidi novērtējums, plānotās darbības ietekmes uz *Natura 2000* teritoriju novērtējums, kā arī ceļu rekonstrukcijas un izbūves gadījumā nepieciešamais ietekmes uz vidi novērtējums.

6.1.3. Plānotās ražošanas un uzņēmējdarbības ietekme uz vidi

Programmā iekļautās apakšprogrammas “Latgale ID” un “Zaļā ekonomika” ir saistītas ar ražošanas attīstību reģionā. Taču jāuzsver, ka atšķirībā no tradicionālajām rūpnieciskās un lauksaimnieciskās ražošanas tehnoloģijām un paņēmieniem, Programmā prioritāte tiek dota inovatīviem risinājumiem, videi draudzīgām tehnoloģijām (alternatīvā enerģija, labākās tehnoloģijas ražošanas optimizēšanai, izmešu minimizēšanai, resursu taupīšana, otrreizēja izmantošana un pārstrāde, bezatlikumu tehnoloģijas, bioloģiskās lauksaimniecības saimiekošanas metodes un citas), kas ir vērsti un reģiona konkurētspējas un darba vietu skaita palielināšanu, eksporta veicināšanu un citiem ar reģiona ekonomisko attīstību saistītiem aspektiem.

Apakšprogramma “Latgale ID” plānots attīstīt ražošanu piesaistot investīcijas, ieviešot zinātnes sasniegumus, inovatīvus risinājumus, uzlabojot darbinieku profesionālās prasmes un investīciju piesaisti veidojot uzņēmumu kompetenču centrus (klasterus).

Apakšprogrammā “Zaļā ekonomika” plānoti pasākumi dzīvojamo, administratīvo un ražošanas ēku siltināšanai un renovācijai, energoservisa uzņēmumu/pašvaldības energoservisa uzņēmumu izveidei, pārejai uz atjaunojamiem energoresursiem (biomasa) un koģenerāciju pilsētu siltumapgādē, zaļās ekonomikas kompetences centru (zināšanu iegūšana un apmaiņa par energoefektivitāti un atjaunojamiem energoresursiem) izveidi, alternatīvo enerģijas kultūru (līni, kaņepes) audzēšanas demonstrācijas un pilotprojektu ieviešanu un biogāzes demonstrācijas projektu attīstību.

Apakšprogrammas “Pārtika” ietvaros arī, attīstot zinātnisko bāzi, zinātnieku sadarbību ar ražotājiem, ir plānota jaunu tehnoloģiju ieviešana, inovāciju atbalstīšana, lauksaimniecisko zemju lietderīga izmantošanu un apsaimniekošanu, kam nenoliedzami būs ietekme uz vides situāciju reģiona laukos.

Iepriekšminēto apakšprogrammu un pasākumu ieviešana kopumā sekmēs atmosfēras gaisa kvalitātes uzlabošanu, samazināsies sēra dioksīda un cieta daļiņu izmeši gadījumos, kad tiks ieviesti atjaunojamie energoresursi (koksnes atkritumu, mežsaimniecības un lauksaimniecības blakus produktu izmantošanu kā kurināmo materiālu) pašlaik lietojamo vietā, optimizētas siltumapgādes sistēmas, jaunas ražošanas tehnoloģijas, izmantojot zinātnes sasniegumus. Izveidojot jaunas ražotnes bijušajās rūpnieciskās ražošanas teritorijās uzlabosies vides kvalitāte, jo atbilstoši LR likuma “Par piesārņojumu” prasībām, tiks veikta potenciāli piesārņoto vietu izpēte un, ja nepieciešams, sanācija pirms jaunas darbības uzsākšanas, kā arī degradētās vides sakārtošana. Jaunās ražotnes, optimāli izmantojot resursus un lietojot mūsdienu tehnoloģijas radīs salīdzinoši mazāku izmešu nekā līdzīgas vecās tehnoloģijas.

Jaunu tehnoloģiju ieviešana kontekstā, nodrošinot vides aizsardzības prasības projektēšanā un būvniecībā (lokālas attīrīšanas iekārtas vai pieslēgumu veidošana centralizētai notekūdeņu savākšanas sistēmai) atstās pozitīvu ietekmi uz virszemes ūdeņu kvalitāti, samazinoties nepietiekami attīrītu notekūdeņu izplūdei upēs un īpaši ezeros ilgtermiņā mazināsies to eutrofikācija.

Programmas ieviešana lauksaimniecībā, mazinās augšņu piesārņojumu ar biogēnajām vielām, kas savukārt pazeminās biogēno vielu līmeni virszemes noteču ūdeņos, kas ilgstošākā laika periodā var iespējams sekmēt virszemes ūdensteču un tilpju ekoloģiskā stāvokļa uzlabošanu.

6.1.4. Tūrisma infrastruktūras attīstības ietekme uz vidi

Tūrisma infrastruktūras attīstība plānota darbības programmas “Ezeri” ietvaros, kuras ietvaros plānots attīstīt prasmes dabas ilgtspējīgā apsaimniekošanā, komercializēšanā, ilgtspējīgu dabas pakalpojumu sniegšanā. Tūrisma infrastruktūras attīstība ir saistīta ar citām Programmas apakšprogrammām - “Savienojumi”, “Attīstības centru tīkls”. To iespējamā ietekme aprakstīta jau iepriekš šajā nodaļā.

Tūrisma infrastruktūras attīstība plānota ezeru piekrastēs, kas, pieaugot apmeklētāju skaitam un palielinoties tūrisma piedāvājumu (zvejniecības, zivsaimniecības, amatniecības un citi pakalpojumi) klāstam, slodze uz ezeru ekosistēmu tūristu un apmeklētāju koncentrēšanās vietās pieaugs, kas iespējams var radīt negatīvu ietekmi uz ezeru ekosistēmu, bet ievērojot vides aizsardzības prasības un mērķtiecīgi plānojot apmeklētāju plūsmu intensitāti un tai piemērotas infrastruktūras izveidi, šāda ietekme var arī neparādīties. Jāuzsver, ka tūrisma infrastruktūras ietekmi uz vidi ļoti lielā mērā noteiks plānošana un risinājumu izvēle tūrisma piesaistei konkrētiem ūdensobjektiem.

Apakšprogrammā “Ezeri” plānoti pasākumi pašvaldībām gar Daugavu (Līvānu, Daugavpils, Krāslavas novadi). Daugavas ielejā no Līvāniem līdz Daugavpili un no

Krāslavas līdz robežai paredzēta daudzveidīga saimnieciskā darbība, ar uzsvaru uz lauksaimniecību, tūrismu. “Daugavas lokos” ielejas posmā no Daugavpils līdz Krāslavai attīstīsies ekoloģiskais, kultūras un rekreācijas tūrisms, kā arī tradicionālās lauksaimniecības nozares. Šī pasākuma ieviešana iespējams būs saistīta ar slodzes palielināšanos Daugavas ielejā, iespējamu ietekmi uz Daugavas ekoloģisko stāvokli. Ietekmes raksturu noteiks pasākuma īstenošanai izvēlētās saimniekošanas metodes.

6.1.5. Programmas ietekme uz dabas teritorijām un Natura 2000 teritorijām

Programmā plānotās darbības programmas “Attīstības centru tīkls”, “Savienojumi”. “Latgale ID” un “Ezeri” ietekmēs reģiona dabas teritorijas, tostarp arī Natura 2000 teritorijas.

Lielākā daļa Natura 2000 teritoriju Latgales reģionā ir koncentrētas ap Lubānas mitrāju kompleksu, Daugavas ieleju un Rāznes ezeru. Šīs teritorijas tiks iesaistītas Stratēģijas un Programmas ieviešanā, ir ņemtas vērā iepriekšminēto plānošanas dokumentu izstrādē. Plānošanas dokumentos noteiktie prioritārie attīstības virzieni saskan ar šo aizsargājamo teritoriju izveidošanas mērķiem, veicinās to dabas aizsardzības plānos noteikto tūrisma infrastruktūras izveides pasākumu ieviešanu. Darbības programma “Ezeri” ir vērsta un tūrisma un dabas teritoriju attīstību. Tai noteikts mērķis “attīstīt prasmes dabas ilgtspējīgā apsaimniekošanā, komercializēšanā, ilgtspējīgu dabas pakalpojumu sniegšanā”, kas ir nepieciešams, lai iesaistītu dabas teritorijas reģiona ekonomiskajā izaugsmē. ĪADT un tajos esošajos ezeros darbības programmā noteiktā mērķa sasniegšanai plānots attīstīt ekoloģiskā tūrisma iespējas, izveidojot šim nolūkam atbilstošu infrastruktūru, piemēram, dabas un izziņas takām putnu un dzīvnieku vērošanai, augu sabiedrību, atsevišķu retu un aizsargājamo augu iepazīšanai, kā arī, kā arī ogošanai, medībām, makšķerēšanai.

Reģionā ir izplatītas dabas teritoriju, kurās sastopamas retu un apdraudētu sugu atradnes un dzīvotnes, aizsargājami biotopi, kuriem nav noteikts aizsardzības statuss. Līdzīgi kā Natura 2000, arī šīs teritorijas tiks ietekmētas, bet tā kā tajās dabas vērtību koncentrācija nav tik liela tad, tieši tās vietas, uz kurām, plānojot apmeklētāju plūsmas, virzīt tūristus, tā samazinot slodzes Natura 2000 teritorijās un ezeros, kuri ir vairāk apmeklēti.

Programmas ieviešanas ietekme pārsvarā vērtējama kā pozitīva, jo nodrošinās dabas vērtību iesaistīšanu reģiona saimnieciskajā dzīvē, veicinās sabiedrības izglītošanu par bioloģisko daudzveidību, mitrāju, ezeru, upju, to palieņu ekosistēmām. Transporta infrastruktūras risinājumi lokāli iespējams var ietekmēt aizsargājamus biotopus, augu un dzīvnieku sugu arī negatīvi, jo iespējama to iznīcināšana, izbūvējot jaunus ceļus vai rekonstruējot (piemēram, paplašinot) esošos autoceļus. Taču šī pārskata sagatavošanas laikā informācija par plānotajām aktivitātēm apakšprogrammā “Savienojumi” ir nepietiekama, tādēļ šim ietekmes aspektam ir jāseko līdzi turpmākajā plānošanas dokumentu ieviešanas procesā.

6.2. Plānošanas dokumentu pozitīvās un negatīvās, tiešās un netiešās, īstermiņa un ilglaicīgās un citas ietekmes

Šajā nodaļā apkopots plānošanas dokumentu ietekmes vērtējums uz vides kvalitātes izmaiņām, dabas aizsardzības vērtībām, to aizsardzības labvēlīga statusa saglabāšanu, dabas resursu saglabāšanu un ilgtspējīgu apsaimniekošanu, cilvēka darbības radītās slodzes izmaiņām un citām ietekmēm saistībā ar apkārtējo vidi attīstības plānošanas dokumentu ieviešanu darbības programmu “Attīstības centru tīkls”, “Daugavpils”,

“Savienojumi”. “Latgale ID”, “Zaļā ekonomika”, “Pārtika” un “Ezeri” īstenošanas gadījumā, kurām sākotnēji identificēta iespējama ietekme uz vidi.

6.2.1. Pozitīvās ietekmes – tiešas un netiešas, īstermiņa un ilgtermiņa, pārejošas un noturīgas

SIVN procesā ir noteiktas šādas galvenās pozitīvās ietekmes uz vidi:

- Augsnēs, grunts un pazemes ūdeņu (gruntsūdeņu) kvalitātes uzlabošanās bijušajās rūpniecības un ražošanas, kā arī degradētajās teritorijās, piesārņotajās un potenciāli piesārņotajās vietās, to revitalizācija un iesaiste turpmākajā reģiona attīstībā – tieša, ilgtermiņa, noturīga ietekme;
- Vides kvalitātes (atmosfēras gaisa kvalitāte, trokšņa un vibrāciju līmeņi) uzlabošanās apdzīvotās vietās, kas radīsies optimizējot transporta savienojumu attīstību, ieviešot inovatīvas tehnoloģijas, pielietojot mūsdienīgus projektēšanas un būvniecības paņēmienus: transporta plūsmu organizācija, prettrokšņa pasākumi un citus – tieša, ilgtermiņa, noturīga ietekme;
- Minimāla jauno ražotņu ietekme uz vidi, ko nodrošinās jaunu tehnoloģiju un novatorisku risinājumu ieviešana to attīstībā, resursu racionāla izmantošana, bezatlikumu tehnoloģijas – tieša, ilgtermiņa, noturīga ietekme;
- Dabas resursu saudzēšana un atmosfēras gaisa kvalitātes uzlabošanās (piemēram, sēru saturošo izmešu samazināšanās), iesaistot energoapgādē atjaunojamus dabas resursus un ieviešot energoefektivitātes pasākumus - tieša, ilgtermiņa, noturīga ietekme;
- Ezeru ekoloģiskā stāvokļa uzlabošanās vai nepasliktināšanās, ilgtermiņā eutrofikācijas mazināšanās, to pieejamības uzlabošana, attīstot tūrisma infrastruktūru, organizējot apmeklētāju plūsmas un nodrošinot vides aizsardzības prasību ievērošanu, attīstot jaunu projektus tūrisma un rekreācijas infrastruktūras projektus – tieša, ilgtermiņa ietekme;
- Dabas teritoriju – īpaši aizsargājamo dabas teritoriju, tostarp NATURA 2000 iesaiste reģiona attīstībā, to pieejamības uzlabošana, rekreācijas resursu un tūrisma infrastruktūras attīstība dabas teritorijās, slodzes uz bioloģiski vērtīgām teritorijām samazināšanās, ezeru ekoloģiskā stāvokļa nepasliktināšanās vai pat uzlabošanās - tieša, ilgtermiņa, noturīga ietekme;
- Difūzā piesārņojuma ar biogēnajām vielām (slāpekli un fosforu) no lauksaimniecības zemēm samazināšanās un lauksaimniecības zemju auglības paaugstināšanās, ieviešot bioloģiskās lauksaimniecības saimniekošanas metodes - tieša, ilgtermiņa, noturīga ietekme;
- Uzlabotas iespējas īpaši aizsargājamo dabas teritoriju dabas aizsardzības plānu ieviešanai, motivācija to izstrādei visām ĪADT – īslaicīga ietekme
- Videi draudzīgāka transporta līdzekļu – dzelzceļa – attīstība: dzelzceļa infrastruktūras uzlabošana, modernizācija un aktīvāka iesaistīšana reģiona dzīvē, lai nodrošinātu pilnvērtīgāku tā izmantošanu pasažieru pārvadājumiem, jo dzelzceļš ir videi draudzīgākais sabiedriskā transporta veids - . tieša, ilgtermiņa, noturīga ietekme

6.2.2. iespējamās negatīvās ietekmes – tiešas un netiešas, īstermiņa un ilgtermiņa, pārejošas un noturīgas

SIVN procesā ir noteiktas šādas galvenās iespējamās negatīvas ietekmes uz vidi:

- Gaisa kvalitātes, trokšņa un vibrāciju līmeņa izmaiņas un iespējama pasliktināšanās autoceļu, attīstības centru, plānotās Daugavpils lidostas tiešā tuvumā, palielinoties transporta līdzekļu plūsmas intensitātei, ko radīs pieaugošā reģiona iesaistīšanās ekonomiskajās aktivitātēs - tieša, ilgtermiņa, noturīga ietekme;
- Lokāli iespējama minimāla vides kvalitātes pasliktināšanās atsevišķu ražotņu, kuras tiks izvietotas līdz šim ražošanai neizmantotās vietās, tiešā tuvumā, kā arī atsevišķās vietās lauku teritorijās, tām iesaistoties ražošanā - tieša, ilgtermiņa, noturīga ietekme;
- Ezeru ūdens kvalitātes izmaiņas vai pasliktināšanās lokāli apmeklētāju koncentrācijas vietās, ko var radīt pārāk lielas slodzes intensīvās rekreācijas aktivitāšu vietās - tieša, ilgtermiņa, noturīga ietekme;
- Lokāli, izbūvējot vai rekonstruējot transporta un tūrisma infrastruktūru, var tikt bojāti vai nelielos apjomos iznīcināti īpaši aizsargājami biotopi, aizsargājamu sugu atradnes vai dzīvotnes - tieša, ilgtermiņa, noturīga ietekme;
- Īpaši aizsargājamo biotopu, aizsargājamo sugu un dzīvotņu degradācija vai ilgtermiņā izzušana, gadījumos, ja, koncentrējoties uz tūrisma infrastruktūras attīstību, vienlaikus netiek veikta biotopu (piemēram, pļavu, niedrāju un citu) atbilstoša apsaimniekošana - tieša, noturīga ietekme līdz atbilstošas apsaimniekošanas atjaunošanai;
- Vides kvalitātes (gaisa kvalitāte – putekļi, nelabvēlīgi apstākļi zivju faunai upēs un ezeros tiešā būvniecības tuvumā) pasliktināšanas transporta, ražotņu vai tūrisma infrastruktūras izbūves laikā – īslaicīga ietekme (būvniecības laikā)
- Transporta intensitātes pieaugums atsevišķās vietās apdzīvotajās vietās vai laukos, mainot ceļu izvietojumu vai iesaistoties saimnieciskajā darbībā - netieša, ilglaicīga ietekme

7. Risinājumi būtiskās ietekmes uz vidi mazināšanai

Latgales plānošanas reģiona Ilgtspējīgas attīstības stratēģija ir ilgtermiņa plānošanas dokuments turpmākajam laika periodam līdz 2035. gadam, Attīstības programma – vidēja termiņa 2010. – 2017. g. Stratēģija nosaka galvenos mērķus, stratēģiskos attīstības virzienus, ieviešanas etapus un darbības programmu sarakstu, Programma savukārt detalizē darbības programmas, nosakot galvenos apakšprojektus un pasākumus. Abu plānošanas dokumentu ietekme uz vidi ir jāvērtē kopumā, vienlaikus atceroties, ka daļa no Programmā ietvertajiem pasākumiem (piemēram, transporta un tūrisma infrastruktūras attīstība, attīstības centru tīklu izaugsme, pilsētu, t.sk. Daugavpils attīstība), ir ietverta Latgales plānošanas reģiona teritorijas plānojuma 2006. – 2026.g. risinājumos, kuru stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma procedūra jau ir veikta.

Vērtējot iespējamās būtiskās ietekmes uz vidi un iespējas tās samazināt, šajā novērtējumā tiek pieņemts, ka īstenojot attīstības plānošanas dokumentus iekļautos pasākumus tiks ievēroti vides aizsardzības normatīvajos aktos iekļautās prasības. Līdz ar to nozīmīgākie pasākumi iespējamo negatīvo ietekmju novēršanai plānošanas dokumentu ieviešanas laikā ir :

- Ietekmes uz vidi novērtējums. Pēc šī Vides pārskata sagatavošanas laikā pieejamās informācijas un reģiona attīstības plānošanas dokumentu detalizācijas pakāpes, tieši nevar identificēt stratēģijas ieviešanā plānotās darbības, kuras ir iekļautas LR likuma „Par ietekmes uz vidi novērtējumu” 1.pielikuma „Objekti, kuru ietekmes novērtējums ir nepieciešams” sarakstā, jo plānoto objektu apjomi un tehniskie parametri plānošanas dokumentos nav sniegti. Taču, atkarībā no izvēlētajiem risinājumiem programmas realizācijā ir iespējams, ka tiks būvēti transporta infrastruktūras objekti: jaunbūvējamas automaģistrāles, lidostas, publiskās lietošanas dzelzceļa līnijas, kuriem būs jāveic ietekmes uz vidi novērtējums. Tā ietvaros detalizēti tiks izvērtēta plānotā objekta ietekme uz vidi, kā arī plānoti pasākumi būtisko ietekmju mazināšanai vai novēršanai.
- Ietekmes uz NATURA 2000 teritoriju novērtējums. Pasākumu, kuri ir plānoti, īpaši darbības programmā “Satiksme” ieviešana ir saistīta ar iespējamām darbībām NATURA 2000 teritorijās. Gadījumos, ja konkrētais risinājums var būtiski ietekmēt NATURA 2000 teritoriju, saskaņā ar „Par ietekmes uz vidi novērtējumu” 4.¹ panta nosacījumiem novērtē tās ietekmi uz NATURA 2000 teritoriju. Šādā gadījumā ietekmes uz vidi izvērtēšana tiks veikta ekspertiem rūpīgi izvērtējot ar pasākuma īstenošanu saistīto ietekmi uz NATURA 2000 teritoriju, izvērtējot dažādas alternatīvas un iespējas negatīvo ietekmju samazināšanai, kā arī dodot iespēju plašākai sabiedrībai iesaistīties šajā procesā.
- Sākotnējais ietekmes uz vidi novērtējums. Tas tiek veikts objektiem, kuri ir iekļauti likuma „Par ietekmes uz vidi novērtējumu” 2. pielikumā. Kā jau uzsvērts iepriekš plānošanas dokumenti nesniedz detalizētu informāciju par konkrētiem projektiem, bet var pieņemt, ka sākotnējais ietekmes uz vidi novērtējums būs jāveic infrastruktūras objektu attīstības gadījumā (inženiertehniskā apgāde un infrastruktūras uzlabošana u.c.), ceļu būvniecībai, pārtikas rūpniecības objektiem (piena produktu ražošana, brūvēšana un iesala ražošana u.c., lidlauku, dzelzceļu būvniecība, kā arī tūrisma infrastruktūras (kempingu, viesnīcu kompleksu, sporta trašu) būvniecība.

- Tehnisko noteikumu un tajos noteikto atzinumu vai eksperta slēdzienu saņemšana, veicot situācijas izvērtējumu vai izpēti, kuros noteiktas prasības un ieteikumi plānotās darbības negatīvas ietekmes novēršanai.

Bez tam, ir vairāki pasākumi, kurus ieteicams īstenot, lai savlaicīgi, pirms attīstības plānošanas dokumentu konkrētu pasākumu ieviešanas novērstu iespējamās negatīvās ietekmes uz vidi:

- Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju dabas aizsardzības plānu izstrāde;
- Īpaša uzmanība jāpievērš rekreācijas pasākumu radītās antropogēnās slodzes izpētei, apmeklētāju plūsmu izpētei un uzskaiti īpaši aizsargājamām dabas teritorijās, lai plānotu pieļaujamās slodzes un to ietekmi uz vidi, novērstu pārslodzes veidošanos;
- sabiedrības izglītošana un savlaicīga informēšana par plānotajiem pasākumiem, to ietekmēm, vides un dabas aizsardzības jautājumiem kopumā;
- kvalificētu speciālistu iesaiste IVN procesā, situācijas izpētē, ekspertu atzinumu sagatavošanā;
- zinātnisko pētījumu piesaistīšana inovatīvajiem risinājumiem, pamatotu un drošu tehnoloģiju izvēlē ieviešanai ražošanā.

8. Iespējamie kompensēšanas pasākumi

Saskaņā ar likuma „Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” 43. pantu „paredzēto darbību atļauj veikt vai plānošanas dokumentu īstenot, ja tas negatīvi neietekmē Eiropas nozīmes aizsargājamās dabas teritorijas (NATURA 2000) ekoloģiskās funkcijas, integritāti un nav pretrunā ar tās izveidošanas un aizsardzības mērķiem. Ja paredzētā darbība vai plānošanas dokumenta īstenošana negatīvi ietekmē Eiropas nozīmes aizsargājamo dabas teritoriju (NATURA 2000), darbību atļauj veikt vai dokumentu īstenot tikai tādos gadījumos, kad tas ir vienīgais risinājums nozīmīgu sabiedrības sociālo vai ekonomisko interešu apmierināšanai un tajā ir ietverti kompensējoši pasākumi Eiropas nozīmes aizsargājamo dabas teritoriju (NATURA 2000) tīklam”.

Latgales reģiona attīstības plānošanas dokumenti, it īpaši Stratēģija nav izstrādāta ar tādu detalizācijas pakāpi, lai precīzi noteiktu vai īstenojamās aktivitātes un pasākumi ietver tādas rīcības, kuru rezultātā tieši negatīvi tiktu ietekmētas īpaši aizsargājamās dabas teritorijas NATURA 2000. Stratēģijā dabas vērtību kopums un nepārveidotā vide ir atzīmēta kā reģiona nākotnes kapitāls.

Programmas darbības programmā “Ezeri” ir iekļauti pasākumi ezeru iesaistei tūrisma attīstībā un tūrisma infrastruktūras izveidei. Šīs darbības programmas ieviešana ir saistīta ar otru – “Savienojumi”, kuras ietvaros plānots attīstīt transporta savienojumus. Daudzi no ezeriem atrodas NATURA 2000 teritorijās, tādēļ, realizējot šīs programmas pasākumus, ir vērtējama to ietekme uz NATURA 2000 teritorijām. Tāpat darbības programmā “Savienojumi” īstenošana iespējams skars NATURA 2000 teritorijas. Taču, ievērojot Programmā plānoto, šajā plānošanas stadijā nevar uzskatīt, ka kādam no pasākumiem būtu iespējama negatīva ietekme uz īpaši aizsargājamām dabas teritorijām. Bez tam Stratēģija un Programma ir izstrādāta, ņemot vērā starptautiskos un nacionālos vides mērķus, vides aizsardzības normatīvos aktus, to ievērošana tiek plānota attīstības plānošanas dokumentu ieviešanā. Svarīgi ir arī tas, ka īpaši aizsargājamo dabas teritoriju iesaiste tūrisma, īpaši ekotūrisma attīstībā, ir viens no šo teritoriju apsaimniekošanas un izmantošanas veidiem, kas ir atbalstāms aizsargājamo dabas teritoriju izveides mērķu sasniegšanai. Tādēļ šajā plānošanas posmā Stratēģijas un Programmas ieviešanai kompensēšanas pasākumi netiek paredzēti.

Ja tomēr, turpinot Latgales plānošanas reģiona attīstības plānošanas dokumentu, tiks konstatēta negatīva ietekme uz NATURA 2000 teritoriju, tā ieviešanas procesā pasākumiem, kas šo ietekmi radīs ir piemērojami kompensējošie pasākumi. Atbilstoši 2006. gada 18.jūlija Ministru kabineta noteikumi Nr. 594 „Noteikumi par kritērijiem, pēc kuriem nosakāmi kompensējošie pasākumi Eiropas nozīmes aizsargājamo dabas teritoriju (Natura 2000) tīklam, to piemērošanas kārtību un prasības ilgtermiņa monitoringa plāna izstrādei un ieviešanai” prasībām kā kompensējoši pasākumi negatīvas ietekmes gadījumā ir nosakāmi:

- paredzētās darbības vai plānošanas dokumenta ietekmētās *Natura 2000* teritorijas daļas aizstāšana ar tiešā tuvumā (blakus) esošu teritorijas daļu, kas pēc ekoloģiskajiem parametriem ir līdzvērtīga ietekmētajai *Natura 2000* teritorijai;
- jaunas *Natura 2000* teritorijas izveidošana, kas atbilst paredzētās darbības vai plānošanas dokumenta ietekmētās *Natura 2000* teritorijas daļai un ietekmētās sugas vai biotopa ekoloģiskajiem parametriem, citur Latvijas teritorijā;
- sugas vai biotopa atjaunošanas pasākumi, kas nodrošina paredzētās darbības vai plānošanas dokumenta ietekmētās sugas vai biotopa saglabāšanu līdzvērtīgā

apjomā (īpatņu vai atradņu skaits, biotopa platība), esošajās *Natura 2000* teritorijās.

Bez tam vienlaikus ar priekšlikumiem par kompensējošiem pasākumiem paredzētās darbības ierosinātais izstrādā kompensējošo pasākumu ilgtermiņa monitoringa plānu, kurā paredz vismaz piecus gadus apsekt jaunizveidoto *Natura 2000* teritoriju vai tās daļu vai sugas vai biotopu atjaunošanas pasākumus, lai izvērtētu, vai izvēlētie kompensējošie pasākumi līdzsvaro paredzētās darbības vai plānošanas dokumenta radītās negatīvās izmaiņas.

Taču jāuzsver, ka šajā stratēģiskās ietekmes uz vidi novērtējuma procesā nav identificēti pasākumi, kuri iespējams varētu radīt būtisku ietekmi uz *NATURA 2000* teritorijām.

9. Iespējamā pārrobežu ietekme

Vides pārskata izstrādes laikā nav identificētas iespējamās būtiskas pārrobežu ietekmes, kuras rastos Latgales attīstības plānošanas dokumentu ieviešanas laikā.

Tipiskākās pārrobežu ietekmes līdz šim ir saistītas ar Daugavas piesārņojumu no Baltkrievijas ražošanas uzņēmumiem. Daugavas baseina apgabala Veļikajas sateces baseina upes plūst Krievijas Federācijas virzienā, taču esošā saimnieciskā aktivitāte šajā reģiona daļā nerada draudus Veļikajas baseina pārrobežu piesārņojumam no Latgales plānošanas reģiona. Savukārt, ieviešot Programmu Veļikajas baseinā nav plānota lielu attīstības centru vai ražotņu izveide, kas varētu radīt pārrobežu ūdeņu piesārņojumu.

Jaunu transporta maģistrāļu un savienojumu izveide, esošo rekonstrukcija vienlaikus ir saistīta ar mūsdienu tehnoloģiju ieviešanu to projektēšanā, transporta līdzekļu ekoloģisko standartu uzlabošanos, kas kopumā ļauj secināt, ka, ieviešot Programmu, neradīsies pārrobežu ietekme uz atmosfēras gaisa kvalitāti.

10. Stratēģiskā novērtējuma veikšanas metodes

Stratēģiskais ietekmes uz vidi novērtējums ir veikts saskaņā ar Ministru kabineta noteikumu Nr.157. „Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums” un likuma „Par ietekmes uz vidi novērtējumu” prasībām.

Stratēģiskais ietekmes uz vidi novērtējums tika veikts, ņemot vērā attīstības plānošanas dokumentos iekļauto informāciju – mērķus, attīstības prioritātes, uzdevumus, pasākumus, izstrādes pamatprincipus, starptautiskos un nacionālos vides aizsardzības mērķus un normatīvo aktu prasības.

Veicot Latgales plānošanas reģiona attīstības plānošanas dokumentu stratēģisko ietekmes uz vidi novērtējumu, tika lietoti sekojoši pamatprincipi:

- stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma procedūra, t.i., Vides pārskata gatavošana tika uzsākta agrā plānošanas dokumenta izstrādes stadijā, ievērojot principu, ka ietekmes uz vidi novērtējums ir izdarāms pēc iespējas agrākā plānošanas sagatavošanas brīdī;
- stratēģiskais ietekmes uz vidi novērtējums tika gatavots paralēli reģiona plānošanas dokumentu izstrādei, lai novērtētu šajos dokumentos paredzamo pasākumu un aktivitāšu ieviešanas seku ietekmi uz vidi un nodrošinātu iespējamo negatīvo ietekmju novērtējuma iestrādi plānošanas dokumentos.

SIVN Vides pārskata izstrādē izmantotās galvenās metodes ir:

- informācijas analīze – analizēti Latgales plānošanas reģiona attīstības plānošanas dokumentu materiāli, pieejamā vides informācija datu bāzēs, dažādos pārskatos, Latgales plānošanas reģiona teritorijas plānojuma dokumenti, tā Vides pārskata informācija, reģiona pašvaldību teritoriju plānojumi un cita pieejamā vides informācija, tostarp kartogrāfisko materiālu analīze;
- diskusijas darba grupās - Stratēģijas un Programmas projektu izstrādes gaitā ir notikuši 22 semināri, 2 publikās diskusijas, 40 intervijas, tajās regulāri piedaloties ekspertu darba grupas un reģiona iesaistīto pušu pārstāvjiem, kurās tika izteikti viedokļi arī par šo plānošanas dokumentu iespējamo ietekmi uz vidi vai būtiskajiem vides aspektiem.

Jāatzīmē, ka Vides pārskata sagatavošanā atsevišķu informācijas avotu (pārskatu, kartogrāfiskā materiāla un citu avotu) analīzē, gadījumos kad informācija bija apkopota pa visu Latviju vai apskatīja citus vides jomā pastāvošos iedalījumus (Dabas aizsardzības pārvaldes informācija, Daugavas upes baseina apgabala apsaimniekošanas plāna informācija) bija grūti identificēt, vai informācija ir vai nav attiecināma uz Latgales plānošanas reģionu. Stratēģijas un Programmas ieviešanā vēlams turpināt reģiona rīcībā uzkrāt informāciju par tā teritoriju.

11. Pasākumi plānošanas dokumenta īstenošanas monitoringa nodrošināšanai

Attīstības plānošanas dokumentu ieviešanas gaitā plānots sekot līdzi to ieviešanas gaitai, īstenoto pasākumu rezultātiem un efektivitātei. Attīstības plānošanas dokumentu īstenošanas monitoringam informāciju plānots iegūt no valsts Vides monitoringa programmas, kas aptver Latgales plānošanas reģiona teritoriju, kā arī no Stratēģijā un Programmā plānoto pasākumu monitoringa.

11.1. Valsts vides monitoringa programma

Vides monitoringa programma ir apstiprināta ar Vides ministra 2010.gada 19.aprīļa rīkojumu nr.121 "Par vides monitoringa programmu". Vides monitoringa programma 2009.-2012.gadam izstrādāta pamatojoties uz Vides monitoringa pamatnostādņēm 2009.-2012.gadam, kuras apstiprinātas ar Ministru kabineta 2009.gada 11.marta rīkojumu Nr.187 „Par Vides monitoringa programmas pamatnostādņēm 2009.-2012.gadam”.

Programmā noteikts Vides ministrijas padotībā esošo iestāžu – LVĢMC, DAP, LHEI un VVD RDC – veiktā un organizētā monitoringa tīkls, parametri, regularitāte un izmantojamās metodes.

Vides monitoringa programma iedalīta četrās programmās:

1. Gaisa monitoringa programma,
2. Ūdeņu monitoringa programma,
3. Zemes monitoringa programma,
4. Bioloģiskās daudzveidības monitoringa programma.

Katra no programmām iedalīta sadaļās saskaņā ar Vides monitoringa programmas pamatnostādņēs 2009.-2012.gadam norādīto struktūru.

Vides monitoringa programmas galvenais uzdevums ir radīt tādu monitoringa informācijas sistēmas struktūru, lai tiktu nodrošināta:

- LR normatīvajos aktos noteikto prasību izpilde;
- ES direktīvu, kā valsts politiskās prioritātes, prasību izpilde;
- Starptautisko konvenciju, kurām Latvija ir pievienojusies, prasību izpilde.

Vides monitoringa programma izstrādāta pamatojoties uz vadlīnijām, normatīviem, tehniskajām prasībām, metodiskajiem norādījumiem u.c. dokumentiem, kas regulē iepriekš minēto dokumentu ieviešanas kārtību.

11.1.1. Atmosfēras gaisa kvalitātes monitoringa programma

Atmosfēras gaisa kvalitātes monitoringa programmas ietvaros LVĢMC iegūst datus par atmosfēras gaisa kvalitāti (3.1.apakšpunkts) un par radioaktivitāti gaisā (3.2.apakšpunkts).

Atmosfēras gaisa kvalitātes monitoringa mērķis ir nodrošināt valsts un starptautiskās vides pārvaldes institūcijas ar informāciju par gaisa kvalitāti pilsētās, tajā skaitā ar informāciju par normatīvu pārsniegšanas gadījumiem.

Latvijā tiek izdalītas 3 tipu novērojumu stacijas: pilsētas fona stacijas, transporta piesārņojuma avotu ietekmes stacijas un lauku fona stacijas

Latgales plānošanas reģionā valsts vides monitoringa atmosfēras gaisa kvalitātes monitoringa ietvaros Rēzeknē ir plānoti cieto daļiņu (putekļu) PM₁₀ mērījumi, PM_{2.5} mērījumi, kā arī benzola (C₆H₆) provizoriski mērījumi. Bez tam Rēzeknē gaisa kvalitātes novērtēšanai saskaņā ar Direktīvu 2000/69/EK par robežvērtībām benzola un oglekļa oksīda koncentrācijai apkārtējā gaisā papildus piešķirtā finansējuma gadījumā plānots uzsākt nepārtrauktos CO un NO_x.

11.1.2. Ūdens monitoringa programma

Valsts ūdeņu monitoringa programmas ietvaros reģionā tiek noteikts virszemes un pazemes ūdeņu stāvoklis, kā arī lauksaimnieciskās darbības un ar to saistīto piesārņojuma avotu slodzes ietekme uz virszemes un pazemes ūdeņu kvalitāti.

Virszemes ūdeņu monitoringa mērķis ir iegūt datus, kurus izmantot rīcības plānu izstrādei, lai sasniegtu vismaz labu virszemes ūdeņu stāvokli visos Latvijas ūdensobjektos un novērstu to stāvokļa pasliktināšanos. Virszemes ūdeņu kvalitāte atspoguļo vispārējo vides kvalitāti upju sateces baseinos, un tā izveidojas dažādu faktoru kompleksā iedarbībā.

Daugavas baseinā virszemes ūdeņu kvalitātes monitoringa programmā, kurā tiek veikti bioloģisko un ķīmisko kvalitātes rādītāju mērījumi, iekļauti 66 virszemes ūdensobjekti, 177 ezeri, 29 hidroloģisko novērojumu un pazemes ūdeņu novērojumu stacijām, kas aptver arī Latgales plānošanas reģiona teritoriju.

11.1.3. Zemes monitoringa programma

No zemes monitoringa programmām Latgales plānošanas reģionā tiek veikts:

- Zemes virsmas apauguma monitorings, kura ietvaros LVĢMC piedalās starptautiskajā *CORINE* programmā, iegūstot informāciju par zemes apauguma, tai skaitā zemes izmantošanas izmaiņām, un veicot kartēšanu;
- Augsnes radioaktivitātes monitorings, kura ietvaros LVĢMC analizē mākslīgo radionuklīdu koncentrāciju augsnē.

Zemes virsmas apauguma monitoringa mērķis ir nodrošināt valsts un starptautiskās vides pārvaldes institūcijas ar informāciju par zemes apauguma, tajā skaitā zemes izmantošanas izmaiņām. Monitoringa ietvaros tiek apsekota visa Latvijas teritorija, t.sk. Latgales plānošanas reģions iegūstot informāciju par zemes apauguma, tai skaitā zemes izmantošanas, izmaiņām.

Augsnes radioaktivitātes monitoringa mērķis ir sekot mākslīgo radionuklīdu (¹³⁷Cs un ⁹⁰Sr) koncentrācijas izmaiņām augsnē, novērtējot radioaktīvā piesārņojuma izplatīšanās tendences, un iegūt pārskatu par augsnes radioaktivitātes līmeni valstī. Monitoringa uzdevums ir veikt regulārus radioaktīvo vielu (mākslīgo radionuklīdu) izplatības novērojumus augsnē. Šis monitorings divās vietās tiek veikts Daugavpils rajonā Ignalinas AES ietekmes novērtēšanai un valsts nozīmes jonizējoša starojuma objektu ietekmes kontrolei Balvos.

11.1.4. Dabas teritoriju monitorings

Dabas teritoriju monitoringā tiek veikts NATURA 2000 teritorijās, kurās monitoringa veikšanas gaitā iegūto informāciju par sugu populāciju un biotopu platību izmaiņām Natura 2000 vietās apkopo 6 gadu periodā. Beidzoties kārtējam sešu gadu ciklam

(pašreizējais 2007.-2012.gads) tiek veiktas izmaiņas Natura 2000 datu bāzē un monitoringa dati nepieciešami arī, lai sagatavotu ziņojumu EK par Biotopu direktīvas pielikumos esošo sugu un biotopu stāvokli, kā to paredz Biotopu direktīvas 17.pants.

Reizi sešos gados pēc Biotopu direktīvas 23.pantā paredzētā laika posma beigām dalībvalstis sagatavo ziņojumu par to pasākumu īstenošanu, kas veikti saskaņā ar šo direktīvu. Šajā ziņojumā jo īpaši iekļauj informāciju par Biotopu direktīvas 6.panta 1.punktā minētajiem aizsardzības pasākumiem, kā arī novērtējumu par to, kāda ir šo pasākumu ietekme uz I pielikuma dabisko biotopu veidu un II pielikuma sugu aizsardzības statusu, un iekļauj 11.pantā minēto uzraudzības pasākumu galvenos rezultātus. Ziņojumu, kas sagatavots atbilstoši komitejas izstrādātai formai, nosūta EK un dara publiski pieejamu.

Monitorings tiek veikts visās Natura 2000 teritorijās Latvijā, tostarp Latgales plānošanas reģionā.

11.2. Plānošanas dokumentu monitorings

Lai sekotu līdzi attīstības plānošanas dokumentu ieviešanas gaitai, attīstības procesiem reģionā, ir regulāri jāveic plānošanas dokumentu ieviešanas monitorings, lai iegūtu informāciju par vides stāvokli un ieviesto attīstības pasākumu gaitu, to atbilstību stratēģijā noteiktajiem mērķiem. Reģiona attīstības plānošanas dokumentu īstenošanas monitoringa nepieciešamību nosaka MK noteikumi Nr.157. „Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums”. Monitorings ir instruments, lai konstatētu plānošanas dokumentu ieviešanas ietekmi uz attīstību, t.sk. vidi, lai savlaicīgi novērstu konkrētu pasākumu ieviešanas negatīvas sekas, un, ja nepieciešams pieņemtu atbilstošus lēmumus, papildinot reģiona plānošanas dokumentus.

Stratēģijā ir ietverta sadaļa “Kā izmērīt panākumus?” /Ieviešanas uzraudzība/ teikts, ka stratēģijas ieviešanas rezultātus izvērtē, veidojot dialogu ar sabiedrību. Ņemot vērā pašvaldību vadītāju pašvērtējumu, iedzīvotāju viedokli, ekspertu vērtējumu un statistiku. Vērtēti tiek attīstības kvantitatīvie rādītāji, kuri savukārt ir norādīti kā indikatori Programmas konkrētajās apakšprogrammās.

Iedzīvotāju viedokli noskaidro izmantojot e-risinājumus, aptaujas un citas darbības formas. Pašvaldības regulāri izsaka savu viedokli par sasniegto, kā arī priekšlikumus darbības programmu papildināšanai vai izmaiņām. Statistiku apkopo un regulāri aktualizē Latgales plānošanas reģiona administrācija, reģiona padome lemj par nepieciešamajām izmaiņām programmā. Lēmumi tiek balstīti uz profesionālu viedokli, ko izsaka ekspertu kopa (15 cilvēki), kas izvērtē iegūto informāciju un izsaka savu viedokli par plānošanas dokumentu rezultātiem, sasniegumiem, trūkumiem, formulē ieteikumus un priekšlikumus izmaiņām programmā.

Attīstības plānošanas dokumentu pirmajā redakcijā tiek apskatīti 12 – 15 rādītāji, kurus plānots mērīt/vērtēt vienu reizi gadā. Stratēģijā noteikts, ka mēra darbības programmas pēc to galvenajiem (līdz 4) rādītājiem, kas rezultējas 4 stratēģiskajos lielumos – darbs, ienākumi, iedzīvotāji, reģiona ekonomika. Noteikts, ka noteicošais ir lielums “darbs”.

Ieviesto pasākumu vērtēšanai Programmā attiecībā uz vides un dabas teritoriju attīstības jomu papildus valsts monitoringa programmai ietverti šādi vērtēšanai indikatori: zemju apsaimniekošana, neizmantotās lauksaimniecībā izmantojamās zemes platība, projektu skaits un apjoms, saglabāta/uzlabota inženierinfrastruktūra, atjaunojamo energoresursu proporcija pašvaldību siltumapgādē, tūristu skaits, tostarp ārvalstu.

12. Kopsavilkums

Vides pārskats sagatavots, balstoties uz likuma „Par ietekmes uz vidi novērtējumu” 4.panta 3.daļas prasībām un saskaņā ar Ministru kabineta 2004.gada 23.marta noteikumu Nr. 157 „Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums” nosacījumiem.

Vides pārskatā izvērtēta divu Latgales plānošanas reģiona attīstības plānošanas dokumentu – Ilgtermiņa attīstības stratēģijas 25 gadiem un Attīstības programmas 2010. – 2017. gadam iespējamā ietekme uz vidi.

Stratēģija un Programma ir Latgales plānošanas reģiona stratēģiski nozīmīgi dokumenti, kas koncentrē reģiona resursus, pašvaldības un dažādu sabiedrības grupu (uzņēmēji, iestādes, nevalstiskais sektors, iedzīvotāji) darbības un investīcijas saskaņotai un mērķtiecīgai rīcībai, kas vērsta uz Latgales plānošanas reģiona attīstību.

Stratēģija sagatavota, saskaņā ar Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijas 2030 prioritātēm, t.sk. „Telpiskās attīstības perspektīvā” definēto nacionālo interešu teritoriju „Austrumu robeža”. Reģiona raksturojuma kontekstā kā reģiona īpaša iezīme ir uzsvērtā nepārveidota vide un dabas vērtību kopums (ezeri, Daugavas ieleja, Rāznas nacionālais parks, u.c.), kas ir atzīmēts kā reģiona nākotnes dabas kapitāls. Tāpat atzīmēts, ka viens no svarīgiem dabas resursiem reģionā ir meži. Stratēģijas galvenais mērķis ir „Latgales stratēģijas lielais mērķis ir panākt straujāku reģiona ekonomisko attīstību, lai celtu cilvēku ienākumus, saglabātu un vairotu Latgales bagātīgo potenciālu un padarītu Latgali par pievilcīgu dzīves vidi arī nākamajām paaudzēm.” Par mērķa sasniegšanu liecinās trīs galvenie rādītāji: privātā sektora saražotās pievienotās vērtības īpatsvara palielināšanās reģiona IKP, bruto darba samaksas palielināšanās un iedzīvotāju skaita saglabāšana. Stratēģiskie mērķi sasniedzami, strādājot četros stratēģiskajos virzienos – “Prasmes”, “Savienojumus”, “Gudra pārvaldība” un “Efektīvi uzņēmumi”.

Programma ir Latgales reģiona piedāvājums nākamajam ES plānošanas periodam 2014. –2020.g., lai ieviestu reģiona horizontālās darbības programmas līdztekus līdzšinējai nozaru plānošanas pieejai. Programma ietver rīcības plānu – desmit darbības programmas:

- “Fonds” (finanšu instrumentu programma),
- “Latgale ID” (programma uzņēmējdarbības atbalstam, kas ietver apakšprogrammas: „Uzņēmējdarbības izglītība”, „Biznesa inkubatoru tīkls”, „Atbalsts augošiem uzņēmumiem” (esošo uzņēmumu eksportspējas paaugstināšanai), „Sociālā uzņēmējdarbība”, „Investoru piesaiste” un „Nozaru programmas” (pilota programma „Veselīga pārtika”,
- “Attīstības centru tīkls” (policentriskas attīstības programma) ar apakšprogrammām septiņām reģiona pilsētām – Daugavpilij, Rēzeknei, Balviem, Krāslavai, Līvāniem, Ludzai un Preiļiem,
- “Skola+” (sabiedriskās darbības atbalsta centru un pakalpojumu programma),
- “Latgales reģiona pievilcība” (kultūras, sporta, biznesa, u.c. reģiona un starptautiska mēroga pasākumi reģiona mārketingam),
- “Sociāli atbildīgā Latgale” (programma nabadzības un sociālās izslēgtības mazināšanai),
- Transporta un sakaru programma “Savienojumi”,
- “Ezeri” (tūrisma un dabas programma),
- “Novadu programma” (programma novadu atbalstam)

▪ “Zaļā enerģija” (nākotnes zināšanu programma).

Latgales programma ir balstīta vietējās vajadzībās un sadarbībā starp reģiona institūcijām, privāto un nevalstisko sektoru. Latgales plānošanas reģiona Programma ievēro Latgales ilgtermiņa attīstības stratēģiju 2030 g., Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģiju 2030.g. Posmā līdz 2013.gadam Programma ir pakārtota Vienotā stratēģiskā ietvardokumenta 2007. –2013.g. darbības programmām un, aktīvi iesaistoties plānošanai nacionālā līmenī, gatavojas nākamā 2014. –2020.g. ES finanšu periodam. Programma definē reģiona intereses.

SIVN Vides pārskata izstrādē izmantotās galvenās metodes ir:

- informācijas analīze – analizēti Latgales plānošanas reģiona attīstības plānošanas dokumentu materiāli, pieejamā vides informācija datu bāzēs, dažādos pārskatos, Latgales plānošanas reģiona teritorijas plānojuma 2006-2026 dokumenti, tā Vides pārskata informācija, reģiona pašvaldību teritoriju plānojumi un cita pieejamā vides informācija, tostarp kartogrāfisko materiālu analīze;
- diskusijas darba grupās - Stratēģijas un Programmas projektu izstrādes gaitā ir notikuši 27 semināri, 2 publiskās diskusijas, 40 intervijas, tajās regulāri piedaloties ekspertu darba grupas un reģiona iesaistīto pušu pārstāvjiem, kurās tika izteikti viedokļi arī par šo plānošanas dokumentu iespējamo ietekmi uz vidi vai būtiskajiem vides aspektiem.

Par attīstības plānošanas dokumentu sagaidāmo ietekmi uz vidi šajā pārskatā ir sniegts vispārīgs vērtējums, balstoties uz Latgales programmā iekļautajiem atbalstāmajiem pasākumiem, jo programmu izvērsums pasākumu līmenī ir dažāds. Latgales plānošanas reģiona attīstības plānošanas dokumentu ieviešana kopumā atstās pozitīvu ietekmi uz reģiona attīstību, veicinās Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijas līdz 2030. gadam ieviešanu. Izvērtējot Stratēģijas mērķus, stratēģiskos virzienus, attīstības programmā ietvertās apakšprogrammas un pasākumus, secināts, ka tie nav pretrunā ar starptautiskajiem un nacionālajiem vides aizsardzības mērķiem un prasībām.

Latgales plānošanas reģiona attīstības plānošanas dokumentu stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma procesā identificēts, ka ietekme uz vidi var būt iespējama ieviešot darbības programmas “Attīstības centru tīkls”, “Savienojumi”, “Latgale ID”, “Zaļā enerģija” un “Ezeri”. Vides pārskatā aprakstīts ietekmes un vidi novērtējums saistībā ar iepriekšminēto apakšprogrammu ieviešanu.

Tā kā programmā plānotie atbalstāmie pasākumi nav definēti līdz konkrētu risinājumu līmenim, vides pārskatā nebija iespējams izvērtēt ietekmju būtiskumu un izstrādāt alternatīvos risinājumus. Plānošanas dokumentos ietvertā informācija šobrīd liecina par to, ka plānošanas dokumentu ieviešanai var nebūt būtiska ietekme uz vidi.

Galvenās pozitīvās ilgtermiņa ietekmes uz vidi ir saistītas ar ezeru un īpaši aizsargājamo dabas teritoriju iesaisti reģiona izaugsmē, tūrisma infrastruktūras attīstību dabas teritorijās un to pieejamības palielināšanu, vides kvalitātes uzlabošanu pilsētās, atbilstoši vides aizsardzības prasībām sakārtojot degradētās un piesārņotās ražošanas teritorijas, veicot pasākumus negatīvo ietekmju samazināšanai un ieviešot jaunas mūsdienīgas tehnoloģijas. Ilgtermiņā sagaidāma ūdeņu, īpaši ezeru kvalitātes uzlabošanās, ko radīs bioloģiskās lauksaimniecības saimniekošanas paplašināšana, izklidētā piesārņojuma samazināšanās no lauksaimniecības zemēm, tūrisma infrastruktūras izveide un sakārtošana pie ezeriem.

Iespējamās negatīvās ietekmes ir lokālas atsevišķu plānoto pasākumu īstenošanas vietās vai to tiešā tuvumā, kur var pieaugt slodze uz apkārtējo vidi, piemēram, izbūvējot vai rekonstruējot autoceļus, to tuvumā var pasliktināties gaisa kvalitāte, pieaugt trokšņu līmenis, attīstot tūrisma infrastruktūru, lokāli var pasliktināties ūdens kvalitāte.

Attīstības plānošanas dokumentu ieviešanas procesā, izstrādājot konkrētus risinājumus, ir jāievēro vides aizsardzības jomas normatīvo aktu prasības, ja nepieciešams, jāveic sākotnējais IVN, ietekmes uz vidi novērtējums, kura ietvaros jāparedz pasākumi iespējamo būtisko ietekmju novēršanai, piemērojot videi draudzīgākos risinājumus.

Attīstības plānošanas dokumentu ieviešanas gaitā plānots sekot līdzi to ieviešanas gaitai, īstenoto pasākumu rezultātiem un efektivitātei. Attīstības plānošanas dokumentu īstenošanas monitoringam informāciju plānots iegūt no valsts Vides monitoringa programmas, kas aptver Latgales plānošanas reģiona teritoriju, kā arī no Stratēģijā un Programmā plānoto pasākumu monitoringa „Ieviešanas uzraudzības kartība”.

Vides pārskata sabiedriskā apspriešana notika no 2010. gada 8. oktobra līdz 16. novembrim, sabiedriskās apspriešanas sanāksmes notika 2010.gada 8.novembrī Rēzeknē, Atbrīvošanas alejā 95, Rēzeknes novada domes lielajā zālē plkst. 10.00 un Daugavpilī, Dobeles ielā 30, Daugavpils novada kultūras centrā plkst.15.00.

Interesenti ar dokumentiem varēja iepazīties Latgales plānošanas reģiona mājas lapā www.latgale.lv, sadaļā Latgales plānošanas reģions, sabiedriskās apspriedes un mājas lapā www.latgalestrategija.lv.

Sabiedriskās apspriešanas sanāksmes laikā Rēzeknē tika izteikti komentāri par sagatavoto vides pārskatu, kas iestrādāti vides pārskatā.

Izmantotā literatūra un avoti

1. Austrumlatgales atkritumu apsaimniekošanas plāns 2007. – 2013.gadam
2. Daugavas upju baseina apgabala apsaimniekošanas plāns 2010. – 2015. gadam. Pilnā versija. Rīga: VSIA "Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs, 2009.
3. Daugavas upju baseina apgabala apsaimniekošanas plāns 2010. – 2015. gadam. Publiskā versija. Rīga: VSIA "Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs, 2009.
4. Daugavas upju baseina apgabala apsaimniekošanas plāns. Latvijas-Zviedrijas projekta materiāli. Daugavas fonds, 2003.
5. Derīgo izrakteņu krājumu balance par 2009. gadu, Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs, 2010.
6. Derīgo izrakteņu krājumu balance par 2008. gadu, Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs, 2009.
7. Dienvidlatgales atkritumu apsaimniekošanas plāns 2007. – 2013.gadam
8. Latgales stratēģija 2035 (Latgales plānošanas reģiona ilgtermiņa attīstības stratēģija 25 gadiem). 1.redakcija.
9. Latgales plānošanas reģiona Attīstības programma 2010. – 2017.g. 1.redakcija
10. Latgales plānošanas reģiona teritorijas plānojums 2006. – 2026.g. Paskaidrojuma raksts, grafiskā daļa, pielikumi. Latgales reģiona attīstības aģentūra, 2006.
11. Latgales ekonomiskais profils. Esošās situācijas analīze. 2010.gads
12. Latgales plānošanas reģiona teritorijas plānojums. Vides pārskats. Latgales reģiona attīstības aģentūra, 2006.
13. Malienas akritumu apsaimniekošanas plāns 2008. – 2013. gadam
14. Pārskats par gaisa kvalitāti Latvijā 2009.gadā, Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs, 2010.
15. Pārskats par gaisa kvalitāti Latvijā 2008.gadā Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūra, 2009.
16. Pārskats par gaisa kvalitāti Latvijā 2007.gadā, Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūra, 2008.
17. Pārskats par gaisa kvalitāti Latvijā 2006.gadā, Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūra, 2007.
18. Pārskats par gaisa kvalitāti Latvijā 2005.gadā, Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūra, 2006.
19. Resursu patēriņa novērtējums, Latvijas Vides aģentūra, 2004
20. VSIA Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs www.lvgma.gov.lv (datu bāzes, tematiskie pārskati)
21. Dabas aizsardzības pārvalde www.dap.gov.lv (informācija par Latgales reģiona ĪADT, dabas aizsardzības plāni)
22. LR Vides ministrija www.vidm.gov.lv (normatīvie akti)
23. Centrālā statistikas pārvalde www.csb.gov.lv (statistikas dati un informācija)